

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta životního prostředí

Katedra aplikované ekologie

Diplomová práce

Soukromoprávní a veřejnoprávní aspekty ochrany půdy

Vedoucí práce: prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Autor: Mgr. Kateřina Javorská

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Mgr. Kateřina Javorská

Krajinné inženýrství
Regionální environmentální správa

Název práce

Soukromoprávní a veřejnoprávní aspekty ochrany půdy

Název anglicky

Private- and Public Law Consequences of the Land Protection

Cíle práce

Cílem práce je popsat, roztřídit, analyzovat a srovnat jednotlivé prvky a aspekty ochrany půdy, a to tak, jak se vyskytují v českém právním řádu.

Na základě zkušeností z praxe se pak diplomantka pokusí i o některé úvahy z hlediska budoucí právní úpravy – de lege ferenda. Půjde též o srovnání v přístupech mezi ochranou zemědělské a lesní půdy.

Metodika

Diplomantka použije dle potřeby a vhodnosti všechny základní metody ve vědecké práci obvyklé – analýzu, syntézu, logický výklad, srovnání, jazykovou a historickou metodu, indukci a dedukci atd. a pod.

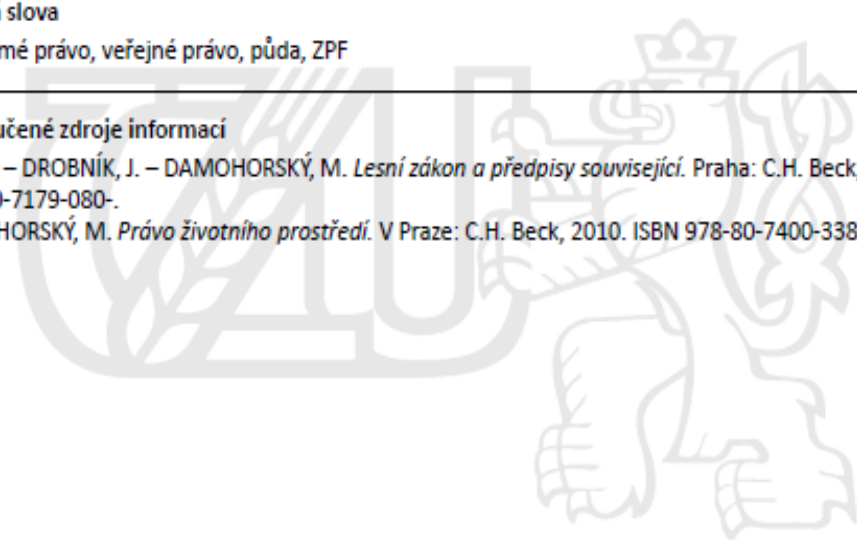
Doporučený rozsah práce
Dle předpisů FŽP ČZU i více

Klíčová slova
soukromé právo, veřejné právo, půda, ZPF

Doporučené zdroje informací

ČESKO, – DROBNÍK, J. – DAMOHORSKÝ, M. *Lesní zákon a předpisy související*. Praha: C.H. Beck, 1996. ISBN 80-7179-080-.

DAMOHORSKÝ, M. *Právo životního prostředí*. V Praze: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-338-7.

Předběžný termín obhajoby
2020/21 LS – FŽP

Vedoucí práce
prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Garantující pracoviště
Katedra aplikované ekologie

Elektronicky schváleno dne 13. 4. 2020

prof. Ing. Jan Vymazal, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 14. 4. 2020

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Děkan

V Praze dne 26. 12. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: "Soukromoprávní a veřejnoprávní aspekty ochrany půdy" vypracovala samostatně a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědoma, že na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním diplomové práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

Vdne

.....

Mgr. Kateřina Javorská

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu práce prof. JUDr. Milanu Damohorskému, DrSc. za vedení mé diplomové práce, za cenné rady a připomínky a za čas, který mi věnoval.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce je zaměřena na nejdůležitější aspekty ochrany půdy vyskytující se v českém právním řádu. Půda jako jedna ze základních složek životního prostředí má pro člověka nenahraditelný význam, a proto si zaslouhuje účinnou ochranu. Přesto v poslední době dochází k její degradaci, přičemž právo může být účinným prostředkem k její ochraně. Tato práce se věnuje nejvýznamnějším soukromoprávním a veřejnoprávním prostředkům a nástrojům, které k ochraně půdy český právní řád poskytuje. V diplomové práci je též srovnána ochrana zemědělské a lesní půdy. V diplomové práci jsou vyjádřeny některé úvahy o možných změnách právní úpravy.

Klíčová slova: prostředky a nástroje ochrany půdy, lesní půda, zemědělská půda

ABSTRACT

This diploma thesis is focused on the most important aspects of soil protection occurring in the Czech legal system. Soil, as one of the basic components of the environment, is of irreplaceable importance for humans and therefore deserves effective protection. Nevertheless, it has recently been degraded, and the law can be an effective means of protecting it. This diploma thesis deals with the most important private and public law instruments that the Czech legal system provides for soil protection. This diploma thesis also compares the protection of agricultural and forest land. This diploma thesis expresses some considerations about possible changes in legislation.

Keywords: legal instruments of soil protection, forest land, farmland

OBSAH

1	Úvod	1
1.1	Cíle práce	3
1.2	Metodika	3
2	Vymezení pojmu půda v právním smyslu	4
2.1	Vztah člověka k půdě a její funkce	5
2.2	Úloha právní úpravy ve vztahu k půdě	6
2.2.1	Mezinárodní právní úprava ochrany půd	6
2.2.2	Evropská právní úprava ochrany půd	7
2.2.3	Česká právní úprava ochrany půd	9
3	Degradace půdy	12
3.1	Desertifikace	12
3.2	Deforestace	13
3.3	Eroze	14
3.4	Okyselování půd	15
3.5	Kontaminace	16
3.6	Utuzení půdy	16
3.7	Odnímání půdy pro jiné účely	17
4	Nakládání s půdou	18
4.1	Soukromoprávní nakládání s půdou	19
4.1.1	Vlastnické právo k půdě	19
4.1.2	Nájem	20
4.1.3	Pacht	22
4.1.4	Výpůjčka a výprosa	22
4.1.5	Právo stavby	23
4.1.6	Věcná břemena	24
4.1.7	Předkupní právo	26
4.2	Veřejnoprávní nakládání s půdou	28
4.2.1	Vlastnictví státu	28
4.2.2	Předkupní právo státu	30
4.2.3	Vlastnictví územních samosprávných celků	31
4.2.4	Vyvlastnění	32
4.2.5	Pozemkové úpravy	34
4.2.6	Rekultivace	35
4.2.7	Veřejné užívání	37
4.3	Shrnutí	38

5	Orgány státní správy ochrany půdy	40
5.1	Ministerstva	41
5.2	Státní pozemkový úřad	42
5.3	Česká inspekce životního prostředí	42
5.4	Český úřad zeměměřický a katastrální a katastrální úřady	44
5.5	Regionální a místní orgány státní správy a samosprávy	45
6	Prostředky ochrany půdy	47
6.1	Soukromoprávní prostředky ochrany půdy.....	48
6.1.1	Práva a povinnosti vlastníků půdy a sousedská práva	48
6.1.2	Občanskoprávní odpovědnost při ochraně půdy	51
6.2	Veřejnoprávní prostředky ochrany půdy	53
6.2.1	Ochrana zemědělského půdního fondu	53
6.2.2	Ochrana pozemků určených k plnění funkce lesa.....	57
6.2.3	Ochrana půdy prostřednictvím územního plánování	59
6.2.4	Ochrana půdy v dalších právních předpisech	61
6.2.5	Správněprávní odpovědnost.....	64
6.2.6	Trestněprávní odpovědnost.....	65
6.2.7	Odpovědnost za ekologickou újmu.....	71
6.3	Mimoprávní ochrana půdy.....	72
6.4	Shrnutí	74
7	Statistické přehledy k zemědělské půdě v ČR	76
7.1	Přehled rozlohy ZPF dle druhů pozemků v ČR.....	76
7.2	Přehled vývoje celkové rozlohy ZPF v ČR	77
7.3	Přehled vlastnické struktury zemědělské půdy v ČR.....	78
7.4	Přehled vlastní a propachtované zemědělské půdy v ČR	80
7.5	Přehled rozlohy a druhů lesní půdy v ČR.....	82
7.6	Přehled vlastnické struktury lesních pozemků v ČR	83
7.7	Přehled uživatelů lesa	84
8	Závěr	85
9	Seznam použitých zkratk	90
10	Seznam použité literatury	92
11	Seznam příloh	100

1 Úvod

Půda neodmyslitelně patří k životnímu prostředí, neboť je jednou z jeho základních složek, a proto si zasluhuje ochranu. Půda je základním předpokladem života na Zemi, proto má pro člověka nenahraditelný význam, stejně tak jako pro existenci všech ostatních organismů. Je žádoucí, aby společnost s půdou nakládala s náležitou péčí.

Přesto člověk svým každodenním jednáním půdu neustále ovlivňuje, ať si toho je vědom či nikoli. Neodborné nebo předem nepromyšlené zásahy člověka do půdy však urychlují degradační procesy a půda není schopna nadále plnit své funkce. V České republice postihuje půdu zejména vodní a větrná eroze, které jsou příčinou urychlení dalších degradačních procesů jako je okyselování půd a kontaminace. Obnově půdy též nepřispívá ani změna klimatických podmínek, kdy dochází ke střídání sucha a povodní. Přírozená obnova půdy je velmi zdoluhavý proces, proto by člověk své zásahy do ní měl vždy důsledně zvážit.

Současný stav, kdy kvalitní orná půda mizí, neboť je přeměňována na stavební parcely, a půda v lesích čelí poškození snahou o dosažení zisku, lze stěží označit za uspokojivý. Lidé si přestali půdy vážit a berou ji jako samozřejmost, což se odráží ve způsobu nakládání s ní. Tento celospolečenský problém může být ovlivněn též tím, že změny na životním prostředí postupují pomalu a někdy nejsou nápadné. Lidé se obecně domnívají, že nebudou poškozením životního prostředí a půdy dotčeni, když nejsou sami přímo ohroženi. Mnohdy laická veřejnost ani o existenci problémů spjatých s půdou nemá ponětí. Je nutné si uvědomit, že půda je základ pro budoucí vývoj, a pokud ji nebude věnována náležitá a dostatečná pozornost, může to mít nezvratné následky.

Neuspokojivý stav půdy není ovlivňován jen aktuální situací, některé příčiny lze nalézt hlouběji v historii. V době, kdy v České republice panoval socialismus, byla půda obhospodařována ve velkých půdních celcích. To mělo za následek odstranění některých prvků sloužících jako ochrana před degradací. Dodnes se na velkých půdních celcích hospodaří, a navíc jsou to nezřídka osoby odlišné od vlastníků, kteří o půdu pečují. To však není ideální, neboť osoba, která půdu nevlastní, ji jistě nebude poskytovat takovou péči jako vlastník. Naopak se z ní bude snažit získat prospěch okamžitě a nemusí mít zájem na dlouhodobě udržitelném hospodaření, nemusí brát ohled na stav zemědělské půdy ani na okolní krajinu.

Právo může být jistě účinným prostředkem k ochraně půdy, neboť oproti ostatním prostředkům spočívá jeho podstata v závaznosti a vynutitelnosti. Velkým úskalím je, že právo reaguje na společenské jevy s určitým zpožděním. Problematika vztahující se k degradaci půdy ale není žádnou novinkou, proto absence příslušných kroků ke zlepšení je nežádoucí. Dalším aspektem práva je, že je vytvářeno člověkem. Často jsou změny přijímány pod tlakem hospodářských a politických vlivů, jejichž primárním zájmem není ochrana půdy.

Soudobá úprava ochrany půdy není kodifikovaná, naopak je roztržena do mnoha zákonů. Toto rozdrobení způsobuje nadbytečnou složitost. Proto lze přisvědčit tomu, že by ochrana půdy jako elementární složky životního prostředí měla být alespoň dostatečná. Komplexní úprava patrně možná není, ale bylo by vhodné jednotlivé nástroje lépe provázat a učinit tak ochranu půdy efektivní.

1.1 Cíle práce

Cílem této diplomové práce je seznámit se s jednotlivými aspekty ochrany půdy a tyto aspekty popsat, roztrždit, zanalyzovat a srovnat, a to tak, jak se vyskytují v českém právním řádu.

Cílem diplomové práce je též porovnání mezi úpravou ochrany zemědělské a lesní půdy a úvahy o možných změnách právní úpravy de lege ferenda.

1.2 Metodika

Diplomová práce bude zpracována na základě rešerše odborné literatury a platných právních předpisů, které byly k diplomové práci shromážděny a prostudovány. Pro zpracování diplomové práce bude využita zejména analýza právní úpravy, popsání a porovnání jednotlivých prostředků a nástrojů ochrany půdy.

Diplomová práce je členěna do devíti kapitol, první kapitola představuje obecný úvod do problematiky ochrany půdy. Ve druhé kapitole bude nastíněn význam půdy pro člověka a právní úprava vztahující se k ochraně půdy, a to jak mezinárodní, evropská, tak česká právní úprava. Ve třetí kapitole budou přiblíženy environmentální problémy ohrožující půdu. Čtvrtá kapitola popisuje charakteristiku způsobů nakládání s půdou ze soukromoprávního a veřejnoprávního hlediska. Kapitola pátá se bude věnovat orgánům státní správy, které se podílejí na ochraně půdy. V šesté kapitole představí autorka jednotlivé prostředky a nástroje, kterými je půda chráněna z hlediska soukromoprávního a veřejnoprávního, zejména s ohledem na zemědělskou a lesní půdu, a vymezí některá dílčí úskalí právní úpravy. Sedmá kapitola je věnována statistickému přehledu vztahujícímu se k celkové rozloze zemědělské a lesní půdy, jejich vlastníkům a dalším osobám, které ji užívají. V osmé kapitole autorka shrne poznatky, ke kterým dospěla, a navrhne změny právní úpravy de lege ferenda. Devátá kapitola je závěrem, ve kterém se autorka vyjádří ke splnění cílů diplomové práce.

2 Vymezení pojmu půda v právním smyslu

Půda je pojmem v právních předpisech nezřídka skloňovaným, legální definici tohoto pojmu však žádný zákon neposkytuje. Abychom si mohli utvořit představu, můžeme vycházet z různých definic předkládaných právní teorií.

Ministerstvo životního prostředí definuje půdu jako samostatný přírodní útvar, který se vyvíjel po dlouhou dobu, a stále se vyvíjí, z povrchových zvětralin zemské kůry a z organických zbytků, přičemž je významně ovlivňován půdotvornými faktory. Půda je prostorem pro půdní organismy a stanovištěm planě rostoucí vegetace. V půdě neustále probíhá koloběh látek, který všem organismům umožňuje život na Zemi. Ministerstvo životního prostředí řadí půdu mezi přírodní bohatství, což je také důvodem pro zvýšenou ochranu této složky životního prostředí.¹

Půdu můžeme chápat jako zemský povrch nebo hmotný substrát země. Toto rozlišení vyjadřuje, jaké právní vztahy a jejich předmět jsou v konkrétním případě obsahem výše uvedeného pojmu. Mnohdy ale může jít o propojení obou významů.

Pojetí půdy jako zemského povrchu se váže především k vlastnickým a užívacím právům k půdě, např. jde-li o vymezení pozemku jako předmětu vlastnického práva, a půda s tímto významem je věcí v právním smyslu.² Na tuto oblast dopadá nikoli výlučně regulace soukromoprávní, která upravuje vlastnické vztahy, vztahy užívací, nebo dokonce představuje řešení sousedských sporů.

Označení půdy jako hmotného substrátu Země je spojováno s půdou jako složkou životního prostředí a podstatné jsou v takovém případě její jednotlivé vrstvy a kvalita.³ Na rozdíl od pozemku takto definovaná část půdy není z právního hlediska věcí, neboť tímto vymezením není vyjádřena individualizovaná část zemského povrchu. Tato problematika podléhá převážně veřejnoprávní regulaci, neboť úmyslem zákonodárce je ochrana kvality a jakosti půdy pro současné i budoucí využití.⁴

¹ Ministerstvo životního prostředí ČR. *Definice, význam a funkce půdy*. Praha. [online]. [cit. 10. 10. 2020]. Dostupný z WWW: < [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/definice_pudy/\\$FILE/OOHPP-Definice_pudy-20080820.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/definice_pudy/$FILE/OOHPP-Definice_pudy-20080820.pdf) >.

² DROBNÍK, J., *Základy pozemkového práva*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2010. 7 s. ISBN 978-80-904209-8-4.

³ FRANKOVÁ, M. a kol., *Úvod do pozemkového práva*. 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2014. 15 s. ISBN 978-80-87488-19-5.

⁴ ADAMOVÁ, H., BRIM, L. a kol., *Pozemkové vlastnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. 34 s. ISBN 978-80-7598-690-0.

V právní terminologii existuje mnoho dalších pojmů neoddělitelně spjatých s půdou, např. pozemek, parcela a nemovitost, jejichž význam bude nastíněn v dalších kapitolách této práce.

2.1 Vztah člověka k půdě a její funkce

Lidé, pokud se neživí zemědělstvím a lesnictvím, mají obvykle půdu spojenou s přírodou nebo s vlastnictvím pozemků. Vnímají ji jako pouhý statek, předmět majetkových vztahů. Vzhledem k vlastnostem půdy je nutné, aby člověk tento svůj postoj změnil. Půda lidem poskytuje obživu, útočiště a zdroj surovin. Přesto je moderní populace zaslepena, když nedokáže řádně ocenit její hodnotu.

Půda je polyfunkční, charakteristické jsou právě její dvě funkce, a to ekonomická a ekologická, přičemž se tyto funkce vzájemně ovlivňují. Půda v ekonomickém ohledu se pojí s určitým výnosem. Je chápána jako základní výrobní prostředek v zemědělství a lesnictví, je prostorem, kde dochází k veškeré lidské činnosti.⁵ Z půdy pochází mnoho surovin, ať již stavebních materiálů nebo potravy. V moderní civilizaci může být vlastnictví půdy měřítkem bohatství, je ale nutné zohlednit její konkrétní vlastnosti, např. zda je půda schopna plodit úrodu, má v sobě ukryta nerostná bohatství nebo zda je půda chápána pouze jako prostor pro budoucí výstavbu.

Opomineme-li funkci ekonomickou, má půda nezastupitelnou ekologickou funkci spočívající v propojení s ostatními složkami životního prostředí. Půda je prostorem, kde dochází k zadržování vody a jejímu následnému přirozenému cyklu, v půdě se vyskytují minerály, ukládá se v ní uhlík potřebný pro další vývoj organismů a probíhají v ní chemické procesy. Půda je substrátem pro rostlinstvo a umožňuje biologickou rozmanitost.⁶

Půda je sice specifická tím, že se neopotřebovává a nespoteřovává, množství půdy se nemění. V běžném člověku nezajímajícím se o danou problematiku to budí dojem, že je vše v pořádku. Jejím užíváním se však mění její kvalita, což může mít nedozírné následky pro budoucí vývoj celého společenství. Každý zásah do půdy by proto měl být řádně zvážen, případně by měla být zajištěna preventivní péče např. skrývkou úrodné vrstvy nebo následná péče ve formě odstraňování negativních následků zásahů

⁵ DROBNÍK, J., *Základy pozemkového práva*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2010. 11-12 s. ISBN 978-80-904209-8-4.

⁶ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 295 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

do půdy, zejména ve formě rekultivace. Dispozice s půdou jsou totiž omezené, protože její další specifickou vlastností je její nerozmnožitelnost. Člověk není schopen novou kvalitní půdu vytvořit, to z ní činí nenahraditelný statek.⁷

2.2 Úloha právní úpravy ve vztahu k půdě

Úlohou právní regulace je zajistit dostatečnou ochranu půdy k zachování její kvality a užitnosti, a to jak vymezením prostředků ochrany, tak vymezením limitace nakládání s půdou. Stejně tak jsou do úpravy promítnuta práva a povinnosti jednotlivých subjektů.

I v této oblasti se výrazně projevuje princip trvale udržitelného rozvoje. Tento princip míří na to, aby další generace byly schopny uspokojovat své základní potřeby a současně předcházet snižování biologické rozmanitosti.⁸

Je nutné upozornit na to, že právo sice reaguje na společenské jevy, ale vždy s určitým zpožděním či odstupem, proto některé problémy nemusejí být vždy právem pokryty nebo mohou být pokryty nedostatečně.

2.2.1 Mezinárodní právní úprava ochrany půd

Česká republika není jedinou zemí, která se potýká s environmentálními problémy. Některé z těchto problémů dokonce dosahují globálního rozsahu. Ve vztahu k půdě jsou nejpalčivějšími problémy rozšiřování pouští, odlesňování a úbytek biologické rozmanitosti. Proto se v rámci mezinárodního práva uskutečňují různé konference, na jejichž základě vznikají právní dokumenty. Ačkoli jsou často nezávazné nebo nevykonatelné, je to jistě krok správným směrem.

Česká republika se aktivně zapojuje do boje s globálními environmentálními problémy jako členská země mnohých mezinárodních úmluv. U půdy je stěžejním mezinárodním dokumentem zejména Úmluva o biologické rozmanitosti⁹, která byla přijata na Summitu Země v Riu de Janeiru v roce 1992. Půda je totiž základem, aby různé druhy organismů přežily a mohla být zachována biologická rozmanitost. Dalším neméně významným dokumentem je pak Úmluva o boji proti desertifikaci v zemích

⁷ DROBNÍK, J., *Základy pozemkového práva*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2010. 11-15 s. ISBN 978-80-904209-8-4.

⁸ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 7 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

⁹ Úmluva o biologické rozmanitosti vyhlášena sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 134/1999 Sb.

postižených velkým suchem anebo desertifikací, zejména v Africe¹⁰, která byla přijata v roce 1994 v Paříži. Cílem tohoto dokumentu, jak je z názvu patrné, je boj proti suchu a rozšiřování pouští.¹¹

2.2.2 Evropská právní úprava ochrany půd

Česká republika se s dalšími devíti státy připojila v roce 2004 ke členským státům Evropské unie (dále jen „EU“). Proto byla a je povinna sladit českou právní úpravu s požadavky EU a závazky vyplývající z členství v EU dodržovat. To se samozřejmě týká i závazků vztahujících se k životnímu prostředí.

Evropská úprava obdobně jako česká úprava právní ochrany půdy trpí nedostatky kvůli své komplikovanosti a roztržitosti. Na vině je nedostatečná harmonizace v rámci EU, ačkoli určité snahy o sjednocení v přístupu k ochraně půdy jsou zřetelné. Přesto však z této snahy je evidentní, že v posledních letech ochrana půdy nabírá na důležitosti.

Na poli primárního unijního práva je zájem na ochraně životního prostředí jako celku vyjádřen jak ve Smlouvě o Evropské unii (dále jen „SEU“)¹² tak ve Smlouvě o fungování Evropské unie (dále jen „SFEU“).¹³ Preambule SEU vyzdvihuje zásadu udržitelného rozvoje. Ochrana životního prostředí a zlepšování jeho kvality je čl. 3 odst. 3 SEU řazena mezi základní cíle EU. V obdobném světle se o životním prostředí vyjadřuje i Listina základních práv Evropské unie¹⁴, zejména v čl. 37.

Dle SFEU spadá životní prostředí do sdílené pravomoci, tzn. že jde o pravomoc rozdělenou mezi členské státy a EU. Životnímu prostředí jsou ve Smlouvě o fungování Evropské unie vyčleněny čl. 191 až 193, jež vymezují cíle a politiky. Protože čl. 191 až 193 SFEU nejsou bezprostředně aplikovatelné, je nutné je specifikovat sekundárním právem jako jsou směrnice a nařízení. Životní prostředí a jeho ochrana je promítnuta i do jiných článků SFEU, např. články zabývající se zemědělskou politikou, dopravou, společnou obchodní politikou, vědou a výzkumem nebo

¹⁰ Úmluva o boji proti desertifikaci v zemích postižených velkým suchem anebo desertifikací, zejména v Africe vyhlášena sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 53/2002 Sb.

¹¹ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 297-298 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

¹² Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění). Úř. věst. C 326, s. 13-390.

¹³ Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění). Úř. věst. C 326, s. 47-390.

¹⁴ Listina základních práv Evropské unie, Úř. věst. C 326, s. 391-407.

energetikou. Jediný článek, který ovšem výslovně zmiňuje půdu, je čl. 192 SFEU, a to v souvislosti se zvláštním postupem pro přijímání rozhodnutí k využívání půdy.

Na poli sekundárního unijního práva je ochrana půdy obsažena v předpisech, jejichž primárním cílem je ochrana jiných složek životního prostředí. Lze jmenovat např. směrnici Rady č. 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2009/147/ES o ochraně volně žijících ptáků, dále směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2004/35/ES o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí nebo nařízení Rady č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů.¹⁵

Vývoj v ochraně životního prostředí a půdy jako složky životního prostředí je formován dalšími dokumenty EU. Jedná se o akční programy, které určují cíle a priority EU a opatření, která mají přispět k dosažení jednotlivých cílů. Prvním z těchto evropských dokumentů je Šestý akční program na léta 2002 – 2012.¹⁶ Dle Šestého akčního programu mělo být usilováno o udržitelné využívání půdy, klíčovou prioritou bylo též předcházení snižování kvality půdy, kontaminace, desertifikace, zabránění erozím. Šestý akční program nicméně zohledňuje, že jednotlivá území mají různé výchozí podmínky.

Dalším dokumentem, který se zabýval ochranou půdy, byla Tematická strategie ochrany půd z roku 2006, kterou přijala Komise. Tato strategie si kladla za cíl zabránit degradaci půdy a zachování jejích funkcí. V jejím rámci byl též předložen návrh rámcové směrnice, která by umožnila členským státům přijmout opatření přizpůsobená místním poměrům. Na jejím základě měly být určeny rizikové oblasti a znečištěné lokality.¹⁷ Tento záměr nakonec nebyl uskutečněn.

Rozhodnutím Evropského parlamentu a Rady č. 1386/2013/EU ze dne 20. 11. 2013¹⁸ do roku 2020 byl přijat sedmý akční program. Jedním z mnoha cílů tohoto programu je snížení emise skleníkových plynů, snížení úbytku biologické rozmanitosti, zastavení

¹⁵ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 297-298 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

¹⁶ Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1600/2002/ES ze dne 22. července 2002 o šestém akčním programu Společenství pro životní prostředí.

¹⁷ Sdělení Komise KOM/2006/231 [online]. [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné z WWW:<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A52006DC0231>>

¹⁸ Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1386/2013/EU ze dne 20. 11. 2013 o všeobecném akčním programu Unie pro životní prostředí na období do roku 2020 „Spokojený život v mezích naší planety“.

úbytku zalesněné plochy a úbytku tropických lesů, zabránění negativních následků nakládání s odpady. Při hodnocení úspěšnosti tohoto programu dospěly členské státy k tomu, že akční programy napomáhají soudržnosti a vytváření dlouhodobé představy o budoucím vývoji životního prostředí. Společné vytváření rámcových programů je chápáno jako moderní nástroj pro řešení environmentálních problémů. Závěry o plnění a úspěšnosti 7. akčního programu však poukazují na to, že se nepodařilo naplnit veškeré cíle. Kladně lze hodnotit výsledek v souvislosti s přechodem na nízkouhlíkové hospodářství nebo snížení emise skleníkových plynů. Co se týče cílů v souvislosti s biologickou rozmanitostí a ochrany přírody, tyto cíle se naplnit nepodařilo ani zdaleka.^{19,20}

V současnosti je řešen osmý akční program o všeobecném akčním programu Unie pro životní prostředí na období do roku 2030, který byl představen 14. 10. 2020.²¹ Tento akční program má 6 prioritních cílů, mezi něž je řazena právě i ochrana půdy.

2.2.3 Česká právní úprava ochrany půd

V systému českého práva je úprava roztržena do mnoha předpisů. Složitosti a nejednoznačnosti právní úpravy neubírá ani to, že na ochranu půdy se nevztahuje pouze veřejnoprávní úprava, ale některé aspekty ochrany půdy lze nalézt i v úpravě soukromoprávní.

Při úvaze o základním rámci ochrany půdy v českém právu je nutné nahlédnout do ústavního pořádku, neboť již samotná preambule Ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava ČR“) vyjadřuje postoj k životnímu prostředí jako celku, když zavazuje český národ střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní bohatství. Ústava v čl. 7 ukládá státu povinnost dbát o šetrné využívání přírodních zdrojů a chránit přírodní bohatství.

Z ústavního pořádku to však není jediný předpis. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti

¹⁹ Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o hodnocení 7. rámcového programu pro životní prostředí, COM/2019/0233 [online]. [cit. 2. 1. 2021]. Dostupné z WWW:< <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2019:0233:FIN:CS:PDF>>

²⁰ EU, *Dosažené cíle*. [online]. [cit. 2. 1. 2021]. Dostupné z WWW:<https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/progress_en#tab-0-0>

²¹ Návrh rozhodnutí Evropského parlamentu a rady o všeobecném akčním programu Unie pro životní prostředí na období do roku 2030 COM/2020/652 [online]. [cit. 2. 1. 2021]. Dostupné z WWW:< <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0652&qid=1609598120759>>

ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „LZPS“) v čl. 35 odst. 1 vymezuje právo na příznivé životní prostředí jako jedno ze základních lidských práv. Dle čl. 35 odst. 3 LZPS jsou všichni povinni chovat se tak, aby při výkonu svých práv nepoškozovali ani neohrožovali životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.

Na úrovni zákonných předpisů lze rozdělit úpravu na veřejnoprávní a soukromoprávní. V rozsahu práva veřejného je problematika ochrany půdy podřazována pod právo životního prostředí, které vymezuje zejména defenzivní složku ochrany. Upravuje způsoby nakládání s půdou, zejména zákazem určité činnosti, která je pro půdu ohrožující, nebo podmiňuje výkon takové činnosti správním povolením.²² Zároveň zakotvuje správní odpovědnost za porušení těchto právem nastavených pravidel.

Přestože půdu ovlivňuje celá škála zákonů, není vždy jejich hlavním cílem její ochrana. Tyto zákony lze rozdělit do několika kategorií. První z nich jsou zákony, které se zabývají zemědělskou výrobou a aplikací hnojiv, především zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 156/1998 Sb., o hnojivech, pomocných rostlinných přípravcích a substrátech a o agrochemickém zkoušení zemědělských půd, ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Další kategorii tvoří zákony, které regulují využití území. Do tohoto okruhu řadíme zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**StavZ**“); zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úradech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**ZoPÚ**“).

Kategorie zákonů, které chrání různé složky životního prostředí, nikoli však primárně půdu, zahrnují zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**vodní zákon**“); zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**ZOPAK**“) nebo

²² DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 29 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**horní zákon**“).

Základním pramenem pro ochranu půdy je zákon České národní rady č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o ZPF**“). Ve vztahu k lesní půdě je srovnatelně významný zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**lesní zákon**“).

Do veřejnoprávní kategorie lze zahrnout i právo trestní, které sice nemíří konkrétně na půdu, ale spíše na životní prostředí jako celek, a to hlavně prostřednictvím hlavy VIII zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**TZ**“).

V soukromoprávní linii je zásadním předpisem zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**OZ**“), který upravuje nejen vztahy k půdě, ale i nakládání s ní.

3 Degradace půdy

Ročně zasáhne degradace 4,18 milionu km² půdy.²³ Ani Česká republika nedokáže zabránit tomu, aby k degradaci půdy na jejím území docházelo. Degradace je totiž pomalý proces, kterého si nelze všimnout pouhým okem, ale je nutné zkoumat jednotlivé aspekty. Důsledky tohoto procesu jsou však zcela zásadní.

Mezi hlavní degradační procesy řadíme zejména vodní a větrnou erozi, utužení půd, zastavování území, okyselování půd nebo kontaminace, přičemž spolu všechny vzájemně souvisejí a způsobují řetězovou reakci. Navíc těmito procesy není ovlivněna pouze půda ale i další složky životního prostředí.²⁴

Je nutné těmto procesům předcházet, neboť navrácení do původního stavu je velmi obtížné, někdy až nemožné.

3.1 Desertifikace

Desertifikace je jedna z forem degradace půd hlavně v suchých, polosuchých a subhumidních oblastech. Je zapříčiněna různými faktory, nejvíce však klimatickými změnami a lidskou činností. S oblastmi zasaženými tímto globálním problémem je často spojena chudoba, zdravotní problémy, omezený přístup k pitné vodě a pokles biologické rozmanitosti. Problémy, se kterými se v důsledku desertifikace potýká lokální populace, mohou vést k demografickým a ekonomickým změnám, které zapříčiní migraci obyvatelstva z postižených oblastí.²⁵

Nejohroženějšími státy jsou Afrika, Asie a Jižní Amerika.²⁶ Mnoho lidí žijících v Evropě o tomto problému nemá ani ponětí, ačkoli je Evropa desertifikací zasažena čím dál více. Nejzávažnější je situace v Portugalsku, v některých částech Španělska a jižní Itálie, nedotčeno nezůstává ani Řecko, Malta, Kypr nebo Rumunsko.²⁷

²³ CHERLET, M., HUTCHINSON, C., REYNOLDS, J., HILL, J., SOMMER, S., von MALTITZ, G. (Eds.). *World Atlas of Desertification*. Publication Office of the European Union, Luxembourg, 2018. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <file:///C:/Users/kater/Downloads/JRC_WAD_fullVersion.pdf>.

²⁴ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Situační a výhledová zpráva Půda*. 2018, s. 25-26. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/611976/SVZ_Puda_11_2018.pdf>

²⁵ EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR. *Zvláštní zpráva. Desertifikace v EU: boj s touto rostoucí hrozbou vyžaduje více opatření*. 2018. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_33/SR_DESERTIFICATION_CS.pdf>.

²⁶ CHERLET, M., HUTCHINSON, C., REYNOLDS, J., HILL, J., SOMMER, S., von MALTITZ, G. (Eds.). *World Atlas of Desertification*. Publication Office of the European Union, Luxembourg, 2018. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <file:///C:/Users/kater/Downloads/JRC_WAD_fullVersion.pdf>.

²⁷ EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR. *Zvláštní zpráva. Desertifikace v EU: boj s touto rostoucí hrozbou vyžaduje více opatření*. 2018. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_33/SR_DESERTIFICATION_CS.pdf>.

S narůstajícím počtem zemí, které čelí těmto nepříznivým podmínkám, je nutné se této problematice více věnovat a upozorňovat na ni.

Česká republika sice prozatím nepatří mezi země zasažené desertifikací, ale není vyloučené, že se na tento seznam zemí v budoucnu dostane. Proto je potřeba zvyšovat obecné povědomí o této hrozbě. Česká republika je smluvní stranou Úmluvy OSN o boji proti desertifikaci v zemích postižených velkým suchem a/nebo desertifikací, zejména v Africe ode dne 24. 4. 2000.²⁸

3.2 Deforestation

Les pokrývá zhruba 31 % zemského povrchu. Mezi země s největší plochou zalesnění patří Rusko, Brazílie, Kanada, Spojené státy americké a Čína. Rozložení lesů samozřejmě není všude stejné a na jejich rozložení na zemském povrchu se podílí mnoho faktorů, významným faktorem jsou přírodní podmínky jako je geografie, klima a půda. Naproti tomu lidská činnost je hlavním důvodem úbytku lesů.²⁹

Zdravý les má velmi pozitivní vliv na celkový stav životního prostředí. Díky němu je uchována biologická rozmanitost, stromy s rozsáhlým kořenovým systémem udržují vodu v půdě a brání před erozí půdy. Lesy zároveň zmírňují změny klimatu. Je třeba mít na paměti tyto mimoprodukční funkce, jejichž hodnota by neměla být v žebříčku až za produkční funkcí lesa spojenou s ekonomickým výdělkem. Les plní také sociální funkci, do lesa mohou lidé utíkat před ruchem velkoměst, schladit se v přirozeně chladném prostředí a relaxovat, spojit se opět s přírodou. V souvislosti s biologickou rozmanitostí je také nutné podotknout, že les poskytuje prostředky pro zlepšení lidského zdraví, a to nejen toho psychického. V lese lze nalézt až 28 000 druhů rostlin, některé z nich využívané v medicíně jsou velmi vzácné a nerostou jinde na světě.³⁰

Přestože k odlesňování může v některých případech docházet z důvodu „zdraví“ lesa, kdy jsou některé stromy napadeny nemocí nebo škůdci, zůstává stále největší hrozbou pro les sám člověk. Přibližně v 80 % je odlesňování důsledkem expanzivního

²⁸ MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Úmluva o boji proti desertifikaci v zemích postižených velkým suchem nebo desertifikací, zejména v Africe*. 2006. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <[https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/301CBCE5F8364E9EC1257242002021D1/\\$file/Desertifikace.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/301CBCE5F8364E9EC1257242002021D1/$file/Desertifikace.pdf)>.

²⁹ FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *Global forest resources assesment*. 2020. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://www.fao.org/3/ca9825en/CA9825EN.pdf>>.

³⁰ FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *The state of the world's forests*. 2020. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://www.fao.org/3/ca8642en/CA8642EN.pdf>>.

velkoplošného zemědělství. Další činností, která nepříznivě ovlivňuje lesní porost, je těžba dřeva s ekonomickým cílem. Urbanizace a rozšiřování lidských obydlí není tak kritickým faktorem, přesto se řadí mezi jeden z důvodů.³¹

Míra ztráty lesů se v průběhu let podstatně snížila, zejména v důsledku omezení odlesňování a opětovným zalesňování, případně přirozenou obnovou lesa. Míra čistého úbytku lesů poklesla v letech 1990 – 2000 z 7,8 milionů ha ročně na 5,2 milionů ha ročně. Mezi roky 2010 – 2020 poklesla tato míra dokonce až na 4,7 milionů ha ročně. Alespoň částečně tak byly ztráty lesa zpomaleny.³² Stále se však jedná o alarmující globální problém, který vyžaduje větší zájem.³³ Je třeba zachovat určitou rovnováhu mezi využíváním lesní produkce a odlesňováním pro zemědělské účely a zachovávání lesa.

3.3 Eroze

Přestože jsou jednotlivé druhy degradačních procesů provázané a vzájemně se ovlivňují, jednoznačně nejzávažnějším z nich je na území České republiky právě eroze. Rozlišujeme dvě podoby půdní eroze, a to vodní a větrnou.

Vodní eroze je přírodní proces, při němž se narušuje půdní povrch a částice půdy jsou odnášeny jinam, kde se následně usazují. Přirozeně se tak přetváří krajina a půdní reliéf. Do tohoto přirozeného procesu však významně zasahuje lidská činnost a to tím, že odnos půdy urychluje. Důsledkem je, že se zmenšuje půdní profil a zemědělské půdě chybí svrchní nejúrodnější část. Dochází také ke snižování organické hmoty, humusu a minerálních živin v půdě. Eroze víceméně umocňuje ostatní degradační procesy. Má to samozřejmě i ekonomické následky, neboť docházky ke ztrátě osiva a výsadby, která se neuchytí.³⁴ V současné době je ohroženo až 50 % orné půdy v České republice vodní erozí.³⁵

³¹ KISSINGER, G., HEROLD, M. a DE SY, V. *Drivers of deforestation and forest. A synthesis report for REDD+ Policymakers*. 2012. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <file:///C:/Users/kater/Downloads/Drivers_Deforestation_Degradation.pdf>.

³² FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *Global forest resources assesment*. 2020. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://www.fao.org/3/ca9825en/CA9825EN.pdf>>.

³³ FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *The state of the world's forests*. 2020. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://www.fao.org/3/ca8642en/CA8642EN.pdf>>.

³⁴ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Vodní eroze půdy*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/puda/ochrana-pudy-a-krajiny/degadace-pud/kontaminace-pudy/>>.

³⁵ NOVOTNÝ, Ivan a kol. *Příručka ochrany proti vodní erozi*. Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, 2014. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/293944/MZE_prirucka_vodni_eroze.pdf>.

Příčinou tohoto rychle rostoucího problému je zejména zemědělský systém užívaný v České republice v minulosti, kdy vlastníci zemědělci hospodařili na velkých půdních blocích. Při pozemkových úpravách pak často docházelo k narušení hydrografického systému, např. vymýcením remízku či likvidací zeleně, které měly erozi zabránit.³⁶

Větrná eroze je také přírodním procesem, kdy se naopak části půdy odnáší mechanickou silou větru a následně jsou usazovány jinde, a to jak na malé vzdálenosti, tak na velké vzdálenosti např. při bouřích. Následky větrné eroze jsou obdobné jako u eroze vodní, navíc dochází k velké prašnosti, kdy je také ohroženo lidské zdraví. Tento stav je zapříčiněn pěstováním jednoho druhu plodin na velké ploše, chybějící větrolamy též přispívají k rozšiřování tohoto degradačního procesu.³⁷

3.4 Okyselování půd

Okyselování půd je jeden z dalších degradačních procesů, kdy je snižována pufrací schopnost půdy, tedy schopnost bránit snižování pH. Kyseliny se v půdě vyskytují a tvoří přirozeně, ale mohou být do půdy vstřebávány v důsledku lidské činnosti. Na míře okyselení půd se podílí zejména průmyslová hnojiva, intenzivní závlahy, monokulturní zemědělství nebo imise a kyselá deště.³⁸

Při neoptimálních hodnotách kyselosti půdy hrozí, že rostlinám se nebude dostávat potřebných živin pro růst. Rizikové prvky se lépe rozpouštějí a vstřebávají se do vodního roztoku, rostliny pak tyto rizikové prvky čerpají z půdy a je zasažen celý potravní řetězec, tyto látky mohou také prostupovat do dalších složek životního prostředí.³⁹

Jedná se spíše o lokální problém, avšak na území České republiky neznízdka rozšířený. Až 46 % české půdy je tímto palčivým problémem sužováno.⁴⁰

³⁶ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Vodní eroze půdy*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/puda/ochrana-pudy-a-krajiny/degradace-pud/kontaminace-pudy/>>.

³⁷ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Větrná eroze půdy*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/puda/ochrana-pudy-a-krajiny/degradace-pud/kontaminace-pudy/>>.

³⁸ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Acidifikace půdy*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/puda/ochrana-pudy-a-krajiny/degradace-pud/kontaminace-pudy/>>.

³⁹ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Situační a výhledová zpráva Půda*. 2018, s. 34-35. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/611976/SVZ_Puda_11_2018.pdf>

⁴⁰ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Acidifikace půdy*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/puda/ochrana-pudy-a-krajiny/degradace-pud/kontaminace-pudy/>>.

3.5 Kontaminace

Kontaminace půdy je jeden z dalších projevů degradace půdy. Je způsobena tím, že do půdy vstupují nežádoucí rizikové látky, které zpravidla mají antropogenní původ. Jedná se zejména o rizikové prvky, perzistentní organické polutanty, kyanidy, radioaktivní prvky a jiné chemikálie. Do půdy se nejčastěji dostávají v důsledku neopatrnosti člověka, který nerespektuje bezpečnostní opatření. Zejména se tak děje prostřednictvím skládek odpadů, které nejsou řádně zabezpečeny, při havarijních situacích nebo při používání nadměrného množství agrochemikálií v zemědělství nebo průmyslovou činností. Stejně tak může být kontaminace půdy následkem těžby. Není vyloučeno, aby došlo ke kontaminaci půdy přirozenou cestou. V půdě se některé z rizikových látek přirozeně vyskytují. Největší podíl na kontaminaci půdy má však opět lidská činnost.⁴¹

Pokud je půda kontaminovaná, dochází k značnému omezení jejích funkcí. Následně nežádoucí látky prostupují do ostatních složek životního prostředí, zejména do vodního koloběhu. Ovlivnění jsou živočichové žijící v půdě, stejně tak rostlinstvo z ní vzešlé, čímž je zasažen přirozený potravní řetězec dalších živočichů.⁴²

3.6 Utužení půdy

Dalším degradačním procesem spojeným s půdou, a hlavně zemědělstvím, je utužování půd. Utužování půd pramení z intenzivního hospodaření na zemědělské půdě. Těžká technika opakovaně brzdící pole, nevhodně zvolené osázení rostlinami, časté hnojení nevhodnými látkami a další nežádoucí způsoby ošetřování půdy jsou příčinou snížení retenční schopnosti půdy, což vedle eroze vede také ke snížení úrodnosti. Tento problém se dotýká až 40 % půd, z čehož téměř 17 % je velmi silně ohroženo.⁴³

⁴¹ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontaminace půdy*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/puda/ochrana-pudy-a-krajiny/degradace-pud/kontaminace-pudy/>>.

⁴² MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontaminace půdy*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/puda/ochrana-pudy-a-krajiny/degradace-pud/kontaminace-pudy/>>.

⁴³ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Utužení půdy*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/puda/ochrana-pudy-a-krajiny/degradace-pud/kontaminace-pudy/>>.

3.7 Odnímání půdy pro jiné účely

Ačkoli všechny výše uvedené degradační procesy významně ovlivňují půdu, jsou alespoň částečně její přirozené produkční a ekologické funkce zachovány. Naproti tomu, pokud je půda zastavena a zakryta nepropustnými materiály, ztrácí své přirozené vlastnosti a její funkce jsou omezeny, ne-li úplně vyloučeny.

Příčinou rychlého šíření lidských obydlí a dalších staveb a budov jsou zejména nízké ceny pozemků, kdy i za cenu odvodu, který je třeba uhradit při odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu, se vyplatí tyto pozemky zastavět nežli využít volné plochy v zastavěném území obcí či opravovat starší budovy. Nadto je třeba vzít v úvahu neustále rostoucí počet obyvatel a zajištění bydlení. Stejně tak roste poptávka po rozsáhlejších pozemcích a domech o větších rozlohách.⁴⁴

Na mysl by však měl také přijít důsledek těchto záborů. Trvalá ztráta půdy a poškození jejích funkcí je pro lidstvo fatální. Úbytek kvalitní půdy znamená, že pro budoucí generace nebudou volné plochy pro pěstování rostlin, snižuje se biologická rozmanitost a mění se reliéf území. V zastavěném území často dochází k povodním, protože voda nemá skrze betonové a asfaltové plochy kam odtékat a kde se vstřebávat. Rovněž nedochází ani k přirozenému koloběhu podzemních vod. Lidská populace by proto měla při zábořích půdy postupovat uvážlivě a vzít v potaz všechny výše zmíněné aspekty.⁴⁵

⁴⁴ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Situační a výhledová zpráva Půda*. 2018, s. 32-33. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/611976/SVZ_Puda_11_2018.pdf>

⁴⁵ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Situační a výhledová zpráva Půda*. 2018, s. 32-33. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/611976/SVZ_Puda_11_2018.pdf>

4 Nakládání s půdou

V právním smyslu není půda věcí. Je to něco, co nás obklopuje, ale chybí konkrétní ohraničení, obdobně jako je tomu u životního prostředí. Máme-li na mysli půdu jako věc v právním smyslu, jedná se o synonymum slova pozemek, případně dalších pojmů. Tím dochází k ohraničení konkrétní části půdy, s níž jsou spojena práva a povinnosti jednotlivých subjektů.⁴⁶

Na rozdíl od půdy je pozemek definován v § 2 písm. a) zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „katastrální zákon“), a to tak, že je *„pozemkem část zemského povrchu oddělená od sousedních částí hranicí územní jednotky nebo hranicí katastrálního území, hranicí vlastnickou, hranicí stanovenou regulačním plánem, územním rozhodnutím, společným povolením, kterým se stavba umísťuje a povoluje, veřejnoprávní smlouvou nahrazující územní rozhodnutí, územním souhlasem nebo hranicí danou schválením navrhovaného záměru stavebním úřadem, hranicí jiného práva podle § 19, hranicí rozsahu zástavního práva, hranicí rozsahu práva stavby, hranicí druhů pozemků, popřípadě rozhraním způsobu využití pozemků“*.

Pozemek v soukromoprávní úpravě definován není, v § 498 OZ je pozemek pouze prohlášen za nemovitou věc. Vycházíme proto z definice uvedené v katastrálním zákoně.

Součástí pozemku je dle § 506 OZ prostor nad i pod povrchem pozemku, stavby a jiná zařízení zřízené na pozemku, včetně toho, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech. Součástí pozemku jsou také dle § 507 OZ rostliny vzrostlé na pozemku, to hraje klíčovou roli především u lesních a zemědělských pozemků, na nichž jsou pěstovány dřeviny a plodiny. Vymezením součásti pozemku je deklarována superficiální zásada, která byla OZ znovu zavedena. Jde o princip, kdy povrch ustupuje půdě, tedy všechny věci, které se nacházejí na pozemku a jsou spojeny pevně se zemí, jsou jeho součástí.⁴⁷

Dalším pojmem, se kterým se můžeme v souvislosti s půdou setkat, je parcela. Parcela je pojem, jehož definici přináší opět § 2 písm. b) katastrálního zákona. Parcelou

⁴⁶ ADAMOVIČ, H., BRIM, L. a kol., *Pozemkové vlastnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. 21-34 s. ISBN 978-80-7598-690-0.

⁴⁷ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. 1793-1797 s. ISBN 978-80-7400-529-9.

rozumíme pozemek, který je přesně určen geometricky a polohově v katastru nemovitostí. Taktéž je promítnut do katastrální mapy a označen parcelním číslem.

4.1 Soukromoprávní nakládání s půdou

Vývoj soukromoprávní úpravy byl v poslední době značně ovlivněn přijetím OZ. Je to stěžejní zákon pro soukromoprávní vztahy, včetně vztahů k pozemkům. Upravuje zejména institut vlastnického práva k půdě a další neméně podstatné instituty jako jsou užívací práva k půdě. Oproti předchozí úpravě byly některé instituty pozměněny zásadním způsobem případně nově nebo opětovně zavedeny, to se týká např. nájmu nebo předkupního práva.

4.1.1 Vlastnické právo k půdě

Prostřednictvím vlastnictví se realizuje přirozené právo vlastnit majetek, které je zakotveno již v čl. 11 LZPS. Vlastnické právo je právní teorií řazeno mezi věcná práva absolutní. Je to právo, které má účinky vůči všem osobám. To však neznamená, že by bylo vlastnické právo neomezené. Vždy je nutné si uvědomit, že ho omezit lze, avšak jen zákonem nebo dohodou s dalšími subjekty.⁴⁸

Toto věcné právo je nad rámec ústavní úrovně rozvíjeno v OZ⁴⁹, který upravuje vlastnictví následovně „*Vše, co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné, je jeho vlastnictvím.*“ Vlastnictví je charakterizováno jako přímé panství nad určitou věcí. Konkrétní osoba, které vlastnické právo svědčí, je oprávněna s věcí libovolně nakládat, zejména má právo věc držet, věc užívat, brát z ní plody a užitky, případně ji s ní jinak nakládat, např. ji i zničit, pokud je to z povahy věci možné.⁵⁰

Pokud je předmětem vlastnického práva pozemek jako individualizovaná část půdy, označujeme tento vztah jako pozemkové vlastnictví. Pozemkové vlastnictví a všechna jednání učiněná v jeho rámci se pojí s parcelami. Jak již bylo výše zmíněno parcela je pozemek, který je přesně geometricky a polohově vymezen v katastru nemovitostí.

Pozemkové vlastnictví je právní odvětví vystihující zvláštní povahu půdy a pozemku. Přestože se půda nedá rozmnožit, lze upravit množství pozemků jejich dělením a scelováním. Podstatný je trvalý charakter pozemků, protože pozemek sice může

⁴⁸ HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 201-209 s. ISBN 978-80-7380-495-4.

⁴⁹ Srov. ustanovení § 1011 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁰ HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 201-209 s. ISBN 978-80-7380-495-4.

ztratit při působení mnoha faktorů svou hodnotu, např. ztrátou kvality půdy nebo nově vzniklou zástavbou v okolí, ale nedojde k jeho zničení jako předmětu vlastnického práva. Proto ani samotné vlastnické právo nemůže zaniknout, resp. pokud zaniká, je tomu tak pouze ve vztahu ke konkrétnímu vlastníku, přičemž vlastnické právo dále existuje, jen přechází nebo se převádí na jiného vlastníka.⁵¹

Pozemkové vlastnictví je vztah vždy alespoň jednoho subjektu, vlastníka pozemku, kterého lze konkrétně označit, a blíže nespecifikované skupiny ostatních subjektů, kteří určitým způsobem zasahují do práva vlastníka. To, že lze vždy označit konkrétního vlastníka pozemku, je dáno zásadami, kterými je katastr nemovitostí ovládán. Jednou z těchto zásad je, že údaje uvedené v katastru nemovitostí mají reflektovat skutečný stav.⁵² Nicméně, i tato zásada může být rozmanitostí lidských vztahů a omylů narušena, např. v dědickém řízení může dojít k opomenutí vlastnického práva k pozemku zůstavitele, a tak i nadále je v katastru zapsán vlastník, který již v důsledku své smrti vlastnické právo pozbyl. Tyto skutečnosti však způsobují řadu problémů pro dědice disponovat s pozemkem.

Dle čl. 11 odst. 1 LZPS má právo vlastnit majetek každý. Subjektem pozemkových vztahů může být jak osoba fyzická, tak právnická. Mluvíme-li o výlučném vlastnictví, je pozemek vlastněn pouze jednou osobou. Vlastnictví pozemku může být vyjádřeno i jinou formou, a to spoluvlastnictvím, kdy pozemek vlastní více osob. Rozlišujeme spoluvlastnictví podílové a bezpodílové. Tyto subjekty jsou oprávněny disponovat s pozemkem, ale pouze do té míry, kterou jim ji zákon přiznává.⁵³

4.1.2 Nájem

Nájem je jeden z institutů užívacích práv k půdě, který český právní systém zná. Podstata užívacích práv spočívá v tom, že osoba odlišná od vlastníka užívá pozemek namísto vlastníka. Základní rámec tohoto vztahu upravuje § 2201 a násl. OZ, nicméně lze nalézt i zvláštní úpravu nájmu. Ve vztahu k půdě je tomu tak např. v lesním zákoně.⁵⁴

⁵¹ FRANKOVÁ, M. a kol., *Úvod do pozemkového práva*. 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2014. 54-55 s. ISBN 978-80-87488-19-5.

⁵² DROBNÍK, J., *Základy pozemkového práva*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2010. 41 a 138 s. ISBN 978-80-904209-8-4.

⁵³ FRANKOVÁ, M. a kol., *Úvod do pozemkového práva*. 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2014. 61-62 s. ISBN 978-80-87488-19-5.

⁵⁴ Srov. ustanovení § 5 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích, ve znění pozdějších předpisů

Pronajímatel prostřednictvím nájmu přenechává nájemci věc dočasně k užívání a nájemce se zavazuje mu za to hradit nájemné. Nájem vzniká na základě nájemní smlouvy, která obsahuje identifikaci smluvních stran, předmět nájmu a závazky smluvních stran.⁵⁵ Dle § 2202 odst. 1 OZ může být předmětem nájmu nemovitá věc nebo její část. U nájmu nemovitostí se pak ve většině případů vyžaduje písemná forma nájemní smlouvy. Tato povinnost pramení i ze zvláštní úpravy např. z § 12 odst. 2 lesního zákona.⁵⁶

Je-li předmět nájmu zapsán ve veřejném seznamu, lze podle § 2203 OZ do takového seznamu zapsat i nájemní právo. Smluvní strany nejsou nuceny k tomuto kroku, zápis nájemního práva do veřejného seznamu je zcela dobrovolný a záleží na vůli pronajímatele či nájemce. Zejména u půdy bude veřejným seznamem katastr nemovitostí. K návrhu na zápis nájemního práva do katastru nemovitostí je nutné přiložit písemnou nájemní smlouvu. Pronajmout lze však i jen část pozemku, v takovém případě bude zapotřebí ve smyslu § 7 odst. 3 katastrálního zákona doložit i geometrický plán vymezující pronajatou část pozemku.⁵⁷

Charakteristickými znaky nájmu jsou dočasnost, úplatnost a užívací právo. Povaha nájmu je dočasná, to však nevylučuje sjednat nájem na dobu neurčitou. OZ dokonce počítá s nájmem delším než 50 let, přičemž si lze představit delší dobu nájmu především právě u nemovitých věcí.

Nájemné nemusí být ve smlouvě ujednáno vůbec, v takovém případě bude nájemce platit nájemné ve výši obvyklé v době uzavření nájemního vztahu. Po dobu nájemního vztahu může výše nájemného ovlivnit situace, kdy dojde k poškození, poničení nebo jinému znehodnocení předmětu nájmu. Taková vada, která omezuje nájemce v užívání, ho opravňuje v souladu s § 2208 odst. 1 OZ, aby se dožadoval slevy z nájemného. Toto oprávnění nájemce si lze představit např. u kontaminované půdy na zemědělském pozemku.⁵⁸

⁵⁵ Srov. ustanovení § 2201 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁶ ADAMOVÁ, H., BRIM, L. a kol., *Pozemkové vlastnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. 205-209 s. ISBN 978-80-7598-690-0.

⁵⁷ KABELKOVÁ, E., DEJLOVÁ, H. *Nájem a pacht v novém občanském zákoníku: komentář: [§ 2201-2357]*. V Praze: C.H. Beck, 2013. 15-17 s. ISBN 978-80-7400-524-4.

⁵⁸ FRANKOVÁ, M. a kol., *Úvod do pozemkového práva*. 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2014. 156-158 s. ISBN 978-80-87488-19-5.

Nájemce je oprávněn předmět nájmu pouze užívat, nikoli požívat plody a užitky z předmětu nájmu jako tomu bylo dle předchozí úpravy.⁵⁹ Kvůli této koncepční změně nebude zřejmě u zemědělských a lesních pozemků již nájem atraktivní. U zemědělských pozemků jsou totiž klíčové plody a užitky, které z nich vzejdou. Lze si jen stěží představit, že by zemědělec obhospodařoval pole s obilím, které by následně nemohl zpeněžit.⁶⁰

4.1.3 Pacht

Pacht je svou povahou blízký nájmu. To ostatně potvrzuje § 2341 OZ, na jehož základě lze užít ustanovení o nájmu v případě chybějící právní úpravy. Pachtovní smlouvou propachtovatel zavazuje přenechat pachtýři věc k dočasnému užívání a požívání, pachtýř se na oplátku zavazuje hradit pachtovné nebo poskytnout poměrnou část výnosu z věci. Podobnost lze tedy spatřovat v přenechání věci druhé osobě k užívání, a to dočasně a za úplatu. Liší se však rozsah oprávnění pachtýře oproti nájemci, neboť pachtýř je na rozdíl od nájemce oprávněn plody a výnosy propachtované věci požívat.⁶¹ V případě zemědělských a lesních pozemků tak po účinnosti OZ bude spíše využívána pachtovní smlouva nežli nájemní smlouva.

Předmětem pachtu může být pouze věc plodonosná neboli věc, která přináší výnos. Předmětem pachtu mohou být taktéž pozemky, které plodí úrodu, obzvlášť se bude jednat o lesní a zemědělské pozemky. Plodem či užitkem se rozumí např. plod ovocných stromů, obilí, brambory a jiné plodiny. Takový druh pachtu se bude řídit zvláštní úpravou v § 2345 a násl. OZ, která odlišně upravuje trvání pachtu vzhledem k hospodářskému roku a splatnost pachtovného.⁶²

4.1.4 Výpůjčka a výprosa

Výpůjčku a výprosu lze též podřadit pod užívací instituty, patrně ve vztahu k pozemkům však budou využívány výjimečně. Charakteristické je pro oba instituty bezplatné užívání. Předmětem těchto institutů je věc nezužitelná vymezená individuálně či druhově, může se však jednat i o pouhou část věci, např. dvorek,

⁵⁹ Srov. ustanovení § 663 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁰ FRANKOVÁ, M. a kol., *Úvod do pozemkového práva*. 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2014. 158 s. ISBN 978-80-87488-19-5.

⁶¹ Srov. § 2332 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

⁶² KABELKOVÁ, E., DEJLOVÁ, H. *Nájem a pacht v novém občanském zákoníku: komentář: [§ 2201-2357]*. V Praze: C.H. Beck, 2013. 454-470. ISBN 978-80-7400-524-4.

zahrada.⁶³ Pokud zemědělský nebo lesní pozemek bude bezplatně užíván jiným členem rodiny, mohlo by se jednat o výpůjčku či výprosu.⁶⁴

4.1.5 Právo stavby

Právo stavby je věcným právem k věci cizí. Vlastnictví pozemku se mimo dalších dílčích práv pojí též s právem umístit na pozemek stavbu. Prostřednictvím institutu práva stavby má osoba odlišná od vlastníka pozemku, tj. stavebník, právo zřídit a vlastnit na pozemku stavbu. Stavebníkovi náleží část oprávnění, která by náležela vlastníku pozemku, vlastník pozemku je naopak částečně omezen při výkonu svých práv.⁶⁵

OZ označuje právo stavby za nemovitou věc.⁶⁶ Proto s ním lze nakládat jako s nemovitostí, zejména jej převést na jinou osobu, zatížit či darovat. Stavebníkovi je při výkonu práva stavby zaručena stejná právní ochrana jako vlastníku pozemku, neboť právo stavby jako právo věcné má účinky vůči všem.

Oprávnění stavebníka se může vztahovat k již existující stavbě na pozemku, např. pokud je potřeba tuto stavbu zrekonstruovat, ale vlastník pozemku nemá dostatek finančních prostředků. Může se také jednat o stavbu dosud nezřízenou, která má na základě tohoto práva teprve vzniknout. O takovou situaci půjde např. v případě, kdy pozemek není vlastníkem využíván nebo vlastník nemá zájem do něj investovat, přičemž mu právo stavby může navíc zajistit výdělek.⁶⁷

Stavba může být zřízena nejen na povrchu ale též pod povrchem pozemku. Tento institut lze proto využít při výstavbě studny či sklepu.⁶⁸ Vinař, který má vinici, může mít zájem vystavět, případně zrekonstruovat, na sousedícím cizím pozemku vinný sklípek, ve kterém bude svým zákazníkům dopřávat ochutnávku vína. Takový zážitek zákazníkům jistě podpoří jednak ekonomický výnos vinaře, a pokud je sjednán stavební plat, tak i vlastníka pozemku.

⁶³ HULMÁK a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014. 189-190 s. ISBN 978-80-7400-287-8.

⁶⁴ FRANKOVÁ, M. a kol., *Úvod do pozemkového práva*. 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2014. 160-161 s. ISBN 978-80-87488-19-5.

⁶⁵ HURDÍK, J. et. al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 235-239 s. ISBN 978-80-7380-495-4.

⁶⁶ Ustanovení § 1242 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁷ ADAMOVA, H., BRIM, L. a kol., *Pozemkové vlastnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. 48-52 s. ISBN 978-80-7598-690-0.

⁶⁸ HURDÍK, J. et. al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 235-239 s. ISBN 978-80-7380-495-4.

Právem stavby nemusí být zatížen pouze jeden pozemek, na kterém je umístěn vinný sklípek, ale OZ počítá i se zatížením pozemku, na kterém sice nebude umístěna stavba, ale slouží k lepšímu užívání stavby.⁶⁹ Vinař může být z práva stavby oprávněn využívat sousedící pozemek vlastníka k průchodu na pozemek, kde se nachází vinný sklípek.

Právo stavby dočasně narušuje superficiální zásadu, protože stavba zřízená v souladu s právem stavby není součástí pozemku, ale naopak je součástí práva stavby. Z důvodu větší právní jistoty proto podléhá právo stavby zápisu do katastru nemovitostí.⁷⁰ Lze jej sjednat za úplatu i bezplatně, vždy však jen dočasně, a to maximálně na dobu 99 let. Z § 1244 odst. 1 OZ vyplývá, že z veřejného rejstříku mimo samotného práva stavby musí být patrná i doba, na kterou je toto právo zřízeno.

Uplynutím doby, na kterou bylo právo sjednáno, právo zaniká. Stavba se následně stává součástí pozemku, v tom spočívá dočasnost narušení superficiální zásady. Pokud si strany neujednali jinak, náleží stavebníkovi náhrada za stavbu ve výši poloviny hodnoty stavby v době zániku tohoto práva.⁷¹ Uvedený vinný sklípek se po uplynutí předem vymezeného času stane součástí pozemku a vlastník pozemku uhradí vinaři polovinu hodnoty vinného sklípku, kterou má v době zániku práva stavby.

4.1.6 Věcná břemena

Dalším věcným právem, které OZ zná a přichází v úvahu v souvislosti s půdou, je institut věcného břemena. Věcné břemeno omezuje vlastníka ve výkonu vlastnického práva ve prospěch jiné osoby. Úpravu lze nalézt v § 1257 a násl. OZ. Věcná břemena OZ rozlišuje na služebnosti a reálná břemena. Dle § 498 OZ jsou služebnosti a reálná břemena nemovitou věcí.

Reálná břemena mohou být zřízena pouze k věcem zapsaným ve veřejném seznamu, zejména k pozemkům, a vymezují se tím, že vlastník je povinen něco aktivně konat či dát ve prospěch oprávněné osoby. Např. zemědělec se reálným břemenem zaváže poskytnout část obilí, které se urodilo na jeho zatíženém pozemku jiné osobě. Zároveň

⁶⁹ Srov. ustanovení § 1240 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁰ Srov. ustanovení § 1242 a § 1243 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

⁷¹ Srov. ustanovení § 1255 OZ zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

je vlastník omezen v nakládání s věcí zatíženou reálným břemenem, neboť se musí zdržet všeho, čím by se věc zhoršila k újmě oprávněného.⁷²

Služebnosti na rozdíl od reálných břemen se vyznačují tím, že vlastník zatížené věci je povinen něco strpět nebo se nějaké činnosti zdržet. Služebnost tedy spočívá v pasivitě vlastníka. OZ uvádí demonstrativní výčet služebností, jako příklad lze uvést právo na vodu, služebnost okapu, opora cizí stavby, služebnost rozlivu, právo pastvy, ale také právo užívací a požívací. Tento neuzavřený výčet vlastníka a oprávněný mohou doplnit o jiná práva.

Dle § 1260 odst. 1 OZ může služebnost vzniknout několika způsoby, a to smlouvou, poručením pro případ smrti nebo vydržením. V některých zákonem určených případech může služebnost vzniknout také z rozhodnutí orgánu veřejné moci nebo ze zákona. OZ stanovuje podmínku, že pro věci zapsané ve veřejném seznamu je vznik služebnosti podmíněn zápisem do takového seznamu.

Služebnosti lze dále rozdělit na služebnosti pozemkové a osobní. Obsah těchto kategorií se významně neliší, liší se však oprávněná osoba. U služebností osobních se oprávnění ze služebnosti bude vázat vždy k jedné konkrétní osobě. U pozemkových služebností může být oprávněnou osobou neuzavřený počet osob, neboť nepůjde pouze o aktuálního vlastníka pozemku, ale o všechny další, dokud služebnost nezanikne.⁷³

V zákoně lze nalézt zvláštní úpravu vztahující se ke zřizování služebností k pozemkům určeným k plnění funkce lesa. Ustanovení § 1261 OZ omezuje vznik pozemkové služebnosti, služebnosti pastvy nebo služebnosti braní lesních plodů vydržením u lesních pozemků. Tato zvýšená ochrana vlastníka lesních pozemků směřuje k tomu, aby pouhým užíváním těchto pozemků nedocházelo k nadměrnému omezování vlastníka. Dle § 19 odst. 1 lesního zákona má totiž každý právo vstupovat do lesa a sbírat lesní plody a suchou na zemi ležící klest pro svou vlastní potřebu. V případě, že by zákon toto neomezil, mohlo by komukoli vzniknout k oprávnění sběru plodů na lesním pozemku pro komerční účely.⁷⁴

⁷² FRANKOVÁ, M. a kol., *Úvod do pozemkového práva*. 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2014. 102-105 s. ISBN 978-80-87488-19-5.

⁷³ ADAMOVÁ, H., BRIM, L. a kol., *Pozemkové vlastnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. 52-57 s. ISBN 978-80-7598-690-0.

⁷⁴ SPÁČIL, J. a kol., *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474). Komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2013. 937-939 s. ISBN 978-80-7400-499-5.

V § 1299 a násl. OZ je upraven zánik služebností. Úprava zániku se v souladu s § 1308 OZ použije i na reálná břemena. Služebnost zaniká, pokud uplyne doba, na kterou byla služebnost sjednána, dále dohodou nebo tím, že dojde k trvalé změně služebné věci, a proto již nemůže sloužit panujícímu pozemku nebo osobě oprávněné. U osobních služebností dochází k zániku též smrtí oprávněné osoby.

4.1.7 Předkupní právo

Podoba zákonného předkupního práva se v poslední době neustále mění. Tento institut existoval v českém právním řádu do účinnosti OZ, tedy do roku 2014. V roce 2018 bylo předkupní právo do OZ znovu zavedeno zákonem č. 460/2016 Sb. Tato změna byla přijata zejména s ohledem na vůli spoluvlastníků, kteří se domáhali možnosti ovlivnit, s kým budou svou nemovitou věc spoluvlastnit. Pro spoluvlastníky nemovitých věcí je předkupní právo ochranným nástrojem, nicméně praxe ukázala, že přináší více starostí než užitku. To bylo důvodem poslední změny promítnuté do právního řádu zákonem č. 163/2020 Sb., která zákonné předkupní právo znovu omezila.⁷⁵

Aktuálně zákonné předkupní právo dopadá dle § 1125 OZ na spoluvlastníky, jejichž spoluvlastnictví bylo založeno způsobem, kdy spoluvlastníci nemohli svá práva od počátku ovlivnit. To je např. situace, kdy spoluvlastník svůj podíl na nemovité věci zdědil. Pokud se tento spoluvlastník rozhodne svůj podíl na nemovité věci prodat, je povinen podíl nejprve nabídnout ostatním spoluvlastníkům. Spoluvlastníci nejsou povinni tento podíl koupit, nicméně, pokud se tak rozhodnou, bude smlouva obsahovat stejné podmínky jako při převodu na třetí osobu. Zákonné předkupní právo je časově limitované, a to na dobu 6 měsíců ode dne vzniku spoluvlastnictví. Další limitace se projevuje tím, že se předkupní právo nevztahuje na převod podílu na jiného spoluvlastníka nebo příbuzného z blízkého rodinného kruhu.

Úprava předkupního práva v OZ se dotýká zejména soukromoprávních vztahů. Zvláštní zákony ale mohou založit předkupní právo státu v některých případech. Tomu bude věnována pozornost v kapitole 4.2.2.

⁷⁵ Čípová, I., Zrušení předkupního práva k nemovitostem k 1. 7. 2020. *Právní prostor* [online]. [cit. 22. 11. 2020]. Dostupné z WWW: <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/macek-zruseni-predkupniho-prava-k-nemovitostem-k-172020>>.

Velmi diskutovaným tématem byl návrh zákona o některých otázkách spojených s převodem vlastnického práva k zemědělským pozemkům, který předložila skupina poslanců v březnu 2017. Na základě tohoto návrhu by do právního řádu České republiky bylo začleněno zákonné předkupní právo státu a oprávněných uživatelů k zemědělské půdě při případném převodu. Oprávněnými uživateli by byli nájemci a pachtýři, kteří po dobu nejméně tří let obhospodařují půdu, jež má být předmětem převodu. Zároveň by musela být splněna ještě další podmínka, a to trvalý pobyt na území ČR po dobu nejméně deseti let u fyzických osob. U právnických osob je tato podmínka ještě přísnější. Mimo povinnosti mít sídlo po dobu deseti let na území ČR, by bylo vyžadováno, aby osoby podílející se majetkově alespoň deseti procenty na právnické osobě, měly taktéž trvalý pobyt na území ČR nejméně v délce deseti let. Zemědělec by svou půdu musel primárně nabídnout těmto osobám s lhůtou k vyjádření v délce dvou měsíců.⁷⁶

Argumentem pro předložení tohoto návrhu dle důvodové zprávy byla nežádoucí absence úpravy nabývání vlastnictví k zemědělské půdě v soukromoprávních vztazích. Prostřednictvím návrhu zákona mělo dojít k zajištění toho, že s půdou budou i nadále nakládat kvalifikované osoby a půda nebude využívána k jiným účelům, neboť by se snížilo riziko, že se dostane do rukou investorů a spekulantů. Proti těmto argumentům se však ohradila odborná veřejnost, např. Asociace soukromého zemědělství ČR⁷⁷ nebo Svaz vlastníků půdy České republiky.⁷⁸ Tato společenství zemědělců uváděla, že přijetím návrhu bude docházet zejména k poškozování drobných zemědělců, neboť hodnota půdy klesne, naopak bude posílena pozice velkých zemědělských společností a vlastníci půdy se budou obávat uzavírání pachtovních smluv. K přijetí tohoto zákona nakonec nedošlo, což s ohledem na názory zemědělců lze hodnotit jako kladný výsledek.

Zákonné předkupní právo však není jedinou formou tohoto institutu, která přichází v úvahu, neboť při převodu nemovité věci si jej mohou strany smluvně sjednat

⁷⁶ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2017. VII. volební období. Sněmovní tisk č. 1046/0. Návrh zákona o převodu vlastnického práva k zemědělským pozemkům, jehož součástí je důvodová zpráva. [online]. [cit. 22. 11. 2020]. Dostupné z WWW: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=1046&ct1=0>>.

⁷⁷ Asociace soukromého zemědělství ČR. *Předkupní právo pro nájemce zemědělské půdy*. [online]. [cit. 22. 11. 2020]. Dostupné z WWW: <<https://www.asz.cz/cs/napady-a-dopady/predkupni-pravo-pro-najemce-zemedelske-pudy.html>>.

⁷⁸ HAVEL, P., Svaz vlastníků půdy České republiky. *Povinné předkupní právo je porušením Ústavy*. [online]. [cit. 22. 11. 2020]. Dostupné z WWW: <<http://www.svazvlastnikupudy.cz/cs/aktuality/povinne-predkupni-pravo-je-porusenim-ustavy.html>>.

dle § 2140 OZ. Prostřednictvím toho se nabyvatel nemovité věci zavazuje, že v případě dalšího prodeje nejprve nemovitou věc nabídne za stejných podmínek původnímu vlastníku. Smluvní strany si mohou sjednat, že se předkupní právo bude vztahovat i na jiné způsoby zcizení než na prodej, např. na darování nebo na vklad do základního kapitálu obchodní korporace aj.⁷⁹

4.2 Veřejnoprávní nakládání s půdou

Jak již bylo výše nastíněno, soukromoprávní úprava nakládání s půdou se řídí především OZ, který zahrnuje a upravuje myslitelné způsoby a vztahy mezi soukromými subjekty.

U veřejnoprávního nakládání je však situace zcela odlišná. Veřejnoprávní úprava v této agendě je roztržštěna do nemalého množství zákonů, které navíc nejsou vhodně provázány. V následující části práce budou představeny instituty, které z veřejnoprávního hlediska ochrany půdy nejvýznamnější.

4.2.1 Vlastnictví státu

Stát jako právnická osoba je subjektem vlastnického práva. Vlastnické právo státu vyplývá z čl. 11 odst. 1 LZPS a obdobně jako u soukromoprávních osob se aplikuje OZ. Nicméně vlastnické právo státu je významně modifikováno zvláštní úpravou.⁸⁰ Již samotná LZSP v čl. 11 odst. 2 vymezuje, že určitý majetek může být vlastněn výhradně státem, obcemi nebo určenými právnickými osobami. Zvláštní zákony podrobně určují, kterého majetku se to týká.

Zvláštní úpravu ve vztahu k vlastnictví státu představuje zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o majetku státu**“) upravující zastupování státu v majetkoprávních věcech předepisuje, jaké způsoby nakládání s majetkem ve vlastnictví státu jsou žádoucí. Stát není oprávněn nakládat s majetkem libovolně, dle § 14 odst. 1 zákona o majetku státu je stát omezen zejména v tom ohledu, že majetek musí být využíván hospodárně a účelně, aby mohly být zabezpečeny jeho jednotlivé funkce. O majetek musí stát pečovat, aby nedocházelo ke snižování rozsahu a jeho hodnoty. Za stát v majetkoprávních věcech jednájí jeho jednotlivé organizační složky,

⁷⁹ HULMÁK a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014. 110-115 s. ISBN 978-80-7400-287-8.

⁸⁰ ADAMOVIČ, H., BRIM, L. a kol., *Pozemkové vlastnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. 11 s. ISBN 978-80-7598-690-0.

nejčastěji však Úřad pro zastupování státu ve věci majetkoprávních. Ve vztahu k pozemkům je však hlavním aktérem Státní pozemkový úřad.

Stát je dle § 21 odst. 1 zákona o majetku státu oprávněn převést do vlastnictví fyzických nebo právnických osob pouze věci hmotné, a to za předpokladu, že věc je pro stát trvale nepotřebná. Zároveň musí být dodrženy i další podmínky stanovené v zákoně o majetku státu, a to forma právního jednání a cena, za kterou se majetek převádí. Smlouva pro převod je písemná, pokud to nevyklučuje zákon nebo povaha právního jednání, a jejímu uzavření předchází výběrové řízení k nalezení vhodného zájemce. Dalším omezením při převodu je stanovení ceny, která nesmí být nižší než cena v daném místě a čase obvyklá.

Stát je omezen i v jiných oblastech. K hmotné věci ve vlastnictví státu nelze smluvně sjednat předkupní právo, zástavní právo ani výhradu zpětné koupě.⁸¹ Naopak lze zřídit právo stavby k pozemku ve vlastnictví státu, pokud vztah k pozemku nelze se stavebníkem uspořádat jinak.⁸² A věcná břemena též připadají v úvahu, avšak jen tak, aby nebránila organizační složce ve výkonu činnosti.

V případě, že organizační složka hmotnou věc nebo její část dočasně nevyužívá nebo je to z jiného důvodu vhodné, stát ji může fyzické či právnické osobě poskytnout k užívání prostřednictvím nájmu. Ovšem na dobu nejvýše 8 let a zpravidla za úplatu. Bezúplatný nájem však není vyloučen. Pacht, s výjimkou pachtu závodu, lze sjednat za obdobných podmínek.⁸³

Zákon o majetku státu nám poskytuje obecnou představu pro nakládání s majetkem státu, ale konkrétní majetek vlastněný státem nalezneme v dalších zákonech. Do výlučného vlastnictví státu patří např. dle horního zákona nerostné bohatství na území České republiky tvořené ložisky vyhrazených nerostů. Mezi tyto nerosty řadíme ropu, uhlí, drahé kameny a mnoho dalších.

Výlučný majetek státu zahrnuje dále např. dle § 34 zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky majetek na území vojenských újezdů. Majetek tvořen zemědělskými pozemky nacházejícími se na území vojenských újezdů nelze

⁸¹ Srov. ustanovení § 25 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích

⁸² Srov. ustanovení § 25a zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích

⁸³ Srov. ustanovení § 27 a § 27a zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích

dle § 6 odst. 1 písm. e) zákona č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o SPU**“) převádět z vlastnictví státu na jiné osoby, pokud nepomine důvod jejich vyloučení. V § 6 zákona o SPU je obsažen výčet dalších případů, kdy zemědělské pozemky vyvádět z vlastnictví státu není možné.

Z brožury úřadu pro zastupování státu ve věci majetkoprávních vyplývá, že v roce 2017 hospodařily státní instituce České republiky s pozemky o celkové výměře 1 819 763 ha, což odpovídá 23% rozlohy České republiky. Pro zajímavost lze uvést, že tyto pozemky mají v průměru 1,19 ha. Nejvíce pozemků bylo v roce 2017 evidováno právě na SPÚ, který v daném roce hospodařil s pozemky o výměře 137 000 ha. V pořadí druhým nejmajetnějším subjektem z hlediska pozemků byly v roce 2017 Lesy České republiky, a.s., které hospodařily v daném roce s pozemky o rozloze 1 225 931 ha.⁸⁴

4.2.2 Předkupní právo státu

Při uzavírání smluv mezi státem jako osobou právnickou na jedné straně a osobami fyzickými a právnickými na druhé straně může být sjednáno předkupní právo smluvní. V některých případech má však stát předkupní právo ze zákona.

Ve vztahu k pozemkům lze zmínit zákon o SPU. Státní pozemkový úřad je významnou organizační složkou státu pro ochranu a přerozdělování zemědělské půdy, a to nejen v souvislosti s tou, která je ve vlastnictví státu.

Státní pozemkový úřad je oprávněn za předpokladu dodržení všech zákonných povinností realizovat převod zemědělských pozemků, se kterými hospodaří, na zemědělské podnikatele. Kupní cena těchto pozemků dle § 14 zákona o SPU odpovídá výši obvyklé. Státu k takto převedeným pozemkům vzniká předkupní právo, které se zapisuje do katastru nemovitostí. Vlastník, který získal zemědělský pozemek od státu, ho nesmí převést na jinou osobu bez toho, aniž by ho nejprve nabídl státu, a to za kupní cenu, kterou za pozemek uhradil.⁸⁵

⁸⁴ Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových. *Mapa majetku státu*. Praha. 2017. [online]. [cit. 7. 2. 2021]. Dostupný z WWW:

<https://www.uzsvm.cz/prilohy/2020/05/15/brozura_Map%C3%A1%20majetku%20st%C3%A1tu.pdf>.

⁸⁵ Srov. ustanovení § 15 zákona č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu a o změně některých souvisejících zákonů

Je patrné, že zákon omezuje ekonomickou svobodu zemědělského podnikatele na úkor ochrany zemědělské půdy. Nelze ale odhlédnout od neustálého snižování rozsahu a kvality zemědělské půdy a potřeby její ochrany.

Zemědělský podnikatel přestává být limitován předkupním právem státu až ve chvíli, kdy je uhrazena celá kupní cena a uplyne 5 let ode dne vkladu vlastnického práva k pozemku do katastru nemovitostí, protože tím předkupní právo státu zaniká.⁸⁶

Nutno podotknout, že tato úprava se nedotýká zemědělských pozemků, které jsou převáděny dle § 7 a § 10 zákona o SPU na obce, případně na další výjimky, v těchto případech státu předkupní právo nevzniká nebo je úprava jinak modifikována.

Zákon o SPU není jediný, který zakládá předkupní právo státu. Dále lze zmínit ZOPAK. Dle § 61 odst. 1 ZOPAK má stát „*předkupní právo k nezastavěným pozemkům ležícím mimo zastavěná území obcí na území národních parků, přírodních rezervací, národních přírodních památek nebo pokud se jedná o pozemky související s jeskyněmi*“. Na rozdíl od zákona o SPU ZOPAK neuvádí, jak se vyčísluje kupní cena převáděných pozemků. Dle odborné veřejnosti se aplikuje § 12 odst. 4 zákona o majetku státu. Cena dle ZOPAK bude proto cenou zjištěnou, tedy ve výši obvyklé místu a času.⁸⁷

4.2.3 Vlastnictví územních samosprávných celků

Územní samosprávné celky se v České republice dělí na základní a vyšší. Základními jsou obce a vyššími jsou kraje. Ústava ČR v čl. 101 odst. 3 přisuzuje územním samosprávným celkům postavení veřejnoprávních korporací, které mohou vlastnit majetek a hospodařit s ním podle vlastního rozpočtu. Vlastnictví obcí na ústavní úrovni rozvíjí LSZP v čl. 11 odst. 2, když majetek ve vlastnictví obcí a krajů může být zákonem označen jako nezbytný k zajišťování potřeb celé společnosti, rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu. Lze ho proto pojmenovat jako majetek veřejný, proto nakládání s ním podléhá určitým zvláštnostem.⁸⁸

Při nakládání se svým majetkem se obce řídí zákonem č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) a kraje zákonem č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení). Z obou

⁸⁶ Srov. ustanovení § 15 zákona č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu a o změně některých souvisejících zákonů

⁸⁷ VOMÁČKA, V. a kol., *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2018. 484-485 s. ISBN 978-80-7400-675-3.

⁸⁸ PEKÁREK, M. et al. *Pozemkové právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 56-66 s. ISBN 978-80-7380-253-0.

zákonů však vyplývá obdobný princip. Kraje i obce si musejí při nakládání se svým majetkem počínat účelně a hospodárně a svůj majetek chránit. V případě, že tato povinnost nebude naplňována, může být dokonce vyvozena odpovědnost. Přestože existuje zvláštní úprava pro nakládání s majetkem obce, uplatní se i OZ.

Jen v posledních 100 letech proběhlo několik reforem v oblasti pozemkového vlastnictví. Základní právní rámec ve vztahu k vlastnictví obcí tak, jak jej známe dnes, přineslo hned několik zákonů. Důležitý je zákon č. 172/1991 Sb., kterým byly obcím navraceny pozemky z majetku státu, jež obce vlastnily v roce 1949. Dalším takovým zákonem, který přispěl k rozšíření pozemkového vlastnictví obce je zákon č. 92/1991 Sb., nebo zákon č. 290/2002 Sb. Na základě zákona č. 95/1999 Sb., se obce mohly dožadovat jako oprávněné osoby převodu některých zemědělských a lesních pozemků z vlastnictví státu. Obdobně tomu bylo i u krajů. Kraje byly nemovitým majetkem vybaveny na základě zákona č. 157/2000 Sb., nebo zákona č. 290/2002 Sb.⁸⁹

4.2.4 Vyvlastnění

Vyvlastnění je veřejnoprávní zásah do vlastnického práva, jehož následkem je odnětí nebo omezení dispozice s předmětem vlastnického práva ve prospěch jiné osoby či státu. Předpoklady pro vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva zakotvuje čl. 11 odst. 4 LZPS, který je základem pro vyvlastňování.

Předpokladem k legálnímu zásahu do vlastnického práva je tedy veřejný zájem a poskytnutá náhrada za vyvlastnění nebo omezení, ale též konkrétní účel vyvlastnění, kterého nelze dosáhnout jiným způsobem, stanovený příslušným zákonem. Zásah do vlastnického práva má být učiněn jen v takovém rozsahu, který je k uskutečnění účelu nutný. Pokud např. záměr má zasahovat jen do části pozemku, nebude vyvlastňován celý pozemek, ale jen jeho příslušná část. Samotnému vyvlastnění by měla vždy předcházet snaha o dohodu mezi vyvlastňovaným a osobou v jejíž prospěch má být vyvlastnění uskutečněno. Samozřejmě účel vyvlastnění musí být v souladu s územně plánovací dokumentací, neboť v opačném případě by mohl tento nástroj sloužit k obcházení zákona.

Bližší podmínky k vyvlastňovacímu řízení jsou upraveny v zákoně č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě, ve znění

⁸⁹ PEKÁREK, M. et al. *Pozemkové právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 56-66 s. ISBN 978-80-7380-253-0.

pozdějších předpisů, nicméně tento zákon plní spíše obecnou funkci, přičemž ve speciálních zákonech jsou pak uvedeny právě účely vyvlastnění.

Předmětem vyvlastnění jsou nejčastěji pozemky a vyvlastnění je krajním prostředkem, jak přerozdělit půdu pro blaho celé společnosti, ačkoli vyvlastňovaný subjekt bude samozřejmě opačného názoru, neboť kdyby s vyvlastněním souhlasil, byla by ve většině případů namísto vyvlastnění uzavřena dohoda. Bez půdy není možné dosáhnout žádoucího rozvoje společnosti, což patřičně ovlivňuje poptávku po ní. Je logické, že neochota vlastníků této komodity by mohla společnost dostat do fáze, kdy by nebylo možné jednotlivé pozemky propojovat pozemními komunikacemi nebo by nebylo možné stavět nové přehrady u vodních toků apod.⁹⁰ Nelibost vlastníků však může skutečně způsobovat potíže nejen v oblasti developerských projektů či výstavby silnic a dálnic, ale i v oblasti ochrany životního prostředí.⁹¹ K vyloučení zdlouhavých vyjednávání s vlastníky, která často nikam nevedou, existuje tento institut.

Účelů pro vyvlastnění lze nalézt v právních předpisech hned několik. Pro účely této práce jsou však důležité zejména ty, které se dotýkají půdy nebo životního prostředí. Takovým příkladem je StavZ. Dle § 170 odst. 1 písm. b) StavZ je účelem vyvlastnění veřejnoprávní opatření, které je vymezeno v územně plánovací dokumentaci a směřuje ke snižování ohrožení v území povodněmi a jinými přírodními katastrofami a ke zvyšování retenčních schopností území. Veřejně prospěšným opatřením je dle § 2 odst. 1 písm. o StavZ opatření nestavební povahy. Je nutné upozornit, že i v jiném zákoně nalezneme v souvislosti s povodněmi expropriační titul. Zákon o vodách v § 55a obsahuje obdobnou úpravu, nicméně zde nepůjde o uskutečnění veřejnoprávního opatření nestavebního charakteru, ale o veřejně prospěšnou stavbu. Někteří autoři se však domnívají, že duplicitní úprava je nadbytečná.⁹²

Dle § 170 odst. 1 písm. d) StavZ obsahuje i další půdě blízký expropriační titul, a to asanaci území. Asanace území je soubor opatření nastupujících po živelné pohromě nebo závažné havárii v konkrétním území. Primárně slouží k regeneraci takových území územní opatření, které vyhlášují orgány obce nebo kraje. Vzhledem k tomu, že

⁹⁰ DROBNÍK, J., *Základy pozemkového práva*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2010. 7 s. ISBN 978-80-904209-8-4.

⁹¹ Ministerstvo zemědělství ČR. *Sucho: vážná hrozba pro Českou republiku*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015. [online]. [cit. 18. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/434050/Problem_sucho.pdf>

⁹² HANÁK, J., *Vyvlastnění z environmentálních důvodů*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta. 2015. 45 s. ISBN 978-80-210-8064-5.

StavZ neupravuje, kdo asanaci hradí, lze se přiklonit k tomu, že finanční náklady na asanační činnost zřejmě nesou právě obce nebo kraje. Nicméně, pokud vlastník pozemku, na němž má k asanaci dojít, takovým činnostem brání, obsahuje StavZ za tímto účelem expropriační titul. K vyvlastňování na základě § 170 odst. 1 písm. d) StavZ však dochází zřídka.⁹³

Dalším, avšak značně problematickým, ustanovením, které se vztahuje k vyvlastnění je § 60 odst. 1 ZOPAK. Toto ustanovení stanovuje, že lze vyvlastnit nemovitost či práva k ní za účelem ochrany přírody a krajiny, nicméně toto ustanovení odkazovalo na předchozí již neplatný stavební zákon a při propojení s aktuální úpravou StavZ je tato formulace vágní a neurčitá.⁹⁴

4.2.5 Pozemkové úpravy

Na krajinu a půdu v České republice měl výrazný dopad zásah člověka. Jejich dnešní podoba se utvářela po mnoho let pod tlakem hospodářských a politických vlivů. Velké celky půdy byly velkoplošně obdělávány. To mělo za následek vymizení polních cest a přirozených liniových prvků. Tato praxe vyústila v tom, že původní parcely evidované v katastru nemovitostí neodpovídají faktickému stavu. Často jsou pozemky nelogicky uspořádány, chybí k nim přístupová cesta, což brání jejich řádnému obhospodařování. Výše naznačené zásahy člověka do krajiny mají však i vedlejší úskalí, neboť aktuální stav zapříčinil narušení ekologické stability krajiny, snížení biologické rozmanitosti a ohrožení půdy vodní a větrnou erozí.⁹⁵ K nápravě tohoto nežádoucího stavu lze využít institut pozemkových úprav.

Pozemkové úpravy jsou veřejnoprávním institutem, jehož prostřednictvím dochází k novému smysluplnějšímu prostorovému a funkčnímu uspořádání pozemků. Tento institut upravuje ZoPÚ. Smyslem pozemkových úprav je dle § 2 ZoPÚ právě prostorové a funkční uspořádání vztahů, kdy se pozemky scelují nebo dělí, čímž se zpřístupňují, aby mohly být racionálně hospodářsky využity.

⁹³ HANÁK, J., *Vyvlastnění z environmentálních důvodů*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta. 2015. 54-59 s. ISBN 978-80-210-8064-5.

⁹⁴ HANÁK, J., *Vyvlastnění z environmentálních důvodů*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta. 2015. 33-35 s. ISBN 978-80-210-8064-5.

⁹⁵ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Pozemkové úpravy a tvorba krajiny*. [online]. [cit. 6. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/venkov/archiv/pozemkove-upravy/pozemkove-upravy/co-jsou-pozemkove-upravy/>>

V pozemkových úpravách hraje důležitou roli stát, neboť se k nim přistupuje v případě, kdy dohoda mezi vlastníky pozemků není možná nebo by byla nadměrně složitá. Pozemkové úpravy však nelze provádět libovolně, pokud chybí dobrovolná dohoda mezi vlastníky pozemků, jichž se pozemkové úpravy dotýkají, je nutným předpokladem veřejný zájem.

Předmětem pozemkových úprav jsou pozemky v určitém území, které mají být pozemkovými úpravami dotčeny. Nejčastěji se jedná o pozemky zemědělské, neboť u těchto pozemků je potřeba úprav nejvíce žádoucí, nejsou však vyloučeny ani lesní pozemky. Některé pozemky však nelze zahrnout do pozemkových úprav bez souhlasu vlastníků, zejména sem budou dle § 3 odst. 3 ZoPÚ řazeny pozemky určené pro těžbu vyhrazených nerostů, pozemky určené pro obranu státu a některé pozemky ve vlastnictví státu.⁹⁶

ZoPÚ rozlišuje jednoduché a komplexní pozemkové úpravy. Jednoduchá forma je určena pro úpravy vztahující se jen k části katastrálního území nebo v situaci, kdy má být řešena jen některá z potřeb, např. právě chybějící přístupnost pozemku. Zpravidla se ale přistupuje ke komplexním pozemkovým úpravám, v nichž dochází ke stabilnějšímu uspořádání území, protože se neřeší jen drobná nebo konkrétní úprava území.⁹⁷

Zastřešujícím subjektem pro pozemkové úpravy je Státní pozemkový úřad, který je podřízen Ministerstvu zemědělství. Jednotlivá řízení o pozemkových úpravách pak vedou jeho krajské pobočky jako orgány prvního stupně.

Vzhledem k tomu, že náklady na provedení pozemkových úprav jsou velmi vysoké, jsou hrazeny státem. Finanční prostředky ze státního rozpočtu a vlastního rozpočtu Státního pozemkového úřadu nepokryjí vše, proto jsou zbývající finanční zdroje čerpány též z prostředků Evropské unie, např. z různých operačních programů.⁹⁸

4.2.6 Rekultivace

Příroda a krajina kolem nás se přirozeně vyvíjela po nepředstavitelně dlouhou dobu. Člověk je ale schopen ve velmi krátkém časovém okamžiku svými zásahy krajinu

⁹⁶ FRANKOVÁ, M. a kol., *Úvod do pozemkového práva*. 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2014. 187-197 s. ISBN 978-80-87488-19-5.

⁹⁷ FRANKOVÁ, M. a kol., *Úvod do pozemkového práva*. 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2014. 187-197 s. ISBN 978-80-87488-19-5.

⁹⁸ STÁTNÍ POZEMKOVÝ ÚŘAD, *Pozemkové úpravy a tvorba krajiny*. [online]. [cit. 6. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<https://www.spucr.cz/poszemkove-upravy/poszemkove-upravy-a-tvorba-krajiny#>>

zdevastovat a zasáhnout do jejích přirozených schopností obnovit se sama bez dalších zásahů. Někdy ke znehodnocení krajiny a půdy přispívá pouze neodborné nakládání bez dostatku informací. Jindy zásah člověka není vůbec vyžadován a znehodnocení je způsobeno přírodními procesy. Při některých činnostech člověka je ale již dopředu známá skutečnost, že kvalita půdy a její složení bude zcela změněno, čímž ztratí svou využitelnost.

Ačkoli je tento stav nežádoucí, právní řád jej umožňuje, neboť člověk má tendenci krajinu měnit ku obrazu svému. Právní řád proto na tuto situaci reaguje, a to prostřednictvím rekultivace.

Rekultivace je proces, při němž jsou přirozené vlastnosti člověkem znehodnocené půdy obnoveny a znovu nastavena rovnováha v krajině. Právní řád pamatuje však jen na některé činnosti, u nichž učinil z rekultivace povinnost. Cílem rekultivace je znovuvytvoření ekologicky vyvážené krajiny, která je zdravotně a hygienicky nezávadná a je využitelná pro rozvoj území.⁹⁹

Nejčastěji je rekultivace spojována s horním zákonem a těžbou zdevastovanou krajinou. Dle horního zákona mají těžbařské společnosti povinnost zajistit sanaci, jejíž součástí je i rekultivace, na všech pozemcích dotčených těžbou. Způsob, jakým rekultivace bude po ukončení těžby probíhat musí být obsažen již v plánu otvírky, přípravy a dobývání, bez něhož nelze těžbu realizovat. Vzhledem k tomu, že rekultivace je často finančně nákladná, těžbařské společnosti mají podle horního zákona povinnost vytvářet finanční rezervy.¹⁰⁰ Těžbou zdevastovanou krajinu lze nalézt zejména v severních Čechách v okolí Mostu, Ústí nad Labem nebo Chomutova. V těchto lokalitách se rekultivace provádí již po mnoho let. Výsledkem je např. zatopený lom Milada nebo Matylda.

Povinnost rekultivovat vyplývá též z dalšího zákona, a to ze zákona o ZPF. Zákon o ZPF požaduje, aby zemědělská půda byla v co nejmenší možné míře zatěžována jinou činností. Pokud je půda využívána k nezemědělské činnosti, např. stavební nebo průmyslové činnosti, musí být po jejím ukončení neprodleně zajištěna terénní úprava pro přípravu rekultivace a následně podle schváleného plánu rekultivována. Významná je z hlediska rekultivace též povinnost skrývat odděleně svrchní kulturní

⁹⁹ VRÁBLÍKOVÁ, J., *Revitalizace antropogenně postižené krajiny v Podkrušnohoří*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, Fakulta životního prostředí, 2008. 23 s. ISBN 978-80-7414-085-3.

¹⁰⁰ Srov. ustanovení § 31 a § 32 zákona č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství

vrstvu půdy, která bude opětovně využita.¹⁰¹ Rekultivaci dle zákona o ZPF podrobněji upravuje vyhláška ministerstva životního prostředí č. 271/2019 Sb., o stanovení postupů k zajištění ochrany zemědělského půdního fondu.

Rekultivace se váže také k činnostem souvisejícím se skládkami odpadu, přičemž zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech stanovuje provozovateli skládky povinnost vytvářet finanční rezervu na zajištění rekultivace a péče o skládku po jejím uzavření.¹⁰²

4.2.7 Veřejné užívání

Veřejné užívání lze chápat jako právo osob užívat všeobecně přístupné materiální statky v souladu s jejich účelovým určením. Předmětem veřejného užívání mohou být jak statky vzniklé přirozeně, např. voda, krajina, les, tak statky vytvořené lidskou činností, např. pozemní komunikace. Rozlišujeme dva druhy veřejného užívání, a to užívání obecné a zvláštní. Obecné užívání zakládá možnost statek užívat neomezenému okruhu osob a vyplývá přímo ze zákona, případně lze tuto možnost ze zákona dovodit, zároveň však nesmí dojít k vyloučení ostatních osob z obecného užívání. Obecné užívání je zpravidla bez poplatku či je úhrada zahrnuta již v rámci některé z daní. Naopak zvláštní užívání, ke kterému je nutný správní akt povolující tento způsob užívání, svědčí jen konkrétnímu adresátovi a často bývá za poplatek.¹⁰³

Obecné užívání ve vztahu k půdě lze nalézt hned v několika zákonech. Na základě § 19 odst. 1 lesního zákona má každý právo vstupovat do lesa a pro svou potřebu sbírat lesní plody a suchou na zemi ležící klest. Lesní zákon však zaručuje vlastníku lesa ochranu, když stanovuje, že takovým užíváním nesmí být les poškozován nebo narušováno lesní prostředí. Je nutné si uvědomit, že každý vstupuje do lesa na vlastní nebezpečí a je povinen své jednání přizpůsobit stavu lesa. Vlastník lesa za případné škody na zdraví nebo majetku neodpovídá.

Dle § 63 odst. 2 ZOPAK každý může volně procházet přes pozemky ve vlastnictví či nájmu státu, obce nebo jiné právnické osoby, musí se však vyvarovat způsobení škody na majetku nebo zdraví jiné osoby a zásahu do práv na ochranu osobnosti nebo práv sousedských. Toto právo se nevztahuje na veškeré pozemky ve vlastnictví či nájmu uvedených osob, některé totiž zákon vylučuje, např. zastavěné pozemky, vinice,

¹⁰¹ Srov. ustanovení § 8 zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu

¹⁰² Srov. ustanovení § 39 a § 40 zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech

¹⁰³ HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo. Obecná část*. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 219-227. ISBN: 978-80-7400-624-1.

chmelnice nebo sady. Pokud však není pozemek vyloučen z práva volného průchodu a vlastník jej oplotí, je povinen pro zachování práva na průchod zajistit jinou možnost průchodu přes pozemek.¹⁰⁴

4.3 Shrnutí

Právní předpisy upravují mnoho způsobů, jak lze s půdou nakládat a jakým způsobem upravovat právní vztahy k půdě. V soukromoprávní linii je to především OZ, kterým se vlastníci a další oprávněné osoby při nakládání s půdou řídí.

Stěžejním institutem je pozemkové vlastnictví. Pozemek jako individualizovaná část půdy má trvalý charakter, a přestože půdu sice není možné rozmnožit, pozemky, na nichž se půda nachází, lze pro uspokojování potřeb vlastníků a dalších osob dělit a scelovat. Vlastnické právo k nemovitým věcem se zapisuje do katastru nemovitostí, který má reflektovat skutečný stav. V praxi však někdy dochází k tomu, že skutečný stav se v katastru nemovitostí neodráží, což způsobuje enormní problémy pro nakládání s půdou.

S vlastnictvím úzce souvisí vyvlastnění, které je legálním zásahem do vlastnického práva. Předmětem vyvlastnění jsou nejčastěji pozemky, přičemž je to způsob, jak přerozdělit půdu pro blaho celé společnosti. K vyvlastnění by mělo být přistupováno jako ke krajnímu prostředku, jak vyloučit zdlouhavá vyjednávání s vlastníky, která často nikam nevedou. I v souvislosti s ochranou životního prostředí lze nalézt ve zvláštních zákonech vyvlastňovací účely. Avšak k jejich využití dochází velmi zřídka.

Přestože na vlastnictví státu, obcí a krajů se též částečně uplatní soukromoprávní úprava obsažená v OZ, je vlastnictví těchto subjektů regulováno zvláštní úpravou. Zákon vytyčuje, které věci mohou být pouze ve vlastnictví státu, neboť jsou nutné pro zachování jeho funkcí. Výraznou odlišnost lze nalézt také v tom, že stát i územně samosprávné celky jsou značně omezovány při dispozici se svým majetkem, s nímž oproti soukromým osobám nemohou nakládat libovolně. Vzhledem k tomu, že se jedná o veřejný majetek, mají povinnost s ním nakládat účelně a hospodárně. Soukromoprávní osoby tuto povinnost nemají. Autorka se domnívá, že často je opak pravdou. S veřejným majetkem se plýtvá a zpronevřuje se. Proto by měla být majetku

¹⁰⁴ MÁCHA, A. Přístup do krajiny a náhrada škody. *České právo životního prostředí*. 2018, č. 3. s. 41-51. ISSN 1213-5542

ve vlastnictví územně samosprávný celků a státu a nakládání s ním věnována důsledná kontrola, v některých případech by bylo dokonce vhodné vyvodit odpovědnost.

Nelze opomenout ani užívací práva, která jsou pro nakládání s půdou významná. V lidském životě totiž nastávají situace, kdy na svém pozemku nemá vlastník zájem nebo možnost hospodařit, a proto jej může přenechat jiné osobě k užívání. Koncepční změna úpravy nájmu upřednostnila využití pachtu při nakládání s půdou, neboť dle současného OZ již není v nájmu zahrnuto právo požívat plody a užitky z předmětu nájmu jako tomu bylo dle předchozí úpravy. Hojně užívané budou též instituty jako věcná břemena a právo stavby. Naopak vzhledem k charakteristickému znaku bezplatnosti budou skromně využity výpůjčka a výprosa, nicméně vyloučeno to není.

Pozornost by měla být věnována též pozemkovým úpravám, které jsou na pomezí mezi soukromým a veřejným právem a jejichž prostřednictvím dochází k novému smysluplnějšímu prostorovému a funkčnímu uspořádání pozemků. Tento institut je způsobilý napravit škody napáchané v konkrétním území. V České republice jsou totiž obhospodařovány velké celky půdy, což zapříčinilo vymizení polních cest a přirozených liniových prvků. Riziko, které to s sebou nese, je narušení ekologické stability krajiny, snížení biologické rozmanitosti, zvyšování vodní a větrné eroze půdy a urychlení dalších degradačních procesů. Prostřednictvím pozemkových úprav však lze docílit snížení těchto nežádoucích stavů.

5 Orgány státní správy ochrany půdy

Na ochraně půdy se podílejí všechny tři složky státní moci, zákonodárná, soudní i výkonná, ačkoli nepřispívají všechny stejnou mírou.

Zákonodárná moc se účastní ochrany půdy přijímáním zákonů mimo jiných i na ochranu jednotlivých složek životního prostředí. Může se proto zdát, že moc zákonodárná vykonává činnost stěžejní, neboť aby bylo možné následně vykonávat dozor a kontrolu při nakládání s půdou, nebo aby se běžný občan vůbec mohl pravidly řídit, musí nejprve předcházet přijetí zákona a nastavení systému těchto pravidel. Nicméně s ohledem na komplikovanost úpravy ochrany životního prostředí, nesystematické přijímání zákonů a novel s nejednoznačnými ustanoveními, které nezohledňují skutečný stav půdy a samozřejmě také s přihlédnutím k politickým vlivům, které se často mezi jednotlivými volebními obdobími razantně mění, lze uzavřít, že tato složka státní moci chrání půdu pouze okrajově a často dle tlaku investorů.

Naproti tomu u soudní moci lze určitý dopad předpokládat. Zájem o zvyšování kvality životního prostředí se čím dál více dostává do popředí. Soud však vždy rozhoduje v konkrétní věci a zohledňuje okolnosti daného případu, proto nelze hovořit o obecném dopadu na ochranu půdy. Klíčová jsou však rozhodnutí vyšších soudů Nejvyššího soudu, Nejvyššího správního soudu, a přestože není dalším odvolacím soudem, soudu Ústavního. Pravomocná rozhodnutí těchto soudů pak částečně mohou formovat pohled společnosti na konkrétní problematiku v rámci ochrany půdy. Rozhodnutí však vždy vycházejí z platné právní úpravy. V tomto ohledu nejednoznačnost ustanovení tak nemusí být vždy na škodu, neboť záleží na výkladu soudu.

Moc výkonná má postavení nejaktivnějšího subjektu v ochraně životního prostředí. Vláda prostřednictvím nařízení a ministerstva prostřednictvím vyhlášek doplňují zákony o podrobnosti. Dále mimo vytváření jednotlivých politik pro různé oblasti ochrany životního prostředí, např. státní politiky životního prostředí nebo společné zemědělské politiky, také kontroluje, zda jsou veškerá pravidla dodržována. Orgány

moci výkonné lze rozdělit dle několika kritérií a hledisek, např. dle územní působnosti na ústřední, regionální a místní nebo lze rozlišovat na obecné a zvláštní.¹⁰⁵

5.1 Ministerstva

Ministerstva jsou ústřední orgány státní správy zřízené zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy. Tyto ústřední orgány státní správy především tvoří základní koncepční a programové dokumenty, ale mají i mnoho jiných kompetencí. Ve vztahu k půdě jsou kompetence převážně rozděleny mezi dvě ministerstva, a to Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo zemědělství.

Zákona o ZPF určuje, že orgánem ochrany ZPF je Ministerstvo životního prostředí (dále jen „MŽP“). Jedním ze způsobů, jak MŽP uplatňuje svůj vliv na ochranu půdy je vydávání vyhlášek. Tímto způsobem byl např. podrobněji rozpracován § 3 odst. 1 zákona o ZPF vztahující se k obsahu rizikových látek nebo rizikových prvků v půdě.¹⁰⁶ Obdobně jsou vyhláškou upraveny postupy k zajištění ochrany zemědělského půdního fondu při stavební, těžební a průmyslové činnosti nebo způsob provádění rekultivace půdy.¹⁰⁷ Zákon o ZPF v § 17 přiznává MŽP též další kompetence. Z úkolů svěřených MŽP, lze jmenovat např. to, že uplatňuje svá stanoviska k územně plánovací dokumentaci, uděluje souhlas k návrhům na stanovení dobývacích prostor dotýká-li se návrh ZPF o výměře nad 20 ha, uděluje souhlas s odnětím půdy ze ZPF, pokud má být odňata půda o výměře nad 10 ha, řídí výkon státní správy na úseku ochrany ZPF a kontroluje jej.

Ministerstvo zemědělství je ústředním orgánem státní správy pro zemědělství, a to s výjimkou ochrany ZPF, dále mimo jiných činností zastřešuje správu lesů. Zároveň Ministerstvo zemědělství je zákonem č. 252/1997 Sb., o zemědělství pověřeno vedením evidence využití půdy. Tento veřejný registr je označován zkratkou LPIS. Bohužel obsahuje pouze některá data, která se vztahují k ochraně půdy, neboť je primárně vytvořen pro administraci údajů rozhodných pro přidělování dotací

¹⁰⁵ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 62-63 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

¹⁰⁶ Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 153/2016 Sb., o stanovení podrobností ochrany kvality zemědělské půdy

¹⁰⁷ Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 271/2019 Sb., o stanovení postupů k zajištění ochrany zemědělského půdního fondu

v souvislosti s hospodařením na zemědělské půdě.¹⁰⁸ Veřejně však nezobrazuje žádné generální informace ve větších souvislostech, ale pouze informace týkající se jednotlivých pozemků.

5.2 Státní pozemkový úřad

Státní pozemkový úřad je správní úřad s celostátní působností, který je podřízen Ministerstvu zemědělství. Jak již bylo nastíněno v kapitole 4.2.5., SPÚ rozhoduje o pozemkových úpravách a jejich provedení včetně uchovávání a zpřístupňování veškeré dokumentace k pozemkovým úpravám.

Nezanedbatelnou povinností, kterou SPÚ má, je vedení a aktualizace celostátní databáze bonitovaných půdně ekologických jednotek a poskytování těchto údajů, pokud nejsou součástí katastru nemovitostí.¹⁰⁹ Prostřednictvím této databáze se hodnotí zemědělská půda pomocí pětimístných číselných kódů, které charakterizují klimatické, ekologické, geologické, geomorfologické, hydrologické a pedologické poměry v daném území. Databáze se využívá např. při ocenění zemědělských pozemků, při převodu zemědělské půdy ve vlastnictví státu, při pozemkových úpravách, při vyčíslení poplatku za odnětí půdy ze ZPF.

Nelze odhlédnout od toho, že již samotný ZoPÚ počítá s tím, že některé hodnoty bonitovaných půdně ekologických jednotek nejsou uvedeny v katastru nemovitostí. Nepochybně by však bylo vhodné, aby tyto informace byly v katastru uvedeny vždy.¹¹⁰

5.3 Česká inspekce životního prostředí

Česká inspekce životního prostředí (dále jen „ČIŽP“) je orgán státní správy s celostátní působností podřízený MŽP. Je složen z ředitelství a oblastních inspektorátů a vykonává dozor nad respektováním právních předpisů v oblasti životního prostředí a dodržování rozhodnutí správních orgánů v této oblasti.

Již samotný zákon č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ČIŽP“) svěřuje v § 2 ČIŽP kontrolu nad

¹⁰⁸ TKÁČIKOVÁ, J., VACULÍK, P. Kompetenční otázky v kvalitativní ochraně zemědělské půdy. *Dny práva 2012 – Days of Law 2012. Pozemek v právních vztazích*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6319-8. [online]. [cit. 6. 2. 2021]. Dostupné z WWW:

<https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/prispevky-pozemek.html>

¹⁰⁹ Srov. ustanovení § 19 zákona č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁰ TKÁČIKOVÁ, J., VOMÁČKA, V., ŽIDEK, D. a kol. *Půda v právních vztazích: aktuální otázky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2020. 101-122 s. ISBN: 978-80-210-9695-0.

ochranou funkcí lesa. Dle § 3 tohoto zákona ČIŽP zjišťuje nedostatky a škody na funkcích lesa, včetně jejich příčin a odpovědných osob, je oprávněna vyžadovat nápravu závadného stavu a kontrolovat plnění uložených opatření. Pokud hrozí škoda, může na základě rozhodnutí ČIŽP dojít k omezení nebo zastavení výroby či jiné činnosti, v níž má škoda svůj původ.

ČIŽP je též oprávněna ukládat pokuty fyzickým, právnickým a podnikajícím osobám za přestupky vyjmenované v § 4 zákona o ČIŽP, přičemž jedním z přestupků je právě přestupek neoprávněného užívání lesní půdy k jinému účelu než pro plnění funkcí lesa. Za přestupky hrozí pokuta až ve výši 5 000 000 Kč. Nejvyšší správní soud se v rozsudku ze dne 14. 6. 2017, č. j. 3 As 258/2016-53 zabýval případem, kdy ČIŽP uložila za přestupek neoprávněného užívání lesní půdy k jinému účelu ve výši 400 000 Kč odpovědné osobě. Lesní půda byla v daném případě zasažena stavební činností, kdy na lesních pozemcích o celkové rozloze 589 m² vznikly neoprávněné stavby, ke kterým byly dokonce přivedeny rozvodové sítě. Stěžovatelka brojila zejména proti výši pokuty, když tvrdila, že je pro ni likvidační. Nejvyšší správní soud se přiklonil k závěru, že takovým dlouhodobým neoprávněným zábořem pozemků skutečně došlo k ohrožení a poškození životního prostředí, zároveň byla tato část lesní půdy jednáním stěžovatelky dokonce vyloučena z obecného užívání lesa, neboť pozemky oplotila. Kasační stížnost Nejvyšší správní soud zamítl jako nedůvodnou a uvedl, že pokuta v takové výši je zcela v souladu se skutkovými okolnostmi případu.

Ve výroční zprávě za rok 2019 popisuje ČIŽP, že v daném roce vydala celkem 164 rozhodnutí o přestupcích v souvislosti s ochranou lesa, z toho 149 nabylo právní moci. Za tyto přestupky udělila pokuty v celkové výši 17 806 800 Kč. Z výroční zprávy ČIŽP též vyplývá, že v současné době je největším úskalím současného stavu lesů nadměrný rozvoj kůrovců a poškozování lesa lesní dopravou.¹¹¹

Okruh působnosti ČIŽP je však mnohem širší než jen v rámci ochrany lesa. ČIŽP figuruje dále v ochraně ovzduší, ochraně vod, v odpadovém hospodářství, v ochraně přírody a dalších oblastech.

¹¹¹ Česká inspekce životního prostředí. *Výroční zpráva 2019*. Praha. 2019 [online]. [cit. 7. 2. 2021]. Dostupné z WWW:< <http://www.cizp.cz/file/3M8/Vyrocní-zprava-CIZP-2019.pdf>>

5.4 Český úřad zeměměřický a katastrální a katastrální úřady

Český úřad zeměměřický a katastrální je dalším ústředním správním úřadem, který řídí zeměměřičské a katastrální úřady, a to na základě zákona č. 359/1992 Sb., o zeměměřických a katastrálních orgánech. Hlavním úkolem Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního je zejména zabezpečení správy katastru nemovitostí České republiky, což činí prostřednictvím katastrálních úřadů.

Katastr nemovitostí je veřejný seznam, který obsahuje důležité údaje o nemovitostech. V § 1 odst. 2 písm. a) katastrálního zákona je výslovně uvedeno, že jednou z informací, které katastr nemovitostí poskytuje, jsou informace k ochraně životního prostředí. Katastrální zákon dále stanovuje, co obsahuje katastr nemovitostí. Mimo určení přesné polohy nemovitostí, druhů pozemků, jejich čísla, výměry, údaje o budovách stojících na těchto pozemcích, jsou jeho obsahem též údaje o vlastníkovi nemovitosti nebo dalších osob, které jsou oprávněny z jiného práva (např. nájmu nebo pachtu).

Přestože katastr nemovitostí jako veřejný seznam spravovaný katastrálními úřady obsahuje informace o pozemcích a jejich vlastnících, informace o tom, kdo o pozemek skutečně pečuje, často chybí. To je samozřejmě způsobeno tím, že není povinné údaje o nájmu, pachtu a jiných způsobech nakládání s půdou zapisovat do katastru nemovitostí. Toto rozhodnutí je zcela ponecháno na smluvních stranách. Pokud má však katastr nemovitostí poskytnout relevantní informace o subjektech, kteří o pozemky skutečně pečují, bylo by přiléhavé a užitečné, aby katastr nemovitostí tyto informace obsahoval, a to alespoň k zemědělské a lesní půdě. Za současného stavu lze totiž jen stěží vyčíslit, jaká je skutečná výměra propachtované zemědělské nebo lesní půdy. Tento údaj však může posloužit právě ke zkoumání toho, zda má hospodaření na cizí půdě vliv na její kvalitu a v jaké míře. K tomu, aby se tento údaj stal povinnou součástí údajů zapisovaných do katastru nemovitostí, by však musela být provedena úprava právního řádu.¹¹² Na druhou stranu, pokud by v budoucnu byla o této povinnosti zahájena diskuse, nabízí se otázka, zda zveřejňování těchto informací by nebylo v rozporu s ochranou soukromí a vlastnického práva.

¹¹² TKÁČIKOVÁ, J., VOMÁČKA, V., ŽIDEK, D. a kol. *Půda v právních vztazích: aktuální otázky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2020. 101-122 s. ISBN: 978-80-210-9695-0.

5.5 Regionální a místní orgány státní správy a samosprávy

Regionální a místní úroveň výkonu státní správy v oblasti ochrany životního prostředí a půdy jako jeho složky připadá orgánům krajů a obcí. Krajské úřady mají k této agendě zřízeny odbory životního prostředí. Výkon státní správy v přenesené působnosti na této úrovni je širší, než např. u jednotlivých ministerstev, neboť rozhodují ve všech úsecích a záležitostech ochrany životního prostředí na konkrétním území, vyjma té působnosti, která přísluší speciálním úřadům jako jsou např. pozemkové úřady. Na místní úrovni náleží výkon přenesené státní správy orgánům obcí. Není údivu, že tomu tak je, neboť právě obce a jejich orgány jsou vzhledem k bližší znalosti místních poměrů vybaveny předpoklady pro rozhodování v daném území.

Obcím je výkon státní správy v přenesené působnosti svěřen jednotlivými zvláštními zákony, např. zákonem o ZPF nebo lesním zákonem. A v rámci své činnosti jsou na základě jednotlivých zákonů oprávněny vydávat nařízení, opatření obecné povahy, uzavírat veřejnoprávní smlouvy, případně vydávat stanoviska, ale zejména rozhodovat v konkrétních věcech. Je nutné zmínit, že v souvislosti s půdou není aktivní pouze odbor životního prostředí, důležitým aktérem je též stavební úřad.¹¹³

Kraje a obce mají právo na výkon samosprávy, které vyplývá již ze samotné Ústavy. Ústava však nevyjadřuje, které záležitosti spadají do této agendy. Obsahem výkonu samosprávy krajů a obcí je zajišťování záležitostí, které jsou v zájmu regionálního nebo místního společenství, tedy v zájmu místních občanů regulovat část veřejných záležitostí.¹¹⁴ Obecně platí, že obce vykonávají samostatnou působnost, pokud nenáleží v dané oblasti krajům nebo se nejedná o výkon státní správy. Pod samosprávu lze podřadit např. záležitosti existence obcí, hospodaření s obecním nebo krajským majetkem, spolupráce s jinými obcemi. S půdou však nejvýrazněji souvisí záležitosti rozvoje obce a územní plánování. Územní samosprávné celky jsou v rámci své samostatné působnosti oprávněny vydávat obecně závazné vyhlášky, kterými zpřesňují pravidla v rámci daného území. Obecně závazné vyhlášky však nemohou stanovovat nová pravidla mimo zákonný rámec.¹¹⁵ To lze demonstrovat na příkladu,

¹¹³ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 62-66 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

¹¹⁴ BURSÍKOVÁ, L. a kol. *Právní osoby veřejného práva z perspektivy veřejnoprávní a soukromoprávní*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 54 s. ISBN 978-80-210-7774-4.

¹¹⁵ HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo. Obecná část*. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 102-105 s. ISBN 978-80-7400-624-1.

kdy dle § 4 odst. 1 písm. v) zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí je obec oprávněna od daně z pozemků osvobodit obecně závaznou vyhláškou pozemky chmelnic, vinic, ovocných sadů, orné půdy a trvalých travních porostů.

6 Prostředky ochrany půdy

Při úvahách nad dělením prostředků ochrany životního prostředí, a tedy i půdy jako jeho jednotlivé složky, je nutné vzít v úvahu, že existuje celá řada způsobů, jak tyto prostředky kategorizovat. Odborná veřejnost v této specifické oblasti práva upřednostňuje pojem nástroje, neboť význam je užší nežli pojem prostředky.

Nástroje ochrany životního prostředí jsou děleny odbornou veřejností do dvou základních skupin, a to na nástroje přímé a nepřímé. Nástroje přímé působí na adresáty právních norem na ochranu životního prostředí přímo, stanovují požadované způsoby chování jednotlivců, přičemž účelem je alespoň zachování aktuálního stavu životního prostředí. Mezi tyto nástroje patří především administrativně-právní, koncepční a sankční nástroje. Ale není vyloučeno, aby do této kategorie byly zařazeny i další nástroje.

Koncepční nástroje představují různé koncepce, plány a programy, které prezentují cíle, jichž by mělo být dosaženo a vymezují širší rámec ochrany. Koncepční nástroje zpravidla obsahují základní principy práva životního prostředí, zejména princip trvale udržitelného rozvoje.¹¹⁶ V některých případech se však nejedná o právně závazné dokumenty, což ale neubírá na jejich důležitosti. Koncepční dokumenty se nevztahují k životnímu prostředí jako celku, ale spíše míří na jeho jednotlivé složky. K půdě lze vztáhnout lesnické plány, které vytváří oblastní správa rozvoje lesů jako metodické a doporučující vodítko. Z oblasti lesního hospodářství lze jmenovat i další koncepční nástroje, a to lesní hospodářské plány a lesní hospodářské osnovy, které dle lesního zákona vytvářejí vlastníci lesů.

Administrativně-právní nástroje vymezují adresátům právních norem závazná pravidla chování, která jsou veřejnou mocí vynucována a v případě nedodržení sankcionována. Prostřednictvím těchto nástrojů jsou zakotveny povinnosti v podobě zákazů, příkazů a omezení, může se jednat o povinnost něco konat nebo něco strpět. Administrativně-právními nástroji mohou být dále také povolení, stanoviska, vyjádření a souhlasy orgánů státní správy.¹¹⁷ Jako příklad lze uvést potřebu souhlasu orgánu ochrany ZPF

¹¹⁶ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 62-66 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

¹¹⁷ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 62-66 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

při změně využití zemědělské půdy evidované jako trvalý travní porost na ornou půdu.¹¹⁸

Sankční nástroje stanovují sankci, která je ukládána za porušení žádoucího chování stanoveného právním předpisem. Na úseku ochrany půdy jsou tyto nástroje spojovány především s odpovědností za přestupky či trestné činy.¹¹⁹

Naproti tomu nástroje nepřímé mají za cíl motivovat a stimulovat zájem chránit a zlepšovat životní prostředí, nebo naopak odradit od negativního přístupu k životnímu prostředí, a to zejména prostřednictvím ekonomických nástrojů. Ekonomické nástroje můžeme rozlišit na pozitivní a negativní, tyto nástroje mají spíše pozitivně motivovat k určité činnosti např. prostřednictvím dotací, odpočtů z daní apod. nebo naopak od nějaké činnosti odradit např. formou zpoplatnění, zdanění.¹²⁰ Ve vztahu k půdě se může jednat o podmínění odnětí půdy ze ZPF povinností uhradit odvod za odnětí půdy ze ZPF.

V rámci této kapitoly je nicméně nutné od tohoto způsobu dělení nástrojů částečně odhlédnout, neboť se vztahují spíše k úpravě veřejnoprávní a tato kapitola obsahuje nejen veřejnoprávní nástroje, ale též prostředky soukromoprávní, a dokonce prostředky právem neupravené.

6.1 Soukromoprávní prostředky ochrany půdy

Jak již bylo výše nastíněno, taktéž v soukromoprávní linii úpravy lze nalézt některé prostředky, kterými chráníme půdu. Taková ochrana bude ovšem nejčastěji spojována s vlastnictvím, případně užívacími právy k půdě, protože nevyplývá z veřejného zájmu, ale zájmu konkrétního vlastníka pozemku nebo jiných oprávněných osob.

6.1.1 Práva a povinnosti vlastníků půdy a sousedská práva

Vzhledem k tomu, že vlastnictví zavazuje, pojí se s ním jak práva, tak povinnosti. V občanském právu se opírají práva a povinnosti přímo o konkrétní ustanovení OZ nebo o obecné zásady soukromého práva, zejména vyjádřené v § 3 OZ. Ty však často vyplývají již z LZPS. Práva a povinnost však i v rámci soukromého práva mohou

¹¹⁸ Srov. ustanovení § 2 zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁹ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 62-66 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

¹²⁰ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 62-66 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

vyplývat ze správního nebo soudního rozhodnutí, zejména v případě, kdy výkonu práva povinný brání, např. dle § 1027 OZ, § 1028 OZ nebo § 1029 OZ.

Z obecných zásad lze jmenovat autonomii vůle zmíněnou v § 3 odst. 1 OZ, na jejíž základech je soukromé právo vystavěno. Každý má dle této zásady oprávnění se svobodně rozhodovat a jednat, soukromoprávní subjekty mohou svobodně utvářet soukromoprávní vztahy dle své vůle. Naproti tomu stojí zásada nikomu neškodit neboli *neminem leadere*. Přes svobodnou vůli, kterou nám zásady přiznávají, by si každý při svém jednání měl počínat tak, aby nebyla jinému bezdůvodně působena újma. Význam této zásady se promítá hlavně do povinnosti prevence vyjádřené § 2900 OZ stanovující, že každý je povinen si počínat tak, aby při svém konání nezpůsobil nedůvodnou újmu na svobodě, životě, zdraví nebo vlastnictví jiného.

Vlastník má zejména práva se svým vlastnictvím nakládat, jak již bylo zmíněno v kapitole 4.1.1. Soukromoprávní omezení představují práva ostatních vlastníků. OZ proto obsahuje samostatnou kategorii nedobrovolného omezení vlastnického práva, tzv. sousedská práva, která je souborem právních norem upravující vztahy mezi vlastníky sousedních, případně i vzdálenějších, pozemků.¹²¹ Přestože tento pojem hojně užívaný odbornou literaturou není v OZ definován, lze si snadno představit, co zahrnuje. Cílem je zakotvení určité rovnováhy mezi vlastníky sousedních pozemků a předcházení zbytečných sporů mezi nimi. Úprava sousedských práv navazuje na čl. 11 odst. 3 LZPS zakazující zneužití výkonu vlastnického práva na úkor jiných osob.¹²²

Nutno dodat, že přestože v rámci úpravy sousedských vztahů OZ užívá pouze pojem vlastník, nelze však vyloučit, že se konkrétní ustanovení upravující tyto vztahy nemohou vztahovat stejně tak na oprávněné uživatele pozemku, zejména na nájemce či pachtýře.¹²³

Východiskem pro tuto problematiku sousedských vztahů je generální klauzule zakotvená v § 1012 OZ, dle níž je vlastníku při výkonu svého vlastnického práva

¹²¹ FRANKOVÁ, M., a kol., *Úvod do pozemkového práva*. 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2014. 96-108 s. ISBN 978-80-87488-19-5.

¹²² PRŮCHOVÁ, I., a kol. *Stavební zákon a ochrana životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 426-439 s. ISBN 978-80-210-5667-1.

¹²³ PRŮCHOVÁ, I., a kol. *Stavební zákon a ochrana životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 426-439 s. ISBN 978-80-210-5667-1.

zakázáno, aby závažně rušil práva jiných osob nad míru přiměřenou poměrům, a to zejména činy, jejichž hlavním účelem je obtěžovat jiné osoby nebo jim jinak škodit.

Konkrétnější povinnost upravuje § 1013 OZ vztahující se k imisím. OZ demonstrativně nastiňuje, co lze chápat jako imisi, jedná se zejména o odpad, vodu, kouř, prach, plyn, pach, světlo, stín, hluk, otřes, případně vnikání zvířat. Okruh však není uzavřený, a proto za imisi mohou být označeny i další omezující vlivy pronikající na cizí pozemek např. štěkot psa nebo kokrhání kohouta.¹²⁴ Imise dělíme na imise přímé a nepřímé. V tomto ohledu je vlastníku zakázáno přímo vypouštět či směřovat imise na pozemek jiného vlastníka, pokud k tomu není jiný právní důvod. U nepřímých imisí je vlastník povinen se vyvarovat, aby v míře nepřiměřené místním poměrům podstatně bylo narušováno obvyklé užívání pozemku. Přiměřené imise je však vlastník cizího pozemku povinen snášet. U půdy si lze představit situaci, kdy vlastník pozemku svádí dešťovou vodu na sousední pozemek, čímž způsobuje podmáčení půdy.

OZ obsahuje celou řadu těchto povinností, pro účely této práce však není nutné jmenovat všechny. Z hlediska půdy jsou významné zejména následující:

- povinnost odstranit v přiměřené době po požádání sousedem kořeny nebo větve stromu přesahující na cizí pozemek, pokud působí škodu nebo jiné obtíže dle § 1016 odst. 2 OZ;
- povinnost zdržet se sázení stromů v těsné blízkosti společné hranice pozemků, pokud pro to má soused rozumný důvod dle § 1017 odst. 1 OZ;
- povinnost zdržet se úpravy pozemku tím způsobem, aby sousední pozemek ztratil náležitou oporu dle § 1018 OZ;
- povinnost na žádost souseda upravit stavbu tak, aby nestékala voda na sousední pozemek dle § 1019 OZ;
- povinnost umožnit vstup sousedovi na pozemek pro účely nezbytné údržby sousedního pozemku nebo hospodaření na něm, pokud toho nelze dosáhnout jiným způsobem dle § 1021 OZ.

Práva a povinnosti vlastníků a jiných subjektů s užívacími právy k půdě mohou samozřejmě být vzhledem k autonomii vůle upraveny též smluvně. Do smluvních

¹²⁴ FRANKOVÁ, M. a kol., *Úvod do pozemkového práva*. 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2014. 96-108 s. ISBN 978-80-87488-19-5.

vztahů vstupují subjekty dobrovolně, např. na základě nájemní smlouvy či pachtovní smlouvy, ujednáním o věcných břemenech apod.

Lze uzavřít, že ačkoli u veřejnoprávních nástrojů ochrany půdy je vymezen obecný zájem na její ochraně, soukromoprávní prostředky mohou též směřovat k její ochraně, přestože v menší míře, neboť zájem je zde dán jen z hlediska konkrétního subjektu nikoli celé společnosti.

6.1.2 Občanskoprávní odpovědnost při ochraně půdy

V rámci soukromého práva lze jako prostředek ochrany půdy využít též občanskoprávní odpovědnost. K dovození občanskoprávní odpovědnosti musejí být splněny předpoklady, a to protiprávní jednání, vznik újmy, příčinná souvislost, a pokud se nejedná o objektivní odpovědnost, též zavinění. Soukromoprávní odpovědnost má dvě základní funkce. Prevenční funkce sleduje snahu zabránit vzniku újmy, odvrátit vůbec možnost jejího vzniku a předcházet jí všemi přílehavými způsoby. Kompenzační funkce má umožnit alespoň částečné obnovení původního stavu, na tomto základě by mělo dojít ke spravedlivému vyrovnání škody.¹²⁵

Dle § 2984 odst. 1 OZ v případě dovození odpovědnosti má škůdce povinnost nahradit újmu, kterou se rozumí újma na jmění neboli škoda, přičemž se hradí skutečná škoda a ušlý zisk. Škoda by měla být primárně nahrazena uvedením do původního stavu, pokud to není možné anebo přeje-li si to poškozený, musí být škoda nahrazena v penězích. Nemateriální újmu dle § 2984 odst. 2 OZ lze odškodnit jen v případě, je-li taková povinnost výslovně ujednána mezi stranami nebo pokud tak stanovuje zvlášť zákon. V takovém případě se újma nahradí formou peněžitého zadostiučinění.

Obecný základ pro náhradu škody za poškození životního prostředí je v OZ koncipován v § 2910 OZ jako důsledek zaviněného porušení zákonné povinnosti. V této skutkové podstatě je vyžadováno zavinění škůdce.

Pro újmy způsobené na životním prostředí bude však často využitelnější některá ze zvláštních skutkových podstat upravených v ustanoveních následujících po § 2910 OZ. Zvláštní skutkové podstaty jsou totiž často založeny na objektivní odpovědnosti

¹²⁵ HULMÁK a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014. 1539-1559 s. ISBN 978-80-7400-287-8.

a pro dovození není zavinění vyžadováno. Pro zmírnění tvrdosti právní úpravy je ve prospěch škůdce zakotvena možnost liberace nebo zproštění.

Dle § 2924 OZ je ten, kdo provozuje závod nebo jiné zařízení, které slouží k výdělečné činnosti, povinen nahradit škodu vzniklou z provozu. Není při tom podstatné, zda škoda byla způsobena samotným provozem činnosti, věci při ní použitou nebo vlivem činnosti na okolí. Právě vliv na okolí bude v souvislosti s životním prostředím zřejmě jeden z důležitých aspektů tohoto ustanovení. Pokud na sousedním pozemku provozuje druhá osoba svou činnost a užije k tomu pilu na dřevo, přičemž dřevo řeže v neobvyklé době, kdy sused běžně na druhém pozemku pase krávy, které se hlukem splaší a v důsledku toho mu rozorají zahradu s vzácnými rostlinami, bylo by možné požadovat náhradu škody. Vlastník pily by se mohl ale zprostit odpovědnosti, pokud by prokázal, že vynaložil veškerou péči, kterou bylo možné rozumně předpokládat.

Obdobnou skutkovou podstatou je pak provoz činnosti zvláště nebezpečné dle § 2925 OZ. Zvláště nebezpečným provozem rozumíme zdroj např. továrnu, v níž se pracuje třeba s chemickými látkami. Jde o zdroj zvýšeného nebezpečí, protože předem nelze zcela vyloučit možnost vzniku závažné škody, ani pokud vynaloží zaměstnanci veškerou rozumně požadovanou péči. Jako příklad lze uvést např. situaci, kdy vlastník pozemku, který se nachází v blízkosti chemičky je poškozen, neboť z chemičky unikne chemická látka, která se vsákne do půdy i na pozemku vlastníka. Úroda brambor vlivem chemické látky zajde. Právě na tyto případy pamatuje toto ustanovení. V této skutkové podstatě však není vyžadováno zavinění, jedná se o objektivní odpovědnost. Pro omezení tvrdosti právní úpravy zakotvuje OZ možnost liberace. Důvody liberace jsou vyšší moc, způsobil-li škodu sám poškozený anebo ji způsobil třetí osoba.

Zejména k pozemkům se váže skutková podstata uvedená v § 2926 OZ. Škůdcem je osoba, která zajišťuje práce, které způsobí škodu na nemovitosti, přičemž není podstatné, zda tak škůdce činí oprávněně či nikoli. Práce, které na pozemku škůdce zajišťoval, nemusí naplňovat charakter provozní činnosti. Nejčastěji lze pod toto ustanovení podřadit stavební práce, nicméně činnost může být různorodá. Tímto ustanovením by se mohl řídit vlastník pole, který pěstuje speciální odrůdy velmi

náchylných rostlin, přičemž soused letecky práškovoval své vlastní pole chemickými látkami, které však v důsledku větru dopadly na vzácné rostliny, které uhynuly.¹²⁶

Další skutková podstata, která ve vztahu k půdě stojí za zmínění, je odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků dle § 2927 OZ. Takovým příkladem může být situace, kdy se střetnou dvě vozidla a kapaliny z vozidel vytečou na zemědělský pozemek.¹²⁷

6.2 Veřejnoprávní prostředky ochrany půdy

Veřejnoprávní prostředky ochrany půdy jsou roztrženy do mnoha zákonů, pro jednotlivé subjekty nemusí být vždy jednoduché vymezit, čím vším se při nakládání s půdou musejí řídit. Naproti tomu, pokud se povinnostmi neřídí, často jim hrozí vysoké sankce.

6.2.1 Ochrana zemědělského půdního fondu

Vztah a nakládání se zemědělskou půdou je modifikován zákonem o ZPF. Zákon o ZPF vymezuje, co je zemědělským půdním fondem (dále jen „ZPF“) a jakým způsobem ho chránit. ZPF je chápán jako přírodní bohatství a nenahraditelný výrobní prostředek pro zemědělskou výrobu, vzhledem k neobnovitelnosti tohoto cenného produktu matky přírody nezbyvá než mu přisoudit alespoň základní rámec ochrany, přestože by si zasluhoval ochranu značně rozsáhlejší. Dle § 1 odst. 1 zákona o ZPF je ochrana ZPF spojena s racionálním využíváním a zvelebováním ZPF.

Dle § 1 odst. 2, odst. 3 zákona o ZPF jsou v ZPF zahrnuty jak pozemky zemědělsky obhospodařované, tedy orná půda, chmelnice, vinice, zahrady, ovocné sady, trvalé travní porosty, tak i nezemědělská půda potřebná k zajišťování zemědělské výroby. Zákon explicitně uvádí příklady těchto pozemků, jedná se o polní cesty, pozemky sloužící k zavlažování půdy či k protierozním účelům. Do ZPF náleží i rybníky související s chovem ryb nebo vodní drůbeže.

Ze Situační a výhledové zprávy k půdě za rok 2018, kterou vydává Ministerstvo zemědělství, plyne, že ZPF se rozkládá v členitých půdně klimatických podmínkách, kdy jsou tyto podmínky velmi silně ovlivňovány jevy v krajině, jako je dlouhodobé sucho nebo povodně. České zemědělce navíc trápí i nadmořská vyšší výška, v níž

¹²⁶ HULMÁK a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář.* V Praze: C.H. Beck, 2014. 1609-1612 s. ISBN 978-80-7400-287-8.

¹²⁷ JANČÁROVÁ, I., *Odpovědnost v právu životního prostředí – současný stav a perspektivy.* Brno: Masarykova univerzita, 2013. 222-239 s. ISBN 978-80-210-6594-9.

nejsou příznivé podmínky pro zemědělství, to se týká zhruba 20 % výměry ZPF. Zajímavé je, že pouze 20 % zemědělské půdy je s ohledem na uvedené problémy vysoce produkčních, zbylých 80 % je málo produkčních nebo dokonce produkčně nevýznamných.¹²⁸

Smyslem a účelem ochrany ZPF je především ochrana rozlohy ZPF a kvality půdy v ZPF. S rostoucím počtem obyvatel roste nejen potřeba prostoru pro bydlení, ale též touha po blahobytu, kdy dochází k výstavbě rozlehlých domů pro jednotlivce či rodiny. Je nutné si uvědomit, že s rostoucím počtem obyvatel se pojí současně vyšší spotřeba potravy. Proto musíme předcházet úbytku zemědělské půdy pro zemědělskou produkci a úbytek zemědělské půdy pro výstavbu je potřeba omezovat nebo alespoň regulovat. Z tohoto důvodu je potřeba ZPF a jeho ochranu vždy zohlednit např. již při územním plánování, těžbě nerostů či stavebních pracích na zemědělské půdě.¹²⁹

Ve vztahu ke **kvantitativní ochraně půdy** zákon o ZPF vymezuje zejména v § 4 principy, jimiž se vlastníci a uživatelé půdy musejí řídit. Základním a zastřešujícím principem je to, že pro nezemědělské účely by měla být využita primárně nezemědělská půda. K využití zemědělské půdy pro nezemědělské účely lze přistoupit až v nezbytném případě, a to prostřednictvím odnětí půdy ze ZPF. Pokud je nezbytné využít zemědělskou půdu pro nezemědělské účely, je třeba dodržet zákonné podmínky, primárně odnímat méně kvalitní zemědělskou půdu, na zastavitelných plochách, a to jen v nejnutnějším rozsahu. Odnětí by mělo co nejméně narušit organizaci ZPF, vodní poměry v daném území a co nejméně zasáhnout komunikace k obhospodařování ZPF. Je-li odnětí pouze dočasné, měly by vždy následovat rekultivace a terénní úpravy, aby byl zachován účel ZPF. Vodítka, co se rozumí nezbytným případem dle § 4 odst. 1 zákona o ZPF, poskytuje § 4 odst. 2 zákona o ZPF. Takovým případem je situace, kdy již na území obce, na kterém má být záměr uskutečněn, nezbývají jiné volné plochy pro jeho uskutečnění.

Kamenem úrazu při odnímání zemědělské půdy je jednoznačně § 4 odst. 3 zákona o ZPF. Ten umožňuje odnímat nejkvalitnější zemědělskou půdu (I. a II. třídy ochrany) v případech jiného veřejného zájmu výrazně převažujícího nad veřejným zájmem ochrany ZPF. Pro posuzování účinnosti tohoto ustanovení je nutné se zamyslet nad

¹²⁸ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Situační a výhledová zpráva Půda*. 2018, s. 9–11. [online]. [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/611976/SVZ_Puda_11_2018.pdf>

¹²⁹ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 299–309 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

jeho úzkou návazností na proces územního plánování. Zákaz odnímat nejkvalitnější půd se totiž vztahuje pouze na realizační fázi územního plánování. V koncepční fázi územního plánování má však orgán ochrany ZPF jen částečné možnosti, jak rozhodovat o tom, která zemědělská půda bude zařazena do zastavitelných ploch, a to prostřednictvím stanoviska. V případě rozporu stanoviska s dalšími stanovisky jiných orgánů nebo dokonce s návrhem územně plánovací dokumentace, dochází k odstraňování rozporů určitými dohadovacími mechanismy, kdy snahou je určitý kompromis a uspokojení všech zúčastněných stran. Na uvedeném příkladu je tedy patrné, že orgán ochrany ZPF má jen nedokonalé prostředky, jak zabránit zařazení nejkvalitnější půdy do zastavitelného území.¹³⁰

Zároveň zákon o ZPF na mnohých místech výslovně vylučuje použití ustanovení o poměrování veřejných zájmů. K těmto výjimkám patří např. § 4 odst. 4 zákona o ZPF, vylučující poměrování zájmů u ploch a koridorů, které jsou již obsaženy v platné územně plánovací dokumentaci a nemá u nich dojít ke změně využití. Další vylučující výjimky jsou uvedeny v § 9 odst. 5 zákona o ZPF. Přestože se zdá být § 4 odst. 3 zákona o ZPF velmi přísný, není tomu skutečně tak a je patrné, že pozice orgánu ochrany ZPF je ztížena.¹³¹ Na tomto místě je nutné konstatovat, že právě nejkvalitnější půda zasluhuje důslednou ochranu, která se jí v současné chvíli nedostává.¹³²

Jak již bylo nastíněno, k odnětí půdy ze ZPF dochází na základě souhlasu příslušného orgánu ochrany ZPF. Až na taxativní výjimky stanovené v § 9 odst. 2 zákona o ZPF se souhlas pro uskutečnění záměru vyžaduje vždy. Odnětí může být dočasné či trvalé. V souhlasu s odnětím je orgán ochrany ZPF oprávněn stanovit vlastníku či uživateli další povinnosti a stanovit výši odvodu za odnětí půdy. Odvod činí ze 40 % příjem obce, na jejímž území k odnětí dochází, a ze 60 % příjmem Státního fondu životního prostředí. Odvod je ekonomickým nástrojem, který má spočívat v motivaci žadatelů k omezení rozsahu, v jakém pro svůj záměr půdu odnímají.¹³³

¹³⁰ FRANKOVÁ, M. Plní zákon o ochraně zemědělského půdního fondu svůj účel? *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica*, 2019, č. 3. 35-44 s. ISSN 0323-0619.

¹³¹ FRANKOVÁ, M. Plní zákon o ochraně zemědělského půdního fondu svůj účel? *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica*, 2019, č. 3. 35-44 s. ISSN 0323-0619.

¹³² MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Úbytek půdy je stále alarmující (Zemědělec)*. 2009. [online]. [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <https://www.mzp.cz/cz/articles_091123_Zemedelec>

¹³³ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 299-309 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

Druhým aspektem, který je u zemědělské půdy zkoumán, je **kvalitativní ochrana půdy**. Při nakládání s půdou by mělo být dbáno na její šetrné užívání, přičemž zákon o ZPF zakotvuje snahu o předcházení ohrožování a zhoršování kvality zemědělské půdy. Stejně tak jako u kvalitativní složky existují určité zásady, upravuje § 3 zákona o ZPF zásady pro tuto složku ochrany.

Vlastníkům a uživatelům zemědělské půdy zákon o ZPF zakazuje ohrožovat zemědělskou půdu erozí, a to překročením přípustné míry erozního ohrožení, jíž stanovuje prováděcí předpis. Velké obtíže způsobuje fakt, že prováděcí předpis doposud nebyl přijat, a proto tento zákonný nástroj není v současnosti funkční. Pokud již dojde k eroznímu ohrožení, je na původci závadného stavu, aby zvolil způsob nápravy dle prováděcího předpisu. Zároveň v případě eroze půdy je orgán ochrany ZPF paralyzován, neboť zákon o ZPF vylučuje, aby uložil původci opatření k nápravě. Vzhledem k tomu, že § 20 odst. 1 písm. b) zákona o ZPF spojuje s ohrožením zemědělské půdy erozí odpovědnost za přešůpek, měl by být právní řád jistě doplněn o prováděcí předpis.¹³⁴

Dále zákon o ZPF vlastníkům a uživatelům zakazuje znečišťovat půdu rizikovými látkami a rizikovými prvky, které se vymezují prostřednictvím indikačních hodnot stanovených vyhláškou MŽP č. 153/2016 Sb. Častým důvodem pro zhoršování kvality půdy je totiž nadměrné využívání chemických prostředků a hnojiv, které sice podporují růst rostlin, avšak mají neblahý vliv na existenci živočichů v půdě. Chemické látky navíc neohrožují pouze půdu, ale skrze ni snadno prostupují i do jiných složek životního prostředí.

Příčinou zhoršení kvality půdy však nemusejí být pouze chemické a biologické procesy v půdě, ale i poškozování fyzikálních vlastností zemědělské půdy. Jako příklad lze uvést intenzivní hospodaření na zemědělské půdě, kdy je povrch neustále zatěžován těžkou zemědělskou technikou, čímž je půda utužována a ztrácí svou retenční schopnost.¹³⁵ Samotná nešetrná manipulace s půdou má výrazný dopad na její budoucí užití.

¹³⁴ FRANKOVÁ, M. Plní zákon o ochraně zemědělského půdního fondu svůj účel? *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica*, 2019, č. 3. 35-44 s. ISSN 0323-0619.

¹³⁵ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 299-309 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

Všechna výše uvedená riziková jednání omezují schopnost půdy přirozeně reagovat na klimatické změny jako je sucho nebo podvodně, snižuje se její retenční schopnost. Snižováním organické hmoty v půdě pak vede k tomu, že půda není schopna odolávat větrné nebo vodní erozi.¹³⁶ Přestože se může dle statistiky, kterou každoročně vedou různé orgány, zdát, že půda neubývá, nelze s tím souhlasit. Jde totiž zejména o tu vysoce produkční kvalitní půdu, jejíž ztráta je alarmující.

6.2.2 Ochrana pozemků určených k plnění funkce lesa

Ve vztahu k půdě nacházející se na lesních pozemcích existuje obdobná modifikaci jako u ZPF. Les se též pyšní označením přírodního bohatství, neboť je domovem mnoha druhů živočichů a rostlin, které velmi těžko hledají útočiště mimo les. Les pozitivně ovlivňuje klimatické podmínky, je prostředkem pro přirozený koloběh vody. Stromy vzrostlé v lese eliminují erozi půdy, zachycují prach, produkují kyslík. Les má velký vliv na příznivý stav životního prostředí. Mimo to je les významným zdrojem dřeva, tuto funkci však nelze bez hlubšího zamyšlení stavět nad funkci ekologickou.¹³⁷

Enormními zásahy člověk toto lesní bohatství ničí, proto při zohlednění všech jeho vlastností a funkcí, je patrné, že si les zaslouhuje přinejmenším dostatečnou ochranu. Základní rámec ochrany lesa přináší lesní zákon. Myšlenka ochrany v souvislosti s půdou, kterou tato právní úprava předestírá, spočívá v předcházení úbytku pozemků k plnění funkce lesa, zachování přirozené skladby a kvality lesních porostů a udržení rovnováhy.¹³⁸ Ochrana lesa je ale realizovaná i dalšími prostředky jako je kategorizace lesů, lesnického plánování a vymezením práv a povinností jednotlivých osob vstupujících do lesa.¹³⁹

Přestože na první pohled můžeme určitou lokalitu za les považovat, nemusí tomu tak být z právního hlediska. Les je dle § 2 písm. a) lesního zákona tvořen lesními porosty s jejich prostředím a pozemky určenými k plnění funkcí lesa. Ale ani tato definice nám nepodává jasnou odpověď, jak v přírodě rozeznat, co je z právního hlediska les. Pozemek určený k plnění funkcí lesa (dále jen „PFL“) totiž může být dle § 3 lesním pozemkem, tedy s lesními porosty, ale zároveň i plocha, na níž se v současné chvíli

¹³⁶ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Situační a výhledová zpráva Půda*. 2018, s. 9–11. [online]. [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/611976/SVZ_Puda_11_2018.pdf>

¹³⁷ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 319-337 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

¹³⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 289/1995 Sb., o lesích

¹³⁹ DAMOHORSKÝ, M., MÜLLEROVÁ, H., SMOLEK, M., SNOPOKOVÁ, T. *Zemědělské právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. 99-107 s. ISBN 978-80-7380-584-5.

žádné porosty nenachází, a dále i jiné pozemky, které mohou představovat např. zpevněné lesní cesty, drobné vodní plochy, případně další v zákoně vymezené pozemky, které s lesem souvisejí a nejsou součástí ZPF.

V porovnání se zemědělskou půdou nejsou lesní pozemky ohroženy zásahem člověka v takové míře. V čem však lze nalézt určitou podobnost se zemědělskou půdou je právě způsob a cíl ochrany. U PFL usilujeme o snížení záborů těchto pozemků pro jiné účely, případně dočasně odňaté pozemky navracet do koloběhu lesního hospodářství a pečovat o jejich kvalitu.¹⁴⁰ Stejně tak jako u ochrany ZPF rozlišujeme u PFL ochranu kvantitativní a kvalitativní.

Kvantitativní ochrany lesa je dosaženo zejména prostřednictvím obecného zákazu využití lesních pozemků k jinému účelu dle § 13 odst. 1 lesního zákona. Lesní zákon však připouští výjimku. Výjimku může orgán státní správy lesů udělit dle § 13 odst. 1 lesního zákona na žádost vlastníka lesního pozemku nebo z důvodu veřejného zájmu.¹⁴¹ Při využití PFL k jiným účelům je však nutné respektovat zásady, které jsou stanoveny v § 13 odst. 2 lesního zákona. Je žádoucí, aby byly primárně využívány méně významné pozemky z hlediska plnění funkce lesa a zároveň, aby při tom bylo narušováno hospodaření v lese v nejnižší možné míře. Také je nezbytné předcházet nevhodnému dělení lesa a chránit síť lesních cest, meliorací a hrazení bystřin v lesích. Poslední zásadou, kterou lesní zákon v tomto odstavci upravuje, je zásada, že pozemní komunikace a průseky v lese lze zřizovat jen bez zvyšování ohrožení lesa. Jedná se však o neuzavřený výčet pravidel, proto při využívání PFL k jiným účelům je třeba respektovat účel a smysl zákona a samozřejmě veřejný zájem.

Pokud mají být PFL využity k jiným účelům, děje se tak prostřednictvím odnětí či omezení PFL, čímž dochází k tomu, že pozemek není nadále schopen plnit některé funkce lesa. Odnětí je dle § 15 lesního zákona uvolnění PFL pro jiné využití a omezením je stav, kdy na dotčených pozemcích nemohou být plněny funkce lesa v obvyklém rozsahu. Takto zvolená úprava, kdy jedno ustanovení zahrnuje jak odnětí tak omezení, je nešťastná a nepřehledná.¹⁴²

¹⁴⁰ FRANKOVÁ, M. a kol., *Úvod do pozemkového práva*. 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2014. 209-218 s. ISBN 978-80-87488-19-5.

¹⁴¹ RADA, T. K některým otázkám realizace staveb na pozemcích původně určených k plnění funkcí lesa. *Právní rozhledy*, 2011, č. 21, 766 s. ISSN 1210-6410.

¹⁴² DROBNÍK, J., DVOŘÁK, P. *Lesní zákon. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 39-54 s. ISBN: 978-80-7357-425-3.

Odnětí i omezení PFL musí být v souladu s územně plánovací dokumentací, pokud je účelem nová stavba pro rekreaci. Předpokladem pro tento stav je rozhodnutí orgánu státní správy lesů. Odnětí či omezení může být trvalé nebo pouze dočasné. Pokud nedojde do dvou let od právní moci rozhodnutí k započetí se záměrem, ke kterému byl pozemek odňat nebo omezen, případně po uplynutí lhůty, na níž bylo rozhodnutí vydáno, zaniká platnost tohoto rozhodnutí. Za trvalé i dočasné odnětí PFL se platí jednorázový poplatek, který je součástí rozhodnutí.¹⁴³

Kvalitativní ochrana lesa je protkána napříč lesním zákonem jako jednotlivé povinnosti stanovené vlastníkům, nájemcům a dalším osobám. Vlastník má zejména povinnost řádně hospodařit v lese, chránit ho před znečišťujícími látkami vzniklými při hospodářské činnosti, respektovat pravidla pro těžbu dříví. Lesní zákon dále ukládá vlastníku povinnost provádět meliorace a hrazení bystrin v lesích v souvislosti s péčí o půdu a vodohospodářské poměry v lese.¹⁴⁴ Je třeba uvést, že lesní půda není z kvalitativní stránky ohrožena v takové míře jako ZPF.

6.2.3 Ochrana půdy prostřednictvím územního plánování

To, jakým způsobem bude konkrétní území využito, hraje vždy velkou roli nejen ve vztahu k samotné půdě a jejím ekonomickým a ekologickým funkcím, nelze však odhlédnout ani od významného dopadu na životní prostředí jako celku. Životní prostředí je jedna z hodnot, jejímž prostřednictvím lze dané území charakterizovat a determinovat jeho kvalitu. Proto je nutné při využívání území dbát na budoucí vývoj dané lokality a potencionální dopady využití na životní prostředí. Pokud je konkrétní území určitým způsobem využíváno, nelze navíc vyloučit, že to neovlivní, ať již negativně či pozitivně, okolní oblasti.

Právě za tímto účelem existuje v českém právním řádu koncepční nástroj územní plánování. Územní plánování je činnost orgánů státní správy, jejímž prostřednictvím se uspořádávají a regulují vztahy v území. To, že životní prostředí je velmi ceněnou hodnotou, je patrné již z § 18 a § 19 StavZ, jímž se územní plánování řídí. Ochrana životního prostředí je v rámci StavZ vtělena do koncepce udržitelného rozvoje území. Výstavba a udržitelný rozvoj území by dle StavZ měly fungovat ve vyváženém vztahu, kdy bude zajištěno jak příznivé životní prostředí, tak hospodářský a sociální rozvoj.

¹⁴³ Srov. ustanovení § 15 až § 18 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích, ve znění pozdějších předpisů

¹⁴⁴ DAMOHORSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 309-315 s. ISBN 978-80-7400-338-7.

Cílem je tedy dosažení určité shody mezi obecně prospěšnými veřejnými a soukromými zájmy na rozvoji území.¹⁴⁵

V § 19 StavZ jsou vytyčeny úkoly územního plánování, které s životním prostředím a půdou úzce souvisejí. Jedná se zejména o zajišťování a posuzování stavu území, jeho přírodní, kulturní a civilizační hodnoty, prověřování a posuzování potřeby změn v území a jejich přínosy a rizika s ohledem na životní prostředí; vytváření podmínek pro snižování nebezpečí ekologických a přírodních katastrof a jejich odstraňování; určování asanačních a rekultivačních zásahů do území; vytváření podmínek pro ochranu území podle zvláštních právních předpisů a regulování rozsahu ploch pro využívání přírodních zdrojů.

Mezi nástroje územního plánování řadíme územně plánovací podklady, které se využívají jako podklady pro další nástroje územního plánování k vyhodnocení a ověření přijatelnosti změn v území. Pro území celé ČR je ministerstvem pro místní rozvoj pořizována politika územního rozvoje jako strategický dokument. Na politiku územního rozvoje navazuje územní rozvojový plán jako závazný dokument pro další nástroje. Pro území kraje jsou vydávány zásady územního rozvoje, kterými se řídí jednotlivé obce na území daného kraje při vydávání územního a regulačního plánu. Obce dále disponují nástroji, které lze také považovat za nástroje územního plánování. Těmito nástroji jsou upravovány vztahy v územní konkrétním subjektům, do této kategorie lze zařadit územní rozhodnutí, územní souhlas nebo územní opatření.

Ochraně ZPF při územním plánování se také dostává prostřednictvím závazných stanovisek orgánu ochrany ZPF, které uplatňují dle § 5 odst. 2 zákona o ZPF. Tuto problematiku reflektuje také § 4 odst. 2 StavZ, když orgány územního plánování postupují v součinnosti s dotčenými orgány, které chrání veřejné zájmy podle zvláštních předpisů.

Zároveň ostatní osoby, které se na územně plánovací dokumentaci podílejí, ať již jako pořizovatele nebo projektanti, mají povinnost respektovat zásady ochrany rozlohy ZPF. Z toho důvodu jsou povinni navrhnout a zdůvodnit řešení, které je z hlediska ochrany ZPF nejvýhodnější. Lze si však jen stěží představit, že by tyto zájmy na šetření ZPF byly primárním cílem developerů a dalších osob, které jsou zainteresovány do

¹⁴⁵ PRŮCHOVÁ, I., a kol. *Stavební zákon a ochrana životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 184-196 s. ISBN 978-80-210-5667-1.

územního plánování. Vzhledem k tomu, že v minulosti byla hojně využívána kvalitní půda pro výstavbu, reagoval na tento problém dokonce Nejvyšší správní soud, který k dané problematice vyjádřil následovně: „*Má-li dojít v důsledku vydání územního plánu k záboru vysoce kvalitní zemědělské půdy, je legitimní požadovat, aby pořizovatel územního plánu zvláště u každé plochy (popř. souhrnně ve vztahu k určité lokalitě) odůvodnil, proč je toto řešení nezbytné.*“¹⁴⁶

Vedle koncepční fáze územního plánování má však orgán ochrany ZPF též další důležitou funkci, a to prostřednictvím udělování souhlasu s odnětím zemědělské půdy. V případě, kdy je zemědělská půda odnímána ze ZPF pro jiné účely a na odnětí půdy ze ZPF navazuje rozhodnutí nebo jiný akt stavebního úřadu dle StavZ, má souhlas orgánu ochrany ZPF formu závazného stanoviska dle § 21 odst. 3 zákona o ZPF. V případě, kdy na odnětí půdy ze ZPF nenavazuje jiný akt podle StavZ, má souhlas formu správního rozhodnutí dle § 21 odst. 1 zákona o ZPF. Takovým příkladem může být odnětí půdy ze ZPF při změně druhu pozemku nebo způsobu využití pozemků o výměře do 300 m² dle § 80 odst. 3 písm. c) StavZ.¹⁴⁷

Obdobně funguje **ochrana PFL při územním plánování** dle § 14 odst. 1 lesního zákona. Pořizovatelé územně plánovací dokumentace, případně návrhů na stanovení dobývacích prostorů a projektanti jsou též povinni navrhovat a zdůvodňovat řešení, které je z hlediska zachování lesa nevýhodnější.

Orgán státní správy lesů též rozhoduje o odnětí PFL, nicméně odlišným způsobem než orgán ochrany ZPF. Dle § 16 lesního zákona totiž vydává orgán státní správy lesů rozhodnutí o odnětí, a toto rozhodnutí navazuje na pravomocné územní rozhodnutí dle StavZ, kterým je současně stanovena výše poplatku za odnětí.¹⁴⁸

6.2.4 Ochrana půdy v dalších právních předpisech

Vzhledem k tomu, že jednotlivé složky životního prostředí jsou velmi silně provázané a navzájem na sebe působí, bylo by nerozumné domnívat se, že nástroje k ochraně půdy lze nalézt pouze v zákoně o ZPF či lesním zákoně. To je samozřejmě také důsledek neucelené a nekomplexní, někdy až zbytečně složité právní úpravy.

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 6. 2013, č. j. 1 AOs 1/2013-85

¹⁴⁷ TKÁČIKOVÁ, J., VOMÁČKA, V., ŽIDEK, D. a kol. Půda v právních vztazích: aktuální otázky. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2020. 168 – 181 s. ISBN: 978-80-210-9695-0.

¹⁴⁸ TKÁČIKOVÁ, J., VOMÁČKA, V., ŽIDEK, D. a kol. Půda v právních vztazích: aktuální otázky. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2020. 168 – 181 s. ISBN: 978-80-210-9695-0.

Vztah mezi jednotlivými složkami lze demonstrovat na vodě a půdě. Voda se přirozeně akumuluje v půdě, proto jakýkoli zásah, změna nebo narušení jedné složky významně působí na složku druhou a naopak. Pokud bude voda znečištěna chemickými látkami, je velice pravděpodobný přenos látek do půdy apod. Z toho důvodu poskytuje vodní zákon zprostředkovanou ochranu též půdě, protože by jinak nemohlo být efektivně dosaženo primárního účelu a smyslu ochrany vod. Ochranu půdy ve vodním zákoně lze postřehnout zejména v rámci ochrany vodních poměrů a vodních zdrojů, přičemž lidská činnost, která by mohla narušit tato území, je vodním zákonem buď zcela vyloučena nebo alespoň regulována.

Vodní zákon v § 27 ukládá vlastníkům pozemků povinnost pečovat o ně tím způsobem, aby nedocházelo ke zhoršování vodních poměrů. Ze znění ustanovení lze dovodit demonstrativní výčet toho, co se rozumí zhoršováním vodních poměrů. V demonstrativním výčtu jsou obsaženy aspekty pro půdu významné, a to odnoš půdy erozní činností vody a zhoršení retenční schopnosti krajiny.

V chráněné oblasti přirozené akumulace vod, kterou vyhláší vláda nařízením, jsou dle § 28 odst. 2 vodního zákona zakázány některé činnosti působící na vlastnosti půdy. Jmenovat lze zmenšování rozsahu lesních pozemků, odvodňování lesních a zemědělských pozemků a ukládání radioaktivních odpadů. Dalším důkazem, že vodní zákon chrání částečně i půdu, je § 33 vodního zákona upravující zranitelné oblasti, tedy území, kde se vyskytují povrchové nebo podzemní vody, které mají být v budoucnu využity jako zdroje pitné vody, ale v důsledku zemědělské činnosti mohou být ohroženy. Vláda je oprávněna nařízením vymezit tyto oblasti a v nich regulovat užívání a skládkování hnojiv a provádění protierozních opatření.

Mimo vodního zákona chrání zprostředkovaně půdu také ZOPAK. Ustanovení § 2 odst. 1 ZOPAK, kde je definován význam ochrany přírody a krajiny, výslovně nezmiňuje půdu. Přestože pojem půda v tomto ustanovení obsažen není, lze si jen stěží představit, že by nebyla součástí. Bez půdy by sotva mohly existovat planě rostoucí rostliny, volně žijící živočichové a celá společenstva. Lze uzavřít, že výčet v § 2 odst. 1 ZOPAK je jen demonstrativní,¹⁴⁹ což je ostatně patrné z § 2 odst. 2 písm. h) ZOPAK, který na půdu odkazuje. V rámci obecné ochrany přírody je půda chráněna již v souvislosti se systémem ekologické stability. Významně pak na půdu dopadají

¹⁴⁹ VOMÁČKA, V. a kol., *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2018. 12-15 s. ISBN 978-80-7400-675-3.

ustanovení o zvláště chráněných území, zejména v národních parcích, chráněných krajinných oblastech, národních přírodních rezervacích. V národních parcích je např. dle § 16 zakázáno odstraňovat svrchní vrstvu půdy nebo provádět terénní úpravy a do půdy zasahovat umělými hnojivy, také stavební činnost je v národních parcích velmi omezená. Na základě výše uvedeného lze dojít k závěru, že ZOPAK též zprostředkovanečně půdu chrání, ačkoli to není jeho primární cíl.

Dalším zákonem, který stojí za zmínku, je zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči. Odvětví rostlinolékařské péče se specializuje na zdravotní stav rostlin a spadá pod oblast zemědělského práva. Na základě tohoto zákona se zajišťuje ochrana rostlin před škodlivými organismy a regulují se ochranné přípravky užívané k jejich zneškodňování. Vzhledem k tomu, že při aplikaci těchto přípravků na rostliny může docházet k zanášení půdy nežádoucími látkami, je pozitivní, že zákonodárce problematiku přípravků reguluje, ač se může zdát, že primárním účelem je ochrana lidského zdraví. Hlavním aktérem je zde Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, neboť právě ten posuzuje a zajišťuje schvalovací proces nových přípravků a dále zajišťuje monitoring vedlejších účinků a vlivů již přípravků povolených. V řízení o povolení nového přípravku lze shledat jako velký nedostatek to, že závazné stanovisko k přípravku vydává pouze ministerstvo zdravotnictví. Bylo by vhodné, aby v povolovacím procesu mělo i ministerstvo životního prostředí či zemědělství možnost vyjádření. Nicméně, oběma zmíněným ministerstvům svěřuje zákon taktéž některé úkoly. Významný je monitoring nežádoucích vedlejších účinků povolených přípravků na vybrané složky životního prostředí, zejména vodní prostředí a půdu, zajišťovaný v kooperaci ministerstva zemědělství a ministerstva životního prostředí.

Obdobnou problematikou jako regulace rostlinolékařské péče se zabývá ve vztahu k hnojivům zákon č. 156/1998 Sb., o hnojivech, pomocných půdních látkách, pomocných rostlinných přípravcích a substrátech a o agrochemickém zkoušení. Ve smyslu tohoto zákona je hnojivem látka, která má vyživovat rostliny a lesní dřeviny nebo slouží k udržení či zlepšení půdní úrodnosti. Zákon upravuje proces uvádění hnojiv do oběhu, kdy dle druhu hnojiva předchází povolovací proces v různých režimech před Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským. Mimo ochrany půdy zajištěné prostřednictvím toho, že se do půdy nesmějí aplikovat hnojiva, která by byla v rozporu se zákonem, přináší zákon i přímou ochranu půdy. Vlastníci

zemědělských půd jsou dle § 10 zákona č. 156/1998 Sb., povinni strpět pravidelné agrochemické zkoušení zemědělských půd a monitoring prováděný Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským. Ve vztahu k lesním pozemkům provádí Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský dle § 11 zákona č. 156/1998 Sb., zjišťování půdních vlastností lesních pozemků, které je vlastník lesních pozemků povinen strpět.

V neposlední řadě posiluje ochranu půdy zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech, neboť samotným účelem tohoto zákona je zajištění vysoké úrovně ochrany životního prostředí a trvale udržitelného využívání přírodních zdrojů předcházením vzniku odpadů a nakládání s nimi. Kladně lze hodnotit to, že v zákoně je dokonce pamatováno na půdu jako konkrétní složku životního prostředí, u níž hrozí často riziko jejího znehodnocení odpady. V souvislosti s půdou, a to dokonce zemědělskou, zákon podrobně upravuje nakládání s kaly a sedimenty.

Jak bylo naznačeno, v mnoha zákonech je půda zprostředkovane chráněna. Otázkou však zůstává, zda je takto nastavená ochrana efektivní a dostatečná. Vzhledem k tomu, že v tomto rozsáhlém okruhu právních předpisů vyplývají různé povinnosti pro různé subjekty, stejně tak jako se působnost některých orgánů prolíná nebo naopak není pokryta dostatečně, jeví se úprava ochrany půdy jako neuspokojivá.

6.2.5 Správněprávní odpovědnost

Správněprávní odpovědnost je jeden z druhů veřejnoprávní odpovědnosti. Je to forma reakce na narušení společenských vztahů chráněných správním právem. Oproti trestní odpovědnosti je však míra společenské škodlivosti nižší. Pomocí správněprávní odpovědnosti se snažíme preventivně předejít či zabránit páchání přestupků. Efektivním nástrojem, jak toho docílit jsou sankce, které za porušení správněprávní normy následují.¹⁵⁰

Povaha správněprávní odpovědnosti se v posledních letech významně pozměnila, a to zejména zákonem č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**ZoPř**“). ZoPř přinesl významnou změnu především v pojetí dělení správních deliktů, neboť nově definoval přestupek jako škodlivý protiprávní čin v zákoně za přestupek výslovně označený, který vykazuje

¹⁵⁰ PRŮCHA, P., *K pojetí správněprávní odpovědnosti a správního trestání. Správní právo*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2014, roč. 2014, 1-2, s. 16-27. ISSN 0139-6005.

znaky stanovené zákonem, ale přitom nenaplnuje znaky trestného činu.¹⁵¹ Pachatelem přestupku dle tohoto zákona může být fyzická osoba, fyzická osoba podnikající a právnická osoba.¹⁵² U fyzických osob nepodnikajících je odpovědnost založena na koncepci zavinění, kdežto u dalších subjektů zavinění vyžadováno není. Ale zákon umožňuje, aby tyto subjekty využily liberačních důvodů pro zbavení se odpovědnosti. ZoPř též obsahuje výčet trestů, které lze za přestupek uložit, a to napomenutí, pokutu, zákaz činnosti, propadnutí věci nebo náhradní hodnoty a zveřejnění rozhodnutí o přestupku. Poslední zmíněná sankce může být velmi užitečná v ochraně životního prostředí, neboť ji lze uložit právnické osobě či podnikající fyzické osobě. To může mít velký vliv na zákazníky těchto subjektů, protože v dnešní době si každý podnikatel zakládá na dobrém jménu a pověsti.

Jak bylo naznačeno v kapitole 5.3, je v ochraně životního prostředí tato odpovědnost velmi čteně využívána. Konkrétní skutkové podstaty přestupků lze nalézt ve všech složkových zákonech chránící životní prostředí.

6.2.6 Trestněprávní odpovědnost

Trestněprávní odpovědnost je další kategorií odpovědnosti, která je též v ochraně životního prostředí využívána, avšak sporadicky. Trestní právo je prostředek, který se vyznačuje tím, že má ochrannou funkci, represivní a funkci individuální a generální prevence. Cílem je ochránit společnost před protiprávním jednáním, které je společensky nejnebezpečnějším. Jde tedy o intenzitu společensky škodlivého jednání. Proto by tento prostředek měl být užíván jako „ultima ratio“ pouze v případě, kdy jiné prostředky mohou být neúčelné, neboť nepostačuje uplatnění odpovědnosti dle jiného právního předpisu.¹⁵³

Trestněprávní odpovědnost lze dovodit v případě, kdy jednáním pachatele je naplněna skutková podstata trestného činu uvedeného v TZ, a nejsou dané žádné okolnosti vylučující odpovědnost. Odpovědnost lze však dovodit i v případě pouhého pokusu, či přípravy, je-li trestná.

¹⁵¹ Srov. ustanovení § 5 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů

¹⁵² Srov. ustanovení § 13, § 20, § 22 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů

¹⁵³ JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges. 2017. s. 24-25. ISBN 978-80-7502-236-3.

Trestní zákoník obsahuje v hlavě VIII 17 trestných činů proti životnímu prostředí, jde o poškození a ohrožení životního prostředí (§ 293 TZ), poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti (§ 294 TZ), poškození vodního zdroje (§ 294a TZ), poškození lesa (§ 295 TZ), neoprávněné vypuštění znečišťujících látek (§ 297 TZ), neoprávněné nakládání s odpady (§ 298 TZ), neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu (§ 298a TZ), neoprávněné nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§ 299 TZ), neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti (§ 300 TZ), poškození chráněných částí přírody (§ 301 TZ), týrání zvířat (§ 302 TZ), chov zvířat v nevhodných podmínkách (§ 302a TZ), zanedbání péče o zvíře z nedbalosti (§ 303 TZ), pytláctví (§ 304 TZ), neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivy a jinými látkami ovlivňujícími užitkovost hospodářských zvířat (§ 305 TZ), šíření nakažlivé nemoci zvířat (§ 306 TZ) a šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin (§ 307 TZ).

Skutkové podstaty trestných činů uvedených v hlavě VIII lze rozlišit na dvě kategorie. První kategorií jsou trestné činy obecné, které lze široce užít na postihování protiprávního jednání proti životnímu prostředí, do této kategorie lze zařadit trestný čin poškození a ohrožení životního prostředí, poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti. Druhou kategorií jsou pak trestné činy zvláštní, kterými lze postihovat jednání směřující vůči jednotlivým složkám životního prostředí. V TZ se však vyskytují i další trestné činy, které sice uvedeny v hlavě VIII nejsou, ale při ochraně životního prostředí o nich lze též uvažovat, a to např. trestný čin obecného ohrožení dle § 272 a 273 TZ nebo nedovolené výroby a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky dle § 281 TZ.¹⁵⁴

Přestože se všechny trestné činy uvedené v hlavě VIII TZ určitým způsobem půdy jako složky životního prostředí dotýkají, nejvýznamnější dopad budou mít na půdu zejména trestné činy poškození a ohrožení životního prostředí, poškození lesa, neoprávněné vypuštění znečišťujících látek a neoprávněné nakládání s odpady. Částečně lze na půdu vztáhnout též trestné činy neoprávněné nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami a poškození vodního zdroje.

¹⁵⁴ DAMOHORSKÝ, M. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. V Praze C.H. Beck, 2010. s. 75. ISBN 978-80-7400-338-7.

Poškození a ohrožení životního prostředí dle § 293 a 294 TZ mají vůči ostatním zvláštním skutkovým podstatám obecný charakter, často je mezi těmito a ostatními trestnými činy vztah subsidiarity nebo speciality. Objektem těchto trestných činů jsou veškeré složky životního prostředí, tato ustanovení lze proto vztáhnout na půdu. Ustanovení § 293 a § 294 TZ se liší ve formě subjektivní stránky, u § 293 TZ se vyžaduje úmysl a u § 294 TZ postačí nedbalost. Tyto trestné činy jsou složeny ze dvou skutkových podstat. Objektivní stránka skutkové podstaty těchto trestných činů spočívá v úmyslném nebo případně nedbalostním poškození nebo ohrožení některé ze složek životního prostředí, a tedy i půdy, a to v rozporu s jiným právním předpisem, ve větším rozsahu nebo na větším území, nebo takovým způsobem, že tím může být způsobena těžká újma na zdraví nebo smrt, nebo pokud odstranění následků takového poškození či ohrožení vyžaduje náklady ve značném rozsahu. Druhá skutková podstata pak u obou trestných činů zahrnuje úmyslné případně nedbalostní jednání, kterým se poškození nebo ohrožení složky životního prostředí zvýší nebo ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění. Poškození nebo ohrožení složky životního prostředí je nutné zkoumat dle složkových zákonů. Za tyto trestné činy lze uložit trest odnětí svobody nebo zákaz činnosti.

Trestného činu poškození lesa dle § 295 TZ se dopustí osoba, která těžbou lesních porostů nebo jinou činností provedenou v rozporu s jiným předpisem zapříčiní vznik holé seče nebo závažné poškození lesa na celkové ploše lesa, anebo prořadí lesní porost nad hranici zakmenění stanovené jiným právním předpisem na celkové větší ploše lesa. Lesem se rozumí lesní porosty s jejich prostředím a pozemky určené k plnění funkcí lesa dle lesního zákona.¹⁵⁵ Celkovou větší plochou lesa se dle § 296 odst. 2 TZ rozumí plocha větší než 1,5 ha. Z hlediska subjektivní stránky postačuje u tohoto trestného činu nedbalost. Obdobně jako u poškození a ohrožení životního prostředí lze jako sankci uložit trest odnětí svobody nebo zákaz činnosti. Kladně lze hodnotit, že za tento trestný čin jsou odpovědné osoby skutečně trestány. Jako příklad lze uvést rozsudek Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 18. 9. 2013, sp. zn. 81 T 81/2013¹⁵⁶, kterým byla právnická osoba uznána vinnou za spáchání přečinu poškození lesa dle § 295 odst. 1 TZ, a to proto, že jako vlastník lesa provedla

¹⁵⁵ ŠÁMAL, P. a kol., *Trestní zákoník*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, 2960-2963 s. ISBN 978-80-7400-428-5

¹⁵⁶ Rozsudek Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 18. 9. 2013, sp. zn. 81 T 81/2013, získaný v anonymizované podobě na základě žádosti dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, který je přílohou č. 3.

těžbu smrkového lesa, čímž vznikla holá seč o rozloze 1,6265 ha. Povolení, které jí bylo vydáno orgánem státní správy lesů, však opravňovalo právnickou osobu k těžbě v porostech mladších 80 let v objemu 250 m² se vznikem holiny o rozloze maximálně 1 ha. Za trestný čin byla právnické osobě uložena sankce v podobě peněžitého trestu ve výši 30 000 Kč. Tato částka se však jeví zcela nedostatečná, neboť nemůže naplnit prevenční ani represivní funkci trestního práva.

Pro půdu je též velmi ohrožující jednání zahrnuté v trestném činu neoprávněné nakládání s odpady dle § 298 TZ. Dle zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech je odpadem jakákoli movitá věc, které se osoba zbavuje. Tento trestný čin má dvě skutkové podstaty, v obou případech postačuje pro naplnění skutkové podstaty nedbalost. První skutková podstata souvisí s přeshraniční přepravou odpadů bez příslušného povolení. Pro půdu je však podstatnější druhá skutková podstata, která spočívá v ukládání, odkládání, přepravě nebo v jiném nakládání s nimi takovým způsobem, kterým bude poškozeno nebo ohroženo životní prostředí, k jehož odstranění je potřeba vynaložit náklady ve značném rozsahu. Za tento trestný čin lze uložit sankci trestu odnětí svobody nebo zákaz činnosti. Pokud by tento trestný čin byl spáchán v souvislosti s nebezpečným odpadem, je to dle § 298 odst. 4 písm. b) TZ důvodem pro použití vyšší trestní sazby. Za tento trestný čin byla též odsouzena rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 29 T 7/2014¹⁵⁷ právnická osoba, jejímž předmětem podnikání bylo dle obchodního rejstříku nakládání s odpady mimo odpadů nebezpečných. Právnická osoba se trestného činu dopustila tím, že na zpevněné asfaltové ploše na okraji orné půdy uložila odpad, který též zahrnoval odpad nebezpečný. Došlo však k úniku ropných látek z porušených nádob, což vedlo ke kontaminaci půdy o rozloze 150 m² a do hloubky až 1,2 m. Pro nápravu závadného stavu musely být provedeny sanační práce. Po zahájení trestního stíhání statutární orgány převedly právnickou osobu na jinou osobu bez jejího vědomí, majetek právnické osoby byl rozprodán a ze společnosti zbyla pouhá prázdná schránka. Soudu v daném případě nezbylo mnoho možností, a proto potrestal právnickou osobu zákazem činnosti, a to zákazem nakládání s odpady všech druhů v délce osmi let.

¹⁵⁷ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 29 T 7/2014, získaný v anonymizované podobě na základě žádosti dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, který je přílohou č. 4.

Jak vyplývá z výše uvedeného, za trestné činy proti životnímu prostředí uvedené v hlavě VIII mohou být odpovědné též právnické osoby, a to nově od roku 2011. Tuto změnu přinesl zákon č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Přestože jeden z důvodů zavedení této odpovědnosti byla snaha České republiky dostát svým mezinárodním a unijním závazkům,¹⁵⁸ lze tento krok uvítat s nadšením, protože pro postihování ekologické kriminality by to mohl být efektivní nástroj. Právnické osoby totiž mohou stejně jako osoby fyzické být postihovány za trestné činy uvedené v hlavě VIII TZ chránící životní prostředí jako celek nebo jeho jednotlivé složky.¹⁵⁹

Přestože trestní odpovědnost by mohla být při ochraně životního prostředí velmi efektivním nástrojem, z aplikační praxe je patrné, že je doposud využívána skromně. Na druhou stranu z právnických osob se mohou po zahájení trestního stíhání často stát jen pouhé prázdné schránky a majetek je vyveden mimo právnickou osobu, soudům následně nezbude mnoho možností, jak na daný trestný čin reagovat.¹⁶⁰ To však není důvodem k tomu, aby trestní stíhání v souvislosti s touto problematikou nebyla zahajována, neboť zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů na tuto problematiku pamatuje prostřednictvím § 33, kdy lze omezit právnickou osobu při nakládání s majetkem.

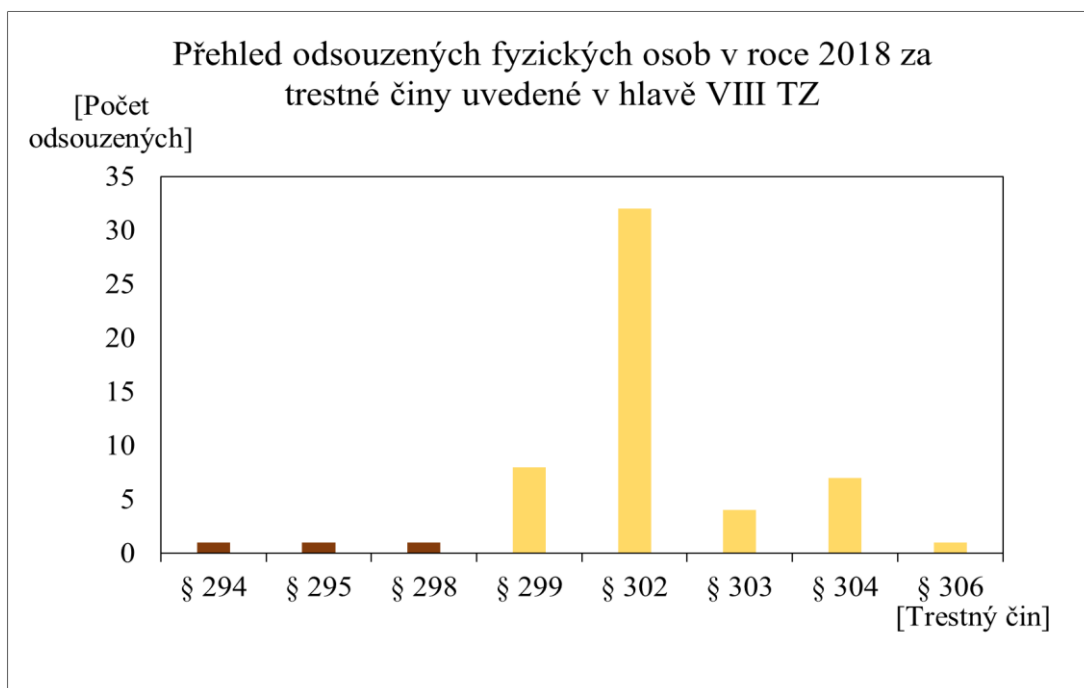
Praxe je však odlišná. Za rok 2018 bylo za trestné činy uvedené v hlavě VIII odsouzeno celkem 55 osob fyzických.¹⁶¹

¹⁵⁸ MUSIL, J., PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA F.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda, *Trestní právo*, 2001, č. 3, s. 7. ISSN 1211-2860.

¹⁵⁹ Srov. ustanovení § 7 zákona č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶⁰ DANKOVÁ, K. Trestní odpovědnost právnických osob ve světle zásady legality, In. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017. 142 s. ISBN 978-80-7502-205-9.

¹⁶¹ Statistické údaje dostupné na stránkách Ministerstva spravedlnosti k roku 2018. [online]. [cit. 28. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

Obrázek č 1 – přehled odsouzených fyzických osob v roce 2018 za trestné činy uvedené v hlavě VIII TZ

Z obrázku č. 1 je patrné, že z těchto 55 trestných činů se však jen 3 případy mohly teoreticky vztahovat k půdě, neboť se jednalo o trestné činy dle § 294 TZ, § 295 TZ a § 298 TZ. Zbývající část případů se vztahuje k ochraně biologické rozmanitosti a ochraně zvířat jako takových. V roce 2019 bylo odsouzeno celkem 99 fyzických osob, ovšem opět se jednalo o trestné činy dle § 299 TZ, § 302 TZ, § 303 TZ a § 304 TZ směřující k ochraně zvířat.

V roce 2018 byla odsouzena pouze jedna osoba právnická, a to za trestný čin poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti dle § 293 TZ. V roce 2019 byla odsouzena též pouze jedna právnická osoba za trestný čin poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti dle § 294 TZ.¹⁶²

To samozřejmě může být ovlivněno celou řadou faktorů, primárně je to však dáno tím, že postihování environmentální kriminality je velmi složité a vyžaduje určité povědomí o dané problematice, přičemž tomu musejí odpovídat odborné znalosti orgánů činných v trestním řízení. Rozšiřování specializace orgánů činných v trestním řízení by proto mohlo účinně napomoci ochraně životního prostředí.

Lze podotknout, že u trestných činů proti životnímu prostředí TZ umožňuje uložit trest odnětí svobody a zákaz činnosti, případně další tresty, které lze obecně za trestný čin

¹⁶² Statistické údaje dostupné na stránkách Ministerstva spravedlnosti k roku 2019. [online]. [cit. 28. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

uložit. Bylo by však vhodné zavést sankci nápravy stavu životního prostředí, jež předvídá Úmluva Rady Evropy o trestněprávní ochraně životního prostředí¹⁶³, ovšem TZ ani zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů takovou sankci nezná.

6.2.7 Odpovědnost za ekologickou újmu

Ekologická újma je upravena § 10 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o ŽP**“), přičemž je definována jako „*ztráta nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti.*“ Odpovědnost za ekologickou újmu je pak dále upravena v § 27 zákona o ŽP. Nicméně, její vymezení v zákoně o ŽP je strohé a slouží spíše k překlenutí mezery tam, kde odpovědnost občanskoprávní není použitelná, např. v situaci, kdy škodu způsobí vlastník sám. Vzhledem k tomu, že tento druh odpovědnosti je zcela odlišný od občanskoprávní, správněprávní a trestněprávní odpovědnosti, lze o této odpovědnosti hovořit jako o samostatném druhu, jehož povaha je zcela specifická pro uplatnění v ochraně životního prostředí.¹⁶⁴

Právní úprava odpovědnosti za ekologickou újmu se nevztahuje pouze na újmu způsobenou provozní činností, nýbrž na každé jednání, kterým je poškozováno životní prostředí. Primárně má dle § 27 odst. 1 zákona o životním prostředí dojít k nápravě závadného stavu obnovením přirozených funkcí narušeného ekosystému. Pokud to však není z vážných důvodů účelné, může být tato újma nahrazena jiným způsobem. Poslední možností je pak náhrada v penězích. K výpočtu náhrady újmy v penězích měl být přijat zvláštní předpis, který však doposud přijat nebyl. K vyčíslení náhrady újmy dle zákona o ŽP tedy nelze přistoupit, což je značně komplikované. V praxi se v důsledku nejasných ustanovení zákon o ŽP a chybějícího zvláštního předpisu tento postup neaplikuje. K ochraně životního prostředí se tak spíše přistupovalo vyvozením správněprávní odpovědnosti dle jednotlivých složkových zákonů, které taktéž umožňují uložení opatření k nápravě.¹⁶⁵

¹⁶³ JANČÁROVÁ, I. a kol. *Odpovědnost v právu životního prostředí – současný stav a perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 151-153 s. ISBN 978-80-210-6594-9.

¹⁶⁴ JANČÁROVÁ, I. a kol., *Odpovědnost v právu životního prostředí – současný stav a perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 240-244 s. ISBN 978-80-210-6594-9.

¹⁶⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

Dalším zákonem, který se ekologickou újmou zabývá, je zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZEÚ“). ZEÚ je založen především na principu prevence, principu znečišťovatel platí a principu objektivní odpovědnosti. Ekologická újma dle ZEÚ může mít nemajetkovou povahu, zejména se jedná o újmu v podobě poškození mimoprodukčních funkcí životního prostředí. Ekologická újma totiž dle ZEÚ je chápána jako nepříznivá měřitelná změna přírodního zdroje nebo měřitelné zhoršení jeho funkcí, která může vzniknout i na složkách životního prostředí vyloučených z vlastnictví.

Dle ZEÚ je režim odpovědnosti dvojí povahy. První režim je spojován s objektivní odpovědností za vznik ekologické újmě, která má svůj původ v provozních činnostech uvedených v příloze č. 1 ZEÚ. K prolomení tvrdosti právní úpravy ZEÚ poskytuje odpovědným osobám možnost liberace dle § 12 odst. 3, odst. 4 ZEÚ.

Druhý režim odpovědnosti je spojován se subjektivní odpovědností v případě ekologické újmě na chráněných druzích a přírodních stanovištích způsobené osobami, které nejsou uvedeny v příloze č. 1. K dovození odpovědnosti u těchto osob je nutné zaviněné porušení právních předpisů.¹⁶⁶

Česká právní úprava tak prostřednictvím ZEÚ doznala určitého posunu. Přestože se vztahuje na užší okruh subjektů než zákon o ŽP, je relativně dobře využitelný a státní správa je tak oprávněna ukládat preventivní a nápravná opatření k zajištění ochrany životního prostředí.

6.3 Mimoprávní ochrana půdy

Právní prostředky a nástroje ochrany životního prostředí jsou jistě důležité a jejich prostřednictvím se naplňuje smysl a účel ochrany. V poslední době však hrají významnou roli i prostředky mimoprávní. Mezi mimoprávní prostředky je řazena zejména osvěta a vzdělávání, a to na všech úrovních českého vzdělávacího systému.¹⁶⁷

Kladně lze hodnotit vznik lesních mateřských školek, kde děti tráví téměř veškerý čas propojením s přírodou, neboť jsou celý den za každého počasí venku. Kvalita lesních školek je vysoká, děti se vzdělávají jiným způsobem a již od útlého věku se jim

¹⁶⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶⁷ STEJSKAL, V. Principy právní úpravy ochrany přírody a krajiny. *Dny práva 2010 – Days of Law 2010*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5305-2. [online]. [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <[https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/09_priroda/Stejskal_Vojtech_\(4477\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/09_priroda/Stejskal_Vojtech_(4477).pdf)>

vštěpuje význam přírody kolem nás. Děti jsou vedeny ke snaze porozumění a splynutí s přírodou. Je důležité tento zájem pěstovat již od dětství.

V dnešní době je také velmi populární udržovat životní styl, který je přírodě blízký. Lidé se sami snaží hledat rovnováhu mezi udržitelným způsobem života, kdy se snaží eliminovat odpady, které tvoří, cestovat tak, aby to škodilo přírodě co nejméně. Na to samozřejmě reagují i podnikatelé, kteří za účelem zaujetí této dnes již nemalé skupiny zákazníků, upravují způsoby vedení své společnosti. V posledních letech si lze např. povšimnout, že z restaurací a kaváren mizí plastová brčka, tato zařízení nabízejí možnost bezobalového nákupu, či slevu v případě použití vlastních nádob na odnos jídla. Tento přístup podnikatelů lze vnímat pozitivně.

Podstatné také je, že osvěta se prostřednictvím internetu šíří velmi rychle. Lidé mohou často mnoho informací velmi snadno nalézt na stránkách jednotlivých úřadů a organizací. Zájem obyvatelstva o životní prostředí by měl být nadále povzbuzován.

Je také nutné zmínit, že den 5. 12. je vyhlášen jako mezinárodní den půdy, jehož prostřednictvím si máme připomenout význam půdy a upozornit na lidskou činnost, která ji ohrožuje.¹⁶⁸

¹⁶⁸ STÁTNÍ POZEMKOVÝ ÚŘAD. *Mezinárodní den půdy 5. 12. 2020*. Praha, 2020. [online]. [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <https://www.spucr.cz/tiskovy-servis/aktuality/mezinarodni-den-pudy-4-12-2020.html>

6.4 Shrnutí

Prostředky a nástroje ochrany půdy lze rozdělit na soukromoprávní a veřejnoprávní. Nelze však opomenout také mimoprávní prostředky, které v poslední době významně ovlivňují a formují pohled společnosti na ochranu životního prostředí a jeho složek.

Je otázkou, zda ochrana půdy v soukromém právu je dostatečná a efektivní, když je spojena výhradně s konkrétním vlastníkem, v jehož zájmu ochrana půdy je. Oproti veřejnoprávní úpravě zde chybí veřejný zájem. Navíc závisí zcela na rozhodnutí vlastníka, zda se po osobách zasahujících do jeho vlastnictví bude respektování ochrany půdy domáhat. Je proto nutné, aby veřejnoprávní nástroje k ochraně půdy byly upraveny komplexně a aby byly skutečně využívány.

Veřejnoprávní úprava je naproti tomu nekonzistentní. Přestože mnoho zákonů se ochrany půdy dotýká, není ochrana dostatečná a efektivní. Tato problematika se váže zejména k zemědělské půdě, částečně i k půdě půdě v lesích. V úpravě kvalitativní ochrany půdy se počítá s prováděcím předpisem, který však doposud nevznikl. To způsobuje značné potíže. Bylo by vhodné do úpravy ochrany půdy řádně promítnout přípustnou míru erozního ohrožení.

Procesy odnímání zemědělské půdy ze ZPF a odnímání PFL jsou si velmi blízké a podobné, přesto zákonodárce přistoupil k odlišné úpravě. To však může být matoucí. Za zvážení stojí, zda by sjednocení úpravy odnímání nevneslo do právní úpravy více systematiky a přehlednosti. Obdobně by bylo vhodné omezení PFL a odnětí PFL, upravené § 15 lesního zákona, rozdělit na dvě samostatná ustanovení.

V současnosti se developerům, investorům i jednotlivcům stále vyplatí uhradit odvod za odnětí půdy ze ZPF, případně poplatek za odnětí PFL. Autorka je toho názoru, že zvýšení odvodu nebo poplatku by účinně odrazovalo od odnímání půdy pro výstavbu.

V rámci ochrany půdy by měly být více využívány ty nástroje, které český právní řád nabízí a jsou funkční. V současné době, kdy byla dokonce do českého právního řádu zavedena trestní odpovědnost právnických osob, by tak mělo být častěji přistupováno k trestní odpovědnosti.

Současně by orgán ochrany ZPF měl mít silnější postavení již v rámci koncepční fáze územního plánování, kde se v současnosti podílí pouze svými stanovisky, která se v rámci snahy o nalezení kompromisu často přehlíží.

Důsledně by též měla být prosazována povinnost projektantů a dalších osob podílejících se na územním plánování respektovat zásady ochrany rozlohy ZPF a zachování lesa.

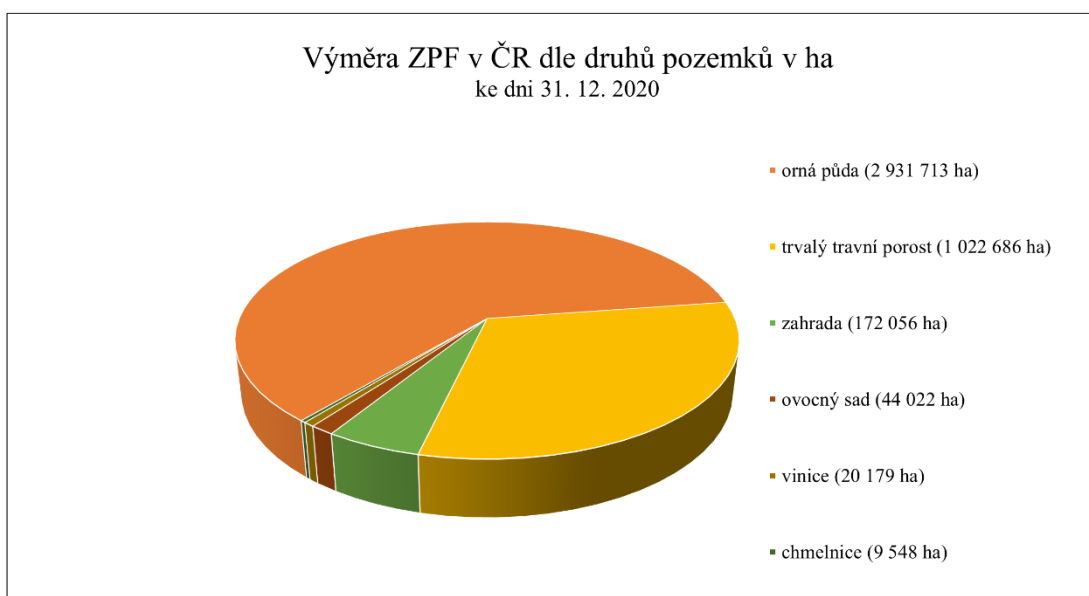
Do právní úpravy by měl být promítnut způsob vyčíslení ekologické újmy, se kterým počítá zákon o ŽP, avšak doposud zvláštní předpis, který by způsob vyčíslení upravoval, nebyl přijat.

Kladně lze hodnotit, že dle údajů zveřejňovaných ČIŽP je důsledně vyvozována správněprávní odpovědnost.

7 Statistické přehledy k zemědělské půdě v ČR

7.1 Přehled rozlohy ZPF dle druhů pozemků v ČR

Český úřad zeměměřičský a katastrální každoročně zveřejňuje Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky. Z přehledu z roku 2021¹⁶⁹ vyplývá, že ke dni 31. 12. 2020 celková výměra zemědělských pozemků celkem činila **4 200 204 ha**, což představuje **53,25 %** z celkové rozlohy České republiky. Z dat poskytovaných Českým statistickým úřadem je také patrné, že celková výměra zemědělské půdy činí ke dni 31. 12. 2020 též 4 200 204 ha.¹⁷⁰ Na základě žádosti o informace ze dne 25. 1. 2021 bylo však Českým úřadem zeměměřičským a katastrálním sděleno, že celková výměra ZPF ke dni 31. 12. 2020 činila 4 201 220,89 ha, tato odchylka může být způsobena nezapočtením některých nezemědělských pozemků, které jsou však do ZPF dle zákona o ZPF zahrnuty.

Obrázek č. 2 – výměra ZPF dle druhů pozemků v ha ke dni 31. 12. 2020

Z obrázku č. 2 vyplývá, že největší zastoupení má orná půda (37,17 % z celkové výměry ČR), dále je nejvíce zastoupena plocha s trvalým travním porostem (12,97 % z celkové výměry ČR), následuje zahrada (2,18 % z celkové výměry ČR), ovocný sad

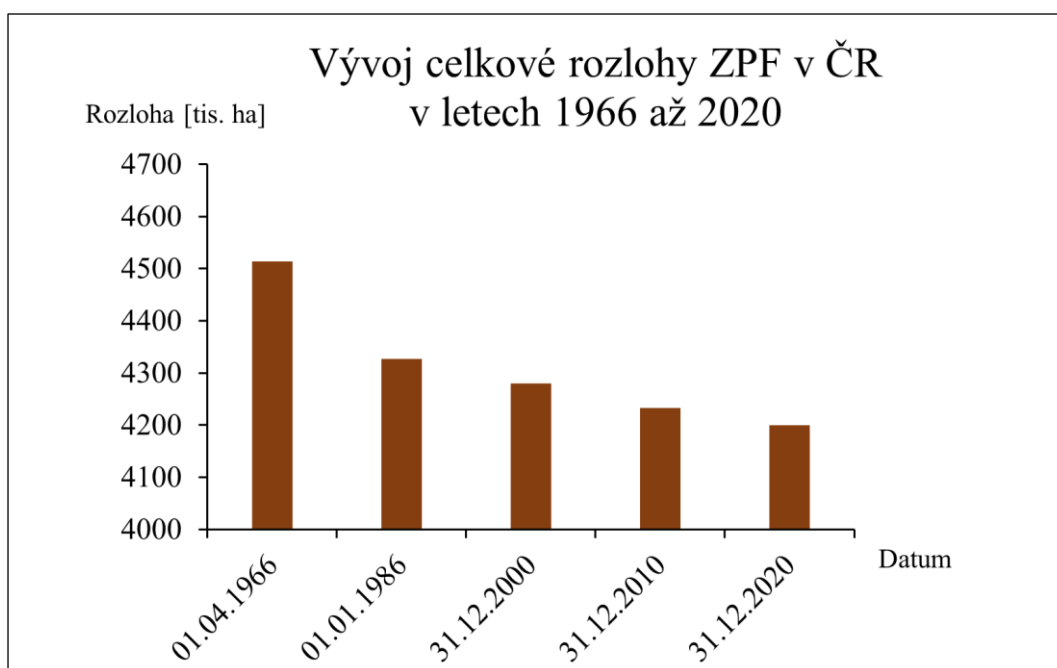
¹⁶⁹ ČESKÝ ÚŘAD ZEMĚMĚŘIČSKÝ A KATASTRÁLNÍ. *Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky*. Praha, 2021, 16 s. ISBN 978-80-88197-21-8. [online]. [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <https://www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Souhrne-prehledy-pudniho-fondu/Rocenka_pudniho_fondu_2021.aspx>

¹⁷⁰ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Balance půdy – územní srovnání*. Praha. [online]. [cit. 7. 3. 2021]. Dostupné z WWW: <[76](https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZPR16&z=T&f=TABULKA&katalog=30842&c=v3~2__RP2020MP12DP31&&evo=v451!_VUZEMI97-100mv_1&str=v4>></p></div><div data-bbox=)

(0,56 % z celkové výměry ČR), vinice (0,26 % z celkové výměry ČR) a nejméně je zastoupena chmelnice (0,12 % z celkové výměry ČR).

7.2 Přehled vývoje celkové rozlohy ZPF v ČR

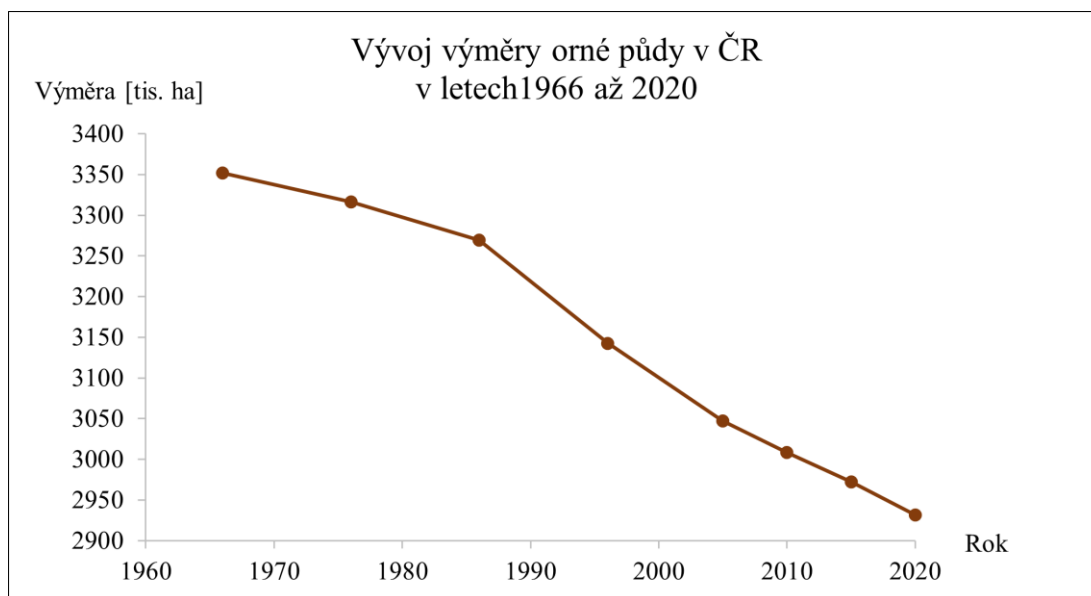
Zemědělská půda v České republice každoročně ubývá. Ročně přijdeme až o 4 tisíce ha půdy, tj. 11 ha za den. Z ekonomického hlediska tato ztráta odpovídá 4,2 mld. Kč.¹⁷¹ Mezi lety 1966 až 2020 došlo ke ztrátě zemědělské půdy v rozsahu 319 929 ha půdy ze ZPF. Půda se však jen neztrácí a při výpočtech je též nutno zohlednit navrácení zemědělské půdy do ZPF. Nicméně rozdíl mezi výměrou ZPF v letech 1966 a 2020 je i přes to markantní.

Obrázek č. 3 – Vývoj celkové rozlohy ZPF v ČR v letech 1966 až 2020

¹⁷¹ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Situační a výhledová zpráva Půda*. 2018, s. 6. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/611976/SVZ_Puda_11_2018.pdf>

Nejzávažnější úbytek doznala orná půda, jejíž ztráta činí mezi lety 1966 a 2020 celkem 419 857 ha. To je zapříčiněno zejména urbanizací a vyjímáním zemědělské půdy pro stavební účely.

Obrázek č. 4 – Vývoj orné půdy v ČR v letech 1966 až 2020

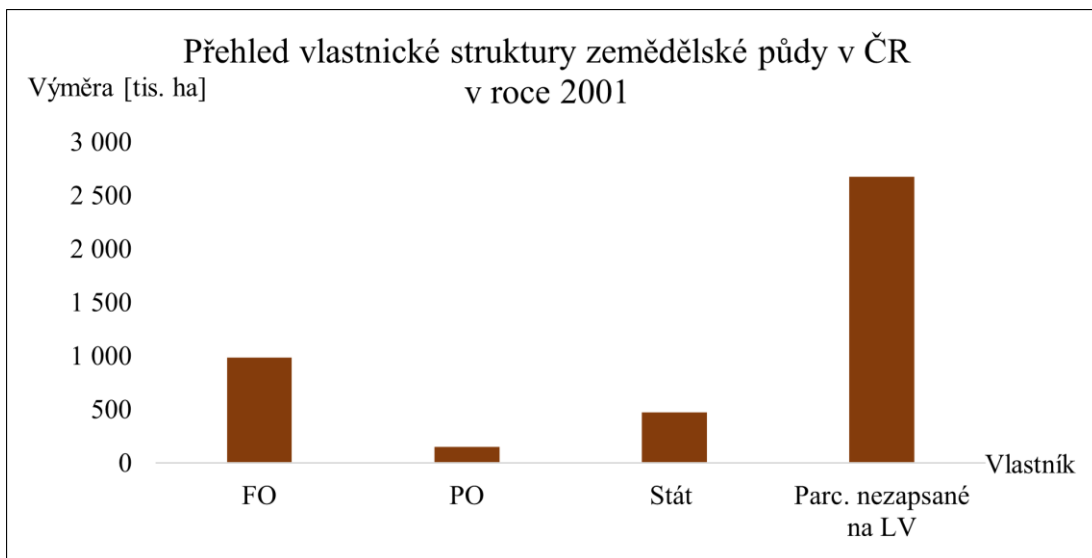
7.3 Přehled vlastnické struktury zemědělské půdy v ČR

Na aktuální stav vlastnické struktury zemědělské půdy v České republice měly významný vliv historické souvislosti. V 2. polovině 20. století vznikaly v České republice v důsledku intenzifikace zemědělství a pěstování jedné plodiny na velké ploše velké půdní bloky. V té době docházelo ke sdružování zemědělských pozemků do jednotných zemědělských družstev, přičemž hlavní příčinou byla právě intenzifikace zemědělství. Za účelem maximalizace zemědělských výnosů byly prováděny rozsáhlé hospodářsko-technické úpravy, zejména rozorání mezí a scelování pozemků do větších celků. V tomto období byla zemědělská půda převážně vlastněna státem nebo jednotnými zemědělskými družstvy. Po pádu socialistického režimu nastala doba transformace zemědělství a restitučních procesů, kdy byla půda postupně navracena původním vlastníkům.¹⁷²

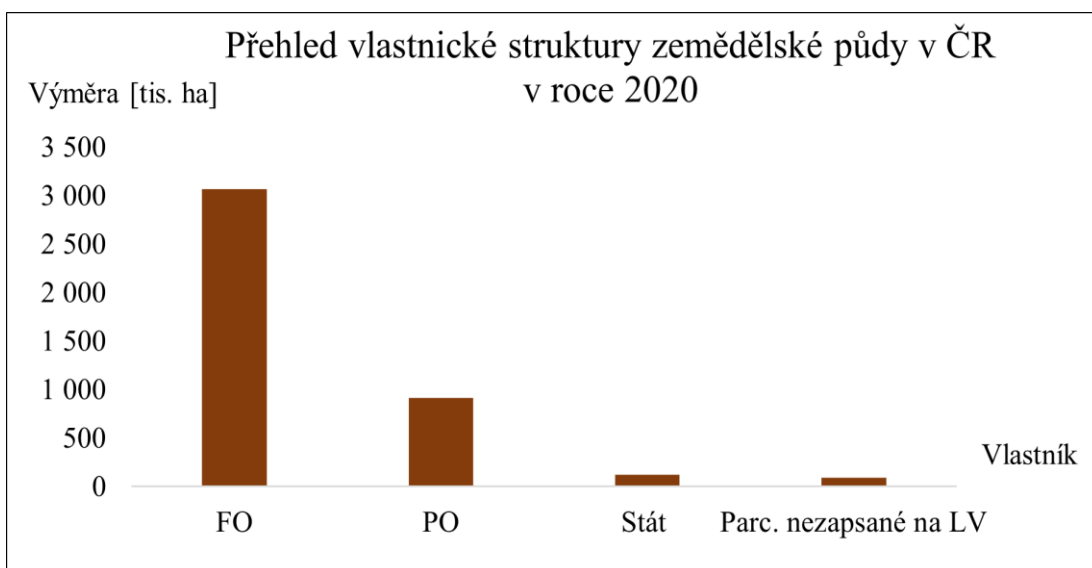
Problematickým aspektem je to, že zemědělská půda sice byla navracena z velké části původním vlastníkům, případně jejich potomkům, ti se však k zemědělské činnosti mnohdy již vrátit nechtěli nebo z nějakého důvodu nemohli. Proto zpravidla docházelo

¹⁷² TKÁČIKOVÁ, J., VOMÁČKA, V., ŽIDEK, D. a kol. *Půda v právních vztazích: aktuální otázky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2020. 295-317 s. ISBN: 978-80-210-9695-0.

k převodům zemědělské půdy na větší zemědělské subjekty nebo k pronájmu (či pachtu) zemědělské půdy.

Obrázek č. 5 – Přehled vlastnické struktury zemědělské půdy v ČR v roce 2001

Obrázek č. 6 – Přehled vlastnické struktury zemědělské půdy v ČR v roce 2001

Jak je patrné z výše uvedených grafů¹⁷³ v letech 2001 až 2020 došlo ke snížení výměry zemědělské půdy vlastněné státem a zvýšila se výměra zemědělské půdy vlastněné zejména fyzickými osobami. Právnícké osoby mají aktuálně k dispozici k větší množství zemědělské půdy. A podstatnou roli hraje též digitalizace katastru nemovitostí.

¹⁷³ Grafy byly zpracovány z dat poskytnutých autorce na základě žádosti o informace ze dne 25. 1. 2021 Českým úřadem zeměměřickým a katastrálním

7.4 Přehled vlastní a propachtované zemědělské půdy v ČR

Samotný socialistický režim napáchal na zemědělské půdě škody, nicméně navrácení zemědělské půdy původním vlastníkům po pádu socialistického režimu zapříčinilo další negativní dopady na zemědělskou půdu.

Jednotlivé zemědělské parcely v České republice jsou velice malé, v průměru má parcela zemědělského pozemku 0,39 ha, parcela orné půdy má v průměru 0,28 ha.¹⁷⁴ Průměrná zemědělská plocha na jednoho vlastníka v České republice odpovídá přibližně 2,7 ha, tato plocha však bývá dále rozdrobena na více než 6 parcel. Česká republika se řadí ke státům s největší fragmentací vlastnické struktury zemědělské půdy, avšak na území České republiky se hospodaří na největších půdních blocích. Tento fenomén označují odborníci jako Farmland Rental Paradox. Jen málo z původních vlastníků, případně jejich potomků, kterým byla půda vrácena, byli připraveni na zemědělské půdě hospodařit. V souvislosti s hospodařením na zemědělské půdě není totiž zapotřebí pouze odborná znalost, ale též kapitál na nákup zemědělských strojů, nákup osiva a dalších potřebných věcí. Obhospodařovat takto rozdrobené parcely není navíc pro individuální hospodaření ekonomicky výhodné, vlastníci je proto přenechávají k užívání větším subjektům hospodařícím na okolních pozemcích.¹⁷⁵

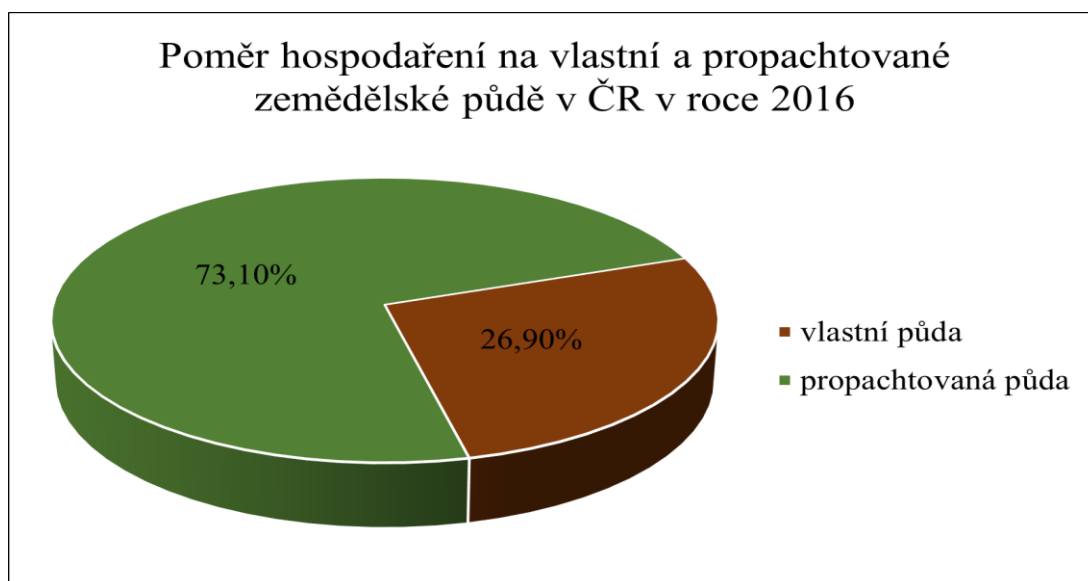
Velké subjekty, které hospodaří na velkých plochách, zpravidla nevlastní veškerou půdu, na níž hospodaří. Naopak velká část této půdy je pronajata či propachtována. To samozřejmě podmiňuje otázku, zda je tento postup správný. Pokud subjekt půdu nevlastní, ale má ji jen k užívání např. na 5 let, bude se k ní chovat odlišně. Hospodařící vlastník bude o půdu pečovat tak, aby ji i za 5 let mohl využívat a aby mu půda přinesla prospěch i v budoucnu. Subjekt, který půdu nevlastní, se z ní bude snažit získat prospěch okamžitě a nemusí mít zájem na dlouhodobě udržitelném hospodaření, nemusí brát ohled na stav zemědělské půdy ani na okolní krajinu.¹⁷⁶

¹⁷⁴ ČESKÝ ÚŘAD ZEMĚMĚŘIČSKÝ A KATASTRÁLNÍ. *Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky*. Praha, 2021, 16 s. ISBN 978-80-88197-21-8. [online]. [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <https://www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Souhrne-prehledy-pudniho-fondu/Rocenka_pudniho_fondu_2020.aspx>

¹⁷⁵ SKLENIČKA, Petr, Vratislava JANOVSKÁ, Miroslav ŠÁLEK, Josef VLASÁK a Kristina MOLNÁROVÁ. *The Farmland Rental Paradox: Extreme land ownership fragmentation as a new form of land degradation. Land Use Policy*. Praha, 2014. s. 587–593 [online]. [cit. 7. 3. 2021]. Dostupné z WWW: <<https://www.sciencedirect.com/journal/land-use-policy/vol/38/suppl/C>>

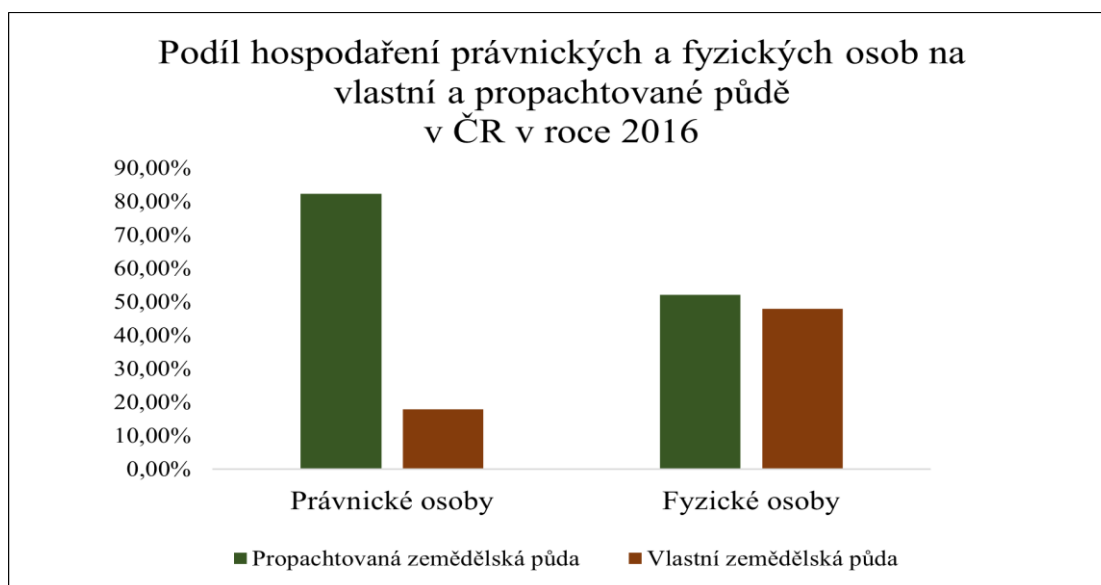
¹⁷⁶ TKÁČIKOVÁ, J., VOMÁČKA, V., ŽIDEK, D. a kol. *Půda v právních vztazích: aktuální otázky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2020. 295-317 s. ISBN: 978-80-210-9695-0.

Dle Českého statistického úřadu v roce 2016 užívalo vlastní zemědělskou půdu pouze 26,9 % zemědělských subjektů, zbyvajících část půdy využívaly subjekty odlišné od vlastníka.¹⁷⁷

Obrázek č. 7 – Poměr hospodaření na vlastní a propachtované zemědělské půdě v ČR v roce 2016

Právnícké osoby hospodaří převážně na pronajaté zemědělské půdě. Fyzické osoby hospodaří srovnatelně na zemědělské půdě vlastní a propachtované.¹⁷⁸

Obrázek č. 8 – Podíl hospodaření PO a FO na vlastní a propachtované půdě v ČR v roce 2016

¹⁷⁷ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Srovnání výsledků FSS 2016 a Agrocenzu 2000. Zemědělské subjekty a jejich právní formy*. Praha, 2016. [online]. [cit. 7. 3. 2021]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/documents/10180/79535242/27016818k05cz.pdf/3f2af15e-1f69-43ac-b1e2-36c4ab8b9c9e?version=1.2>>

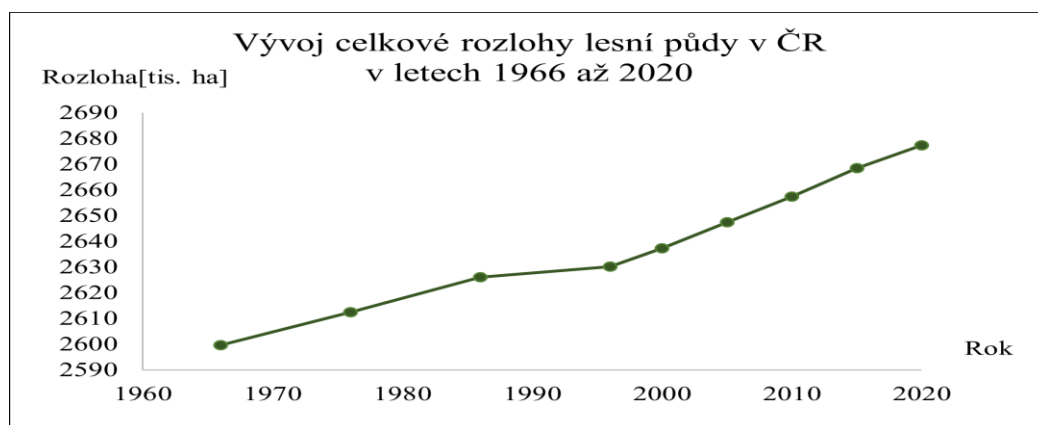
¹⁷⁸ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Srovnání výsledků FSS 2016 a Agrocenzu 2000. Zemědělské subjekty a jejich právní formy*. Praha, 2016. [online]. [cit. 7. 3. 2021]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/documents/10180/79535242/27016818k05cz.pdf/3f2af15e-1f69-43ac-b1e2-36c4ab8b9c9e?version=1.2>>

Data též ukazují, že větší subjekty spíše hospodaří na propachtované zemědělské půdě. Podíl propachtované půdy tedy klesá s klesající velikostí zemědělského subjektu.¹⁷⁹

Co se týče zemědělské půdy, se kterou je oprávněn hospodařit SPÚ, došlo ke snížení výměry pronajímané či propachtované půdy. To je však zapříčiněno převážně snížením výměry zemědělské půdy, se kterou je SPÚ oprávněn hospodařit. V roce 2001 byl SPÚ oprávněn hospodařit s 769 704 ha zemědělské půdy, z této výměry byla téměř veškerá půda pronajata, když výměra pronajaté půdy činila 753 499 ha. V roce 2020 zemědělská půda svěřená SPÚ činila již jen 128 938 ha, přičemž pronajato bylo celkem 109 733 ha.¹⁸⁰

7.5 Přehled rozlohy a druhů lesní půdy v ČR

Ke dni 31. 12. 2020 činila v České republice celková plocha lesních pozemků 2 677 329 ha. Oproti stavu ke dni 31. 12. 2000, kdy celková plocha činila 2 637 289 ha, dnes zaujímají lesní pozemky nepatrně větší plochu. Tato vzrůstající tendence je potvrzena jak statistickými údaji Českého úřadu zeměměřického a katastrálního¹⁸¹, tak statistickými údaji Českého statistického úřadu.¹⁸² To lze jistě hodnotit jako kladný vývoj. Nicméně je nutné zmínit, že tato čísla nevypovídají o stavu lesa ani půdy, ale pouze o množství PFL.

Obrázek č. 9 – Vývoj celkové rozlohy lesní půdy v ČR v letech 1966 až 2020

¹⁷⁹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Srovnání výsledků FSS 2016 a Agrocenzu 2000. Zemědělské subjekty a jejich právní formy*. Praha, 2016. [online]. [cit. 7. 3. 2021]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/documents/10180/79535242/27016818k05cz.pdf/3f2af15e-1f69-43ac-b1e2-36c4ab8b9c9e?version=1.2>>

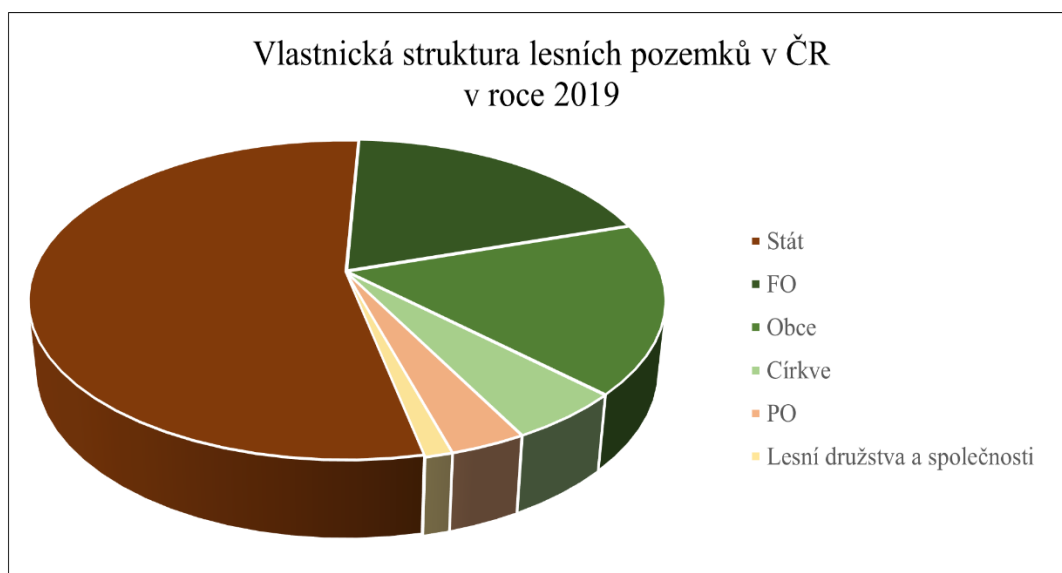
¹⁸⁰ Data byla poskytnutých autorce na základě žádosti o informace ze dne 23. 1. 2021 Státním pozemkovým úřadem

¹⁸¹ ČESKÝ ÚŘAD ZEMĚMĚŘIČSKÝ A KATASTRÁLNÍ. *Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky*. Praha, 2021, 16 s. ISBN 978-80-88197-21-8. [online]. [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <https://www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Souhrne-prehledy-pudniho-fondu/Rocenka_pudniho_fondu_2020.aspx>

¹⁸² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Kategorizace a vlastnictví lesů*. Praha. [online]. [cit. 7. 3. 2021]. Dostupné z WWW: <https://vdbvo2/faces/cs/index.jspx?_afPp=VystupObjekt&pvo=LES02&pvokc=&katalog=30841&z=T#w=>>

7.6 Přehled vlastnické struktury lesních pozemků v ČR

Vlastníkem lesa je osoba, která vlastní pozemek určený k plnění funkce lesa, neboť porosty na pozemku vzrostlé jsou jeho součástí. Není vyloučeno, aby tímto vlastníkem byla osoba fyzická, právnická nebo stát. Vývoj ve struktuře vlastníků lesů neprošel v posledních desetiletích významnou proměnou jako tomu bylo u zemědělské půdy, jejíž vlastnická struktura byla značně zasažena restitucemi. U lesních pozemků totiž již před rokem 1948 byla velká část lesů státních, proto nedocházelo k velkým záborům.¹⁸³ Lze však zmínit, že v letech 2015 až 2018 byla výměra státní lesní půdy nepatrně zmenšena, neboť byla navracena dle zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi.¹⁸⁴

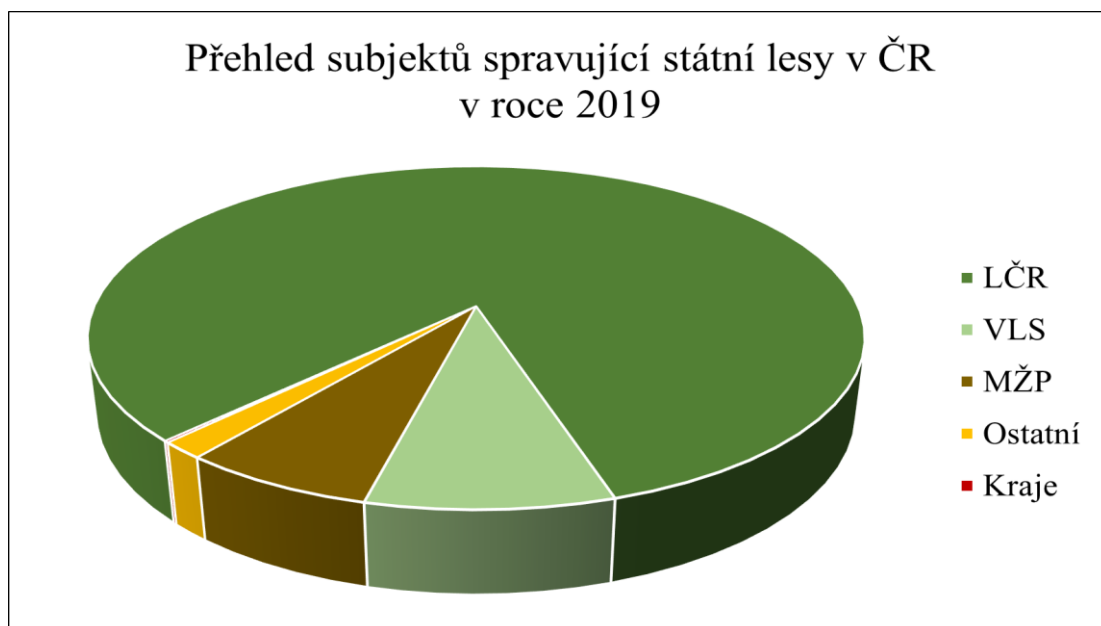
Obrázek č. 10 – Vlastnická struktura lesních pozemků v ČR v roce 2019

Největším vlastníkem lesů v České republice je stát, který vlastní téměř 55 % lesních pozemků. Na druhém místě jsou pak fyzické osoby, které mají ve vlastnictví zhruba 19 % lesních pozemků a obce, které vlastní zhruba 17 % lesních pozemků. Rozloha lesních pozemků ve vlastnictví církví a náboženských společností se pohybuje okolo 5 %, u právnických osob jsou to pouhé 3 %. Práva a povinnosti státu ve vztahu k lesům

¹⁸³ FRANKOVÁ, M. a kol., *Úvod do pozemkového práva*. 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2014. 211-218 s. ISBN 978-80-87488-19-5.

¹⁸⁴ Ministerstvo zemědělství ČR, *Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2019*, 11 s. [online]. [cit. 20. 11. 2020]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/661268/Zprava_o_stavu_lesa_2019_WEB.pdf>

vykonávají právnické osoby nebo jiné subjekty, do jejichž správy byly lesy svěřeny. Jedná se např. o Lesy České republiky, s. p. nebo Vojenské lesy a statky ČR, s. p.¹⁸⁵

Obrázek č. 11 – Přehled subjektů spravujících státní lesy ČR v roce 2019

7.7 Přehled uživatelů lesa

Stát je ve svých právech na rozdíl od právnických a fyzických osob významně omezen, neboť dle § 4 a § 5 lesního zákona není oprávněn lesy až na výjimečné případy zcizit ani pronajmout. Ostatní vlastníci jsou oprávněni les pronajímat a patrně k tomu nezřídka dochází. Je však nutné mít na paměti, že nájemce přejímá dle § 58 lesního zákona práva a povinnosti vlastníka, pokud nájemní smlouva nestanoví jinak. Proto musí plnit povinnosti uložené vlastníku. Přestože lesní zákon výslovně neupravuje pacht lesního pozemku, lze se domnívat, že i tento institut přichází v úvahu, zejména s ohledem na koncepční změnu nájmu oproti předchozí úpravě uvedenou v kapitole 4.2.1.

Dle Ministerstva zemědělství bylo v roce 2019 pronajato celkem 56 % lesních pozemků soukromých vlastníků a 56 % lesních pozemků ve vlastnictví obcí a měst.¹⁸⁶ Z toho je patrné, že obdobně jako u zemědělské půdy je pronájem či pacht velkým trendem aktuální doby.

¹⁸⁵ Ministerstvo zemědělství ČR, *Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2019*, 11 s. [online]. [cit. 20. 11. 2020]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/661268/Zprava_o_stavu_lesa_2019_WEB.pdf>

¹⁸⁶ Ministerstvo zemědělství ČR, *Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2019*, 74 s. [online]. [cit. 20. 11. 2020]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/661268/Zprava_o_stavu_lesa_2019_WEB.pdf>

8 Závěr

V současné době je půda významně ohrožena, a to nejen v České republice. Právní nástroje jsou nepochybně velmi účinným prostředkem, jak půdě poskytnout potřebnou ochranu. Smyslem této ochrany je především předejít ohrožení či poškození půdy, a pokud k takovému stavu dojde, lze prostřednictvím práva na negativní dopady reagovat odstraňováním zdrojů ohrožení nebo jejich omezením na minimum. Je však potřeba, aby tyto nástroje byly účinné a funkční.

Cílem této diplomové práce bylo seznámit se s jednotlivými aspekty ochrany půdy a tyto aspekty popsat, roztrždit, zanalyzovat a srovnat, a to tak, jak se vyskytují v českém právním řádu. Předkládaná diplomová práce představuje souhrnný přehled o jednotlivých prostředcích ochrany půdy. Dále byla vedena snahou o analýzu prostředků a jejich účinnosti. Samozřejmě bylo nutné primárně vymezit základní pojmy a jejich obsah spolu s degradačními faktory, které půdu významně ovlivňují, jejich příčiny a následky. V rámci diplomové práce bylo též nutné se věnovat mezinárodní, evropské a české právní úpravě.

Stěžejní část diplomové práce byla věnována analýze soukromoprávních a veřejnoprávních způsobů nakládání s půdou tak, jak se vyskytují v českém právním řádu. Důležitým bylo též vymezení orgánů státní správy, které se ochranou půdy zabývají a podílejí se na vytváření a naplňování právního rámce. Pozornost byla soustředěna především na jednotlivé prostředky a nástroje ochrany půdy, které český právní řád zná, zejména ve vztahu k zemědělské a lesní půdě, která je ekologicky nejvýznamnější. Z dat, která autorka v rámci rešerše získala, byl vytvořen statistický přehled k vývoji výměry zemědělské a lesní půdy, vlastnické struktury a užívání půdy osobami odlišnými od vlastníka. Dílčím cílem diplomové práce bylo zamyšlení nad možností změny právní úpravy *de lege ferenda*, která by mohla přispět k zefektivnění ochrany půdy.

Právní nástroje a prostředky ochrany půdy jako elementární složky životního prostředí jsou nepochybně významné, neboť, jak již bylo naznačeno, lze jejich prostřednictvím nastavit pravidla pro předcházení ohrožování či poškozování půdy a v případě nezávadného stavu na něj pružně reagovat. Role práva je tedy v ochraně půdy stěžejní, avšak právo jednak reaguje na určité skutečnosti často se zpožděním a jednak je stále v rukou člověka, proto nelze odhlédnout od vlivu developerů a investorů, který se

mnohdy do ochrany půdy promítá. Ochrana půdy často ustupuje do pozadí a upřednostňován je výkon vlastnického nebo užívacího práva k ní.

Právní prostředky a nástroje, které půdu chrání, je nutné hledat jak v právu soukromém, kdy je ochrana představována především ochranou vlastnického práva a užívacích vztahů před neoprávněnými zásahy třetích osob, tak v právu veřejném, které představuje spíše kvalitativní a kvantitativní složku ochrany půdy. Ochrana půdy v soukromém právu není tak intenzivní, když záleží převážně na vlastnících a osobách, kterým svědčí užívací, případně jiná práva, zda se budou zásahům půdě škodícím bránit. Zájem na ochraně půdy je proto slabší, neboť se vztahuje jen ke konkrétnímu okruhu účastníků právních vztahů. Naproti tomu u práva veřejného je dán zájem veřejný, aby půda byla zachována pro budoucí využití co do rozsahu a kvality. Zároveň je však nutné uvést, že tyto dvě větve práva musejí fungovat pospolu.

Nejsilnější nástroje ochrany lze nalézt zejména v zákoně o ZPF a v lesním zákoně, protože tyto zákony chrání tu nejvýznamnější půdu. V zákoně o ZPF a lesním zákoně lze spatřovat určitou podobnost. Ochrana půdy je totiž v obou zákonech založena na obdobných principech, čímž je půdě zaručena ochrana kvalitativní a kvantitativní. Ve vztahu ke kvalitativní ochraně půdy jsou jak u ZPF tak u PFL hojně využívány administrativně právní nástroje, a to v podobě příkazů, zákazů a omezení. Ve vztahu k zemědělské půdě lze vytknout nedostatečnou ochranu kvality zemědělské půdy v důsledku chybějícího prováděcího předpisu k přípustné míře erozního ohrožení, o níž se hovoří v § 3 zákona o ZPF. Absence prováděcího předpisu brání využití dalších nástrojů, které zákon o ZPF poskytuje. Přestože českou půdu nejvíce ohrožuje pravděpodobně větrná a vodní eroze, představují pro českou půdu velké riziko také další degradační procesy, které jdou ruku v ruce s erozí, např. kontaminace a okyselování půd. Úprava však ani v tomto ohledu není plně dostačující. Přestože půda na PFL není tak intenzivně zasažena negativními vlivy, je její ochrana nezbytná.

Podstatou kvantitativní ochrany půdy je u ZPF a PFL především nastavený mechanismus odnímání půdy pro jiné než zemědělské účely nebo v případě PFL pro jiné využití. I zde lze shledat, že úprava je obdobná, přesto lze identifikovat určité odlišnosti. Odnětí půdy je v obou případech navázáno na schválení příslušného orgánu ochrany, který musí vyhodnotit dopady takového odnětí. Spolu s úhradou povinné částky za odnětí, která je zakotvena v obou zákonech, se jeví ochrana půdy jako

adekvátní. Dle délky trvání je odnětí v obou případech rozlišeno na trvalé či dočasné. Lesní zákon však na rozdíl od zákona o ochraně ZPF zná navíc omezení PFL, což je stav, kdy na dotčených pozemcích nemohou být plněny funkce lesa v obvyklém rozsahu. Další odlišnost spočívá v procesu stanovení výše správního poplatku za odnětí, při odnětí půdy ze ZPF je udělen souhlas orgánu ochrany ZPF s odnětím půdy ze ZPF a až v následném správním řízení je stanovena výše odvodu za odnětí. Naproti tomu je při odnětí PFL poplatek za odnětí stanoven přímo v rozhodnutí o odnětí. Procesy odnímání zemědělské půdy ze ZPF a PFL jsou si velmi blízké a podobné, přesto zákonodárce přistoupil k částečně odlišné úpravě. To však může být matoucí.

Autorka se též domnívá, že je nutné zvýšit odvod a poplatek za odnětí půdy. V současné době se investorům, developerům a jiným osobám stále vyplatí žádat o odnětí půdy, protože z finančního hlediska činí odvod a poplatek jen zanedbatelnou částku ve vztahu k ceně samotného pozemku. Tento ekonomický nástroj tak neplní účinně svou demotivující a odrazující funkci.

Co se týče kvantitativní ochrany zemědělské půdy v zákoně o ZPF, spatřuje autorka nebezpečí v řadě výjimek, které umožňují odnětí půdy ze ZPF. Tento stav, kdy dochází k odnímání zemědělské půdy ze ZPF pro nezemědělské účely, zejména pro výstavbu, je zcela nežádoucí, naopak by dle názoru autorky mělo být odnětí zejména nejkvalitnější zemědělské půdy více omezeno, ne-li vyloučeno. Přestože roste počet obyvatel, pro které je nutné nalézt nové plochy k bydlení, je potřeba si uvědomit, že vzrůstá taktéž potřeba zajištění potravy. Proto odnímání půdy pro výstavbu je obecně nežádoucí a je potřeba ji zachovat.

Za zvážení stojí, zda by sjednocení úpravy odnímání zemědělské půdy ze ZPF a PFL nevnese do právní úpravy více systematiky a přehlednosti. Obdobně by bylo ze stejného důvodu vhodné omezení PFL a odnětí PFL, upravené § 15 lesního zákona, rozdělit na dvě samostatná ustanovení.

Právní regulace má být srozumitelná, aby adresáti právních norem byly schopni pochopit, jaká práva a povinnosti pro ně z právního řádu vyplývají. To je však právní úpravě ochrany půdy nutné jednoznačně vytknout. Tím, že ochrana půdy není upravena komplexně v jednom zákoně, ale je roztržena do nespočtu zákonů, je orientace v prostředcích ochrany půdy velmi ztížená. Lze se domnívat, že ani zákonodárci nejsou schopni se s úpravou ochrany půdy vždy řádně ztotožnit, když

novelizace jednotlivých zákonů jsou vágní a nedostatečně provázané s ostatními právními předpisy. To je ostatně patrné z duplicitních ustanovení, překrývání nebo nejasného vymezení jednotlivých nástrojů či pravomocí orgánů státní správy. Situace, kdy právní ochraně půdy není věnována dostatečná pozornost, je tristní, když zájem na zachování této elementární složky je s ohledem na její funkci a význam pro člověka žádoucí.

Přestože právní řád České republiky nabízí řadu funkčních nástrojů, jak požadovaného chování jednotlivých subjektů docílit, a to zejména prostřednictvím ukládáním nápravných opatření a prostřednictvím trestní odpovědnosti, je patrné, že v praxi jsou využívány skromně. Lze ocenit alespoň dovozování správněprávní odpovědnosti za přestupky, která je dle údajů ČIŽP zřejmě hojně využívána.

Vzhledem k tomu, že v na ochranu půdy intenzivně působí též pozemkové úpravy a územní plánování, je dle názoru autorky důležité dbát na to, aby návrh řešení v území v rámci územního plánování byl důsledně odůvodněn. Projektanti by měli dostát své povinnosti dbát na zásady ZPF a zachování lesa. A orgány ochrany ZPF a ZPL by neměly ustupovat při hledání kompromisu, protože ztráta nejkvalitnější půdy žádným kompromisem není.

Naproti tomu, některé nástroje jsou sice v právním řádu České republiky upraveny, avšak využít je nelze. Jak již bylo výše uvedeno, ve vztahu k zemědělské půdě lze takto vytknout nedostatečnou ochranu kvality zemědělské půdy v důsledku chybějícího prováděcího předpisu k přípustné míře erozního ohrožení. Dle názoru autorky by bylo vhodné právní úpravu o prováděcí předpis doplnit. Obdobně právní řád počítá s přijetím zvláštního předpisu k výpočtu náhrady ekologické újmy v penězích, ten však taktéž nebyl doposud přijat. Obohacení právní úpravy i o tento zvláštní předpis by mohlo napomoci náležitě ochraně půdy.

Současný stav půdy, který jistě není uspokojivý, je ovlivňován mnoha faktory. Jedním z nich je nevhodně nastavená právní úprava, neboť je roztržena do velkého množství zákonů, kdy některé z nich ani přímo necílí na tuto elementární složku životního prostředí. Zároveň chybí provázanost mezi jednotlivými zákony, která by zajistila dodržování povinností stanovených na ochranu půdy. V důsledku chybějících právních předpisů, se kterými právní řád počítá, vznikají v ochraně půdy mezery. Složitá právní úprava je také nepřehledná pro konkrétní adresáty právních norem.

Dalším faktorem, který se na současném neutěšujícím stavu půdy podílel, lze hledat v historických souvislostech. Česká republika je v důsledku socialistického režimu, který zde panoval po mnoho let, státem, na jehož území se hospodaří na velkých půdních celcích. To vedlo k odstraňování přirozeně se vyskytujících zábran chránících před erozí. V praxi navíc s ohledem na velké půdní celky dochází k tomu, že půda je hojně propachtována velkým zemědělským subjektům. Individuální hospodaření na jednotlivých pozemcích totiž není pro vlastníky ekonomicky výhodné. Jenže velké zemědělské subjekty mohou mít mnohdy zájem hlavně na tom, aby jim půda v co nejkratším čase přinesla co největší zisk. To samozřejmě ovlivňuje způsob, jakým s půdou nakládají. Pokud na půdě hospodaří její vlastník, má zájem na zachování kvality půdy do budoucna obdobně jako na tvorbě krajiny v okolí. To je dle autorky velkým problémem pro českou půdu.

Pro zajištění ochrany půdy by dle názoru autorky mohlo přispět povinné zveřejňování pachtu zemědělské půdy v katastru nemovitostí. V současnosti lze získat informaci, že na půdě hospodaří osoba odlišná od vlastníka prostřednictvím systému LPIS. To je však možné jen v případě, že jsou na předmětný pozemek čerpány dotace. Ani samotné orgány státní správy nedisponují s celkovým přehledem o propachtování půdy. Tyto informace by však napomáhaly monitorovat a vyhodnotit stav české půdy.

Lidé si v posledních letech neuvědomují význam půdy a rizikům, která půdě hrozí, nevěnují přílišnou pozornost. Někteří jednotlivci dokonce ani přes medializaci tohoto problému netuší, že je půda ve špatném stavu. Lidé obecně předpokládají, že poškození půdy se jich žádným způsobem nedotýká. Nicméně opak je pravdou, když právě z půdy pocházejí veškeré plodiny. Přestali jsme si půdy vážit, a to se odráží v přístupu k ní. Je však klíčové si uvědomit, že půdu máme zapůjčenou od budoucích generací. Proto je načase, abychom o půdu začali správně pečovat a nakládat s ní šetrně. V opačném případě by to mohlo mít nedozírné následky.

9 Seznam použitých zkratek

ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
EU	Evropská unie
Horní zákon	Zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství, ve znění pozdějších předpisů
Katastrální zákon	zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů
Lesní zákon	Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
MŽP	Ministerstvo životního prostředí České republiky
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
PFL	pozemek určený k plnění funkcí lesa
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
StavZ	Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování, ve znění pozdějších předpisů
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Ústava ČR	Ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Vodní zákon	Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o ČIŽP	zákon č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o majetku státu	Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o SPU	Zákon č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o ZPF	zákon České národní rady č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o ŽP	Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů
ZEÚ	zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů
ZOPAK	Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
ZoP	zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů
ZoPÚ	zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a o pozemkových úřadech, ve znění pozdějších předpisů
ZPF	zemědělský půdní fond

10 Seznam použité literatury

Knihy, monografie, publikace

ADAMOVIČ, H., BRIM, L. a kol., *Pozemkové vlastnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-690-0.

BURSÍKOVÁ, L. a kol. *Právnícké osoby veřejného práva z perspektivy veřejnoprávní a soukromoprávní*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7774-4.

DAMOHOŘSKÝ, M. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-338-7.

DAMOHOŘSKÝ, M., MÜLLEROVÁ, H., SMOLEK, M., SNOPOKOVÁ, T. *Zemědělské právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-584-5.

DANKOVÁ, K. *Trestní odpovědnost právnických osob ve světle zásady legality*, In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-205-9.

DROBNÍK, J., *Základy pozemkového práva*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2010. ISBN 978-80-904209-8-4.

DROBNÍK, J., DVOŘÁK, P. *Lesní zákon. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. ISBN: 978-80-7357-425-3.

FRANKOVÁ, M. a kol., *Úvod do pozemkového práva*. 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2014. ISBN 978-80-87488-19-5.

HANÁK, J., *Vyvlastnění z environmentálních důvodů*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnícká fakulta. 2015. ISBN 978-80-210-8064-5.

HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo. Obecná část*. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN: 978-80-7400-624-1.

HULMÁK a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-287-8.

HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-495-4.

JANČÁROVÁ, I., *Odpovědnost v právu životního prostředí – současný stav a perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6594-9.

JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges. 2017. ISBN 978-80-7502-236-3.

KABELKOVÁ, E., DEJLOVÁ, H. *Nájem a pacht v novém občanském zákoníku: komentář: [§ 2201-2357]*. V Praze: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-524-4.

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-529-9.

PEKÁREK, M. et al. *Pozemkové právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-253-0.

PRŮCHOVÁ, I., a kol. *Stavební zákon a ochrana životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5667-1.

SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474). Komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-499-5.

SKLENÍČKA, Petr, Vratislava JANOVSKÁ, Miroslav ŠÁLEK, Josef VLASÁK a Kristina MOLNÁROVÁ. *The Farmland Rental Paradox: Extreme land ownership fragmentation as a new form of land degradation. Land Use Policy*. Praha, 2014. [online]. [cit. 7. 3. 2021]. Dostupné z WWW:

<<https://www.sciencedirect.com/journal/land-use-policy/vol/38/suppl/C>>

STEJSKAL, V. Principy právní úpravy ochrany přírody a krajiny. *Dny práva 2010 – Days of Law 2010*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5305-2. [online]. [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z WWW:

<[https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/09_priroda/Stejskal_Vojtech_\(4477\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/09_priroda/Stejskal_Vojtech_(4477).pdf)>

ŠÁMAL, P. a kol., *Trestní zákoník*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5

TKÁČIKOVÁ, J., VACULÍK, P. Kompetenční otázky v kvalitativní ochraně zemědělské půdy. *Dny práva 2012 – Days of Law 2012. Pozemek v právních vztazích*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6319-8. [online]. [cit. 6. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/prispevky-pozemek.html>

TKÁČIKOVÁ, J., VOMÁČKA, V., ŽIDEK, D. a kol. *Půda v právních vztazích: aktuální otázky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2020. ISBN: 978-80-210-9695-0.

VOMÁČKA, V. a kol., *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-675-3.

VRÁBLÍKOVÁ, J., *Revitalizace antropogenně postižené krajiny v Podkrušnohoří. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, Fakulta životního prostředí*, 2008. ISBN 978-80-7414-085-3.

Články

Čípová, I., Zrušení předkupního práva k nemovitostem k 1. 7. 2020. *Právní prostor* [online]. [cit. 22. 11. 2020]. Dostupné z WWW: <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/macek-zruseni-predkupniho-prava-k-nemovitostem-k-172020>>.

FRANKOVÁ, M. Plní zákon o ochraně zemědělského půdního fondu svůj účel? *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica*, 2019, č. 3. 35-44 s. ISSN 0323-0619.

MÁCHA, A. Přístup do krajiny a náhrada škody. *České právo životního prostředí*. 2018, č. 3. s. 41-51. ISSN 1213-5542

MUSIL, J., PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA F.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda, *Trestní právo*, 2001, č. 3, s. 7. ISSN 1211-2860.

PRŮCHA, P., K pojetí správněprávní odpovědnosti a správního trestání. *Správní právo*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2014, roč. 2014, 1-2, s. 16-27. ISSN 0139-6005.

RADA, T. K některým otázkám realizace staveb na pozemcích původně určených k plnění funkcí lesa. *Právní rozhledy*. 2011, č. 21, 766 s. ISSN 1210-6410.

Internetové zdroje

Asociace soukromého zemědělství ČR. *Předkupní právo pro nájemce zemědělské půdy*. [online]. [cit. 22. 11. 2020]. Dostupné z WWW: <<https://www.asz.cz/cs/napady-a-dopady/predkupni-pravo-pro-najemce-zemedelske-pudy.html>>.

Česká inspekce životního prostředí. *Výroční zpráva 2019*. Praha. 2019 [online]. [cit. 7. 2. 2021]. Dostupné z WWW:< <http://www.cizp.cz/file/3M8/Vyrocní-zprava-CIZP-2019.pdf>>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Bilance půdy – územní srovnání*. Praha. [online]. [cit. 7. 3. 2021]. Dostupné z WWW: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZPR16&z=T&f=TABULKA&katalog=30842&c=v3~2__RP2020MP12DP31&&evo=v451!_VUZEMI97-100mv_1&str=v4>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Kategorizace a vlastnictví lesů*. Praha. [online]. [cit. 7. 3. 2021]. Dostupné z WWW: <<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystupobjekt&pvo=LES02&pvokc=&katalog=30841&z=T#w=>>>

ČESKÝ ÚŘAD ZEMĚMĚŘIČSKÝ A KATASTRÁLNÍ. *Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky*. Praha, 2021, 16 s. ISBN 978-80-88197-21-8. [online]. [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <https://www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Souhrne-prehledy-pudniho-fondu/Rocenka-pudniho-fondu_2021.aspx>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Srovnání výsledků FSS 2016 a Agrocenzu 2000. Zemědělské subjekty a jejich právní formy*. Praha, 2016. [online]. [cit. 7. 3. 2021]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/documents/10180/79535242/27016818k05cz.pdf/3f2af15e-1f69-43acb1e2-36c4ab8b9c9e?version=1.2>>

EU, *Dosažené cíle*. [online]. [cit. 2. 1. 2021]. Dostupné z WWW: <https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/progress_en#tab-0-0>

EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR. *Zvláštní zpráva. Desertifikace v EU: boj s touto rostoucí hrozbou vyžaduje více opatření*. 2018. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_33/SR_DESERTIFICATION_CS.pdf>.

FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *Global forest resources assesment*. 2020. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://www.fao.org/3/ca9825en/CA9825EN.pdf>>.

FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *The state of the world's forests*. 2020. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://www.fao.org/3/ca8642en/CA8642EN.pdf>>.

CHERLET, M., HUTCHINSON, C., REYNOLDS, J., HILL, J., SOMMER, S., von MALTITZ, G. (Eds.). *World Atlas of Desertification*. Publication Office of the European Union, Luxembourg, 2018. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <file:///C:/Users/kater/Downloads/JRC_WAD_fullVersion.pdf>.

HAVEL, P., Svaz vlastníků půdy České republiky. *Povinné předkupní právo je porušením Ústavy*. [online]. [cit. 22. 11. 2020]. Dostupné z WWW: <<http://www.svazvlastnikupudy.cz/cs/aktuality/povinne-predkupni-pravo-je-porusenim-ustavy.html>>.

KISSINGER, G., HEROLD, M. a DE SY, V. *Drivers of deforestation and forest. A synthesis report for REDD+ Policymakers*. 2012. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <file:///C:/Users/kater/Downloads/Drivers_Deforestation_Degradation.pdf>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Acidifikace půdy*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/puda/ochrana-pudy-a-krajiny/degradace-pud/kontaminace-pudy/>>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontaminace půdy*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/puda/ochrana-pudy-a-krajiny/degradace-pud/kontaminace-pudy/>>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Pozemkové úpravy a tvorba krajiny*. [online]. [cit. 6. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/venkov/archiv/pozemkove-upravy/pozemkove-upravy/co-jsou-pozemkove-upravy/>>

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Situační a výhledová zpráva Půda*. 2018, s. 25-26. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/611976/SVZ_Puda_11_2018.pdf>

Ministerstvo zemědělství ČR. *Sucho: vážná hrozba pro Českou republiku*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015. [online]. [cit. 18. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/434050/Problem_sucho.pdf>

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Utuzení půdy*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/puda/ochrana-pudy-a-krajiny/degradace-pud/kontaminace-pudy/>>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Větrná eroze půdy*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/puda/ochrana-pudy-a-krajiny/degradace-pud/kontaminace-pudy/>>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Vodní eroze půdy*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<http://eagri.cz/public/web/mze/puda/ochrana-pudy-a-krajiny/degradace-pud/kontaminace-pudy/>>.

Ministerstvo zemědělství ČR, *Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2019*, 11 s. [online]. [cit. 20. 11. 2020]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/661268/Zprava_o_stavu_lesa_2019_WEB.pdf>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Úbytek půdy je stále alarmující (Zemědělec)*. 2009. [online]. [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <https://www.mzp.cz/cz/articles_091123_Zemedelec>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Úmluva o boji proti desertifikaci v zemích postižených velkým suchem nebo desertifikací, zejména v Africe*. 2006. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <[https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/301CBCE5F8364E9EC1257242002021D1/\\$file/Desertifikace.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/301CBCE5F8364E9EC1257242002021D1/$file/Desertifikace.pdf)>.

Ministerstvo životního prostředí ČR. *Definice, význam a funkce půdy*. Praha. [online]. [cit. 10. 10. 2020]. Dostupný z WWW: <[https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/definice_pudy/\\$FILE/OOHPP-Definice_pudy-20080820.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/definice_pudy/$FILE/OOHPP-Definice_pudy-20080820.pdf)>.

NOVOTNÝ, Ivan a kol. *Příručka ochrany proti vodní erozi*. Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, 2014. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <http://eagri.cz/public/web/file/293944/MZE_prirucka_vodni_eroze.pdf>.

Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2017. VII. volební období. Sněmovní tisk č. 1046/0. Návrh zákona o převodu vlastnického práva k zemědělským pozemkům, jehož součástí je důvodová zpráva. [online]. [cit. 22. 11. 2020]. Dostupné z WWW: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=1046&ct1=0>>.

Statistické údaje dostupné na stránkách Ministerstva spravedlnosti k roku 2018. [online]. [cit. 28. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

Statistické údaje dostupné na stránkách Ministerstva spravedlnosti k roku 2019. [online]. [cit. 28. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

STÁTNÍ POZEMKOVÝ ÚŘAD. *Mezinárodní den půdy 5. 12. 2020*. Praha, 2020. [online]. [cit. 20. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<https://www.spucr.cz/tiskovy-servis/aktuality/mezinarodni-den-pudy-4-12-2020.html>>

STÁTNÍ POZEMKOVÝ ÚŘAD, *Pozemkové úpravy a tvorba krajiny*. [online]. [cit. 6. 2. 2021]. Dostupné z WWW: <<https://www.spucr.cz/poszemkove-upravy/poszemkove-upravy-a-tvorba-krajiny#>>

Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových. *Mapa majetku státu*. Praha. 2017. [online]. [cit. 7. 2. 2021]. Dostupný z WWW: <https://www.uzsvm.cz/prilohy/2020/05/15/brozura_Mapu%20majetku%20st%C3%A1tu.pdf>.

Legislativa

Úmluva o biologické rozmanitosti vyhlášena sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 134/1999 Sb.

Úmluva o boji proti desertifikaci v zemích postižených velkým suchem anebo desertifikací, zejména v Africe vyhlášena sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 53/2002 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 289/1995 Sb., o lesích

Důvodová zpráva k zákonu č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

Sdělení Komise KOM/2006/231 [online]. [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné z WWW:<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A52006DC0231>>

Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění). Úř. věst. C 326, s. 13-390.

Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění). Úř. věst. C 326, s. 47-390.

Listina základních práv Evropské unie, Úř. věst. C 326, s. 391-407.

Návrh rozhodnutí Evropského parlamentu a rady o všeobecném akčním programu Unie pro životní prostředí na období do roku 2030 COM/2020/652 [online]. [cit. 2. 1. 2021]. Dostupné z WWW:

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0652&qid=1609598120759>>

Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1600/2002/ES ze dne 22. července 2002 o šestém akčním programu Společenství pro životní prostředí.

Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1386/2013/EU ze dne 20. 11. 2013 o všeobecném akčním programu Unie pro životní prostředí na období do roku 2020 „Spokojený život v mezích naší planety“.

Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 153/2016 Sb., o stanovení podrobností ochrany kvality zemědělské půdy

Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 271/2019 Sb., o stanovení postupů k zajištění ochrany zemědělského půdního fondu

Zákon České národní rady č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění pozdějších předpisů

Zákon České národní rady č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon České národní rady č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí, ve znění pozdějších předpisů

zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších

Zákon České národní rady č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon České národní rady č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých, ve znění pozdějších předpisů

Zákon České národní rady č. 359/1992 Sb., o zeměměřických a katastrálních orgánech, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 156/1998 Sb., o hnojivech, pomocných rostlinných přípravcích a substrátech a o agrochemických zkoušení zemědělských půd (zákon o hnojivech), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 95/1999 Sb., o podmínkách převodu zemědělských a lesních pozemků z vlastnictví státu na jiné osoby a o změně zákona č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky do majetku krajů

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech a o změně zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 290/2002 Sb., o přechodu některých dalších věcí, práv a závazků České republiky na kraje a obce, občanská sdružení působící v oblasti tělovýchovy a sportu a o souvisejících změnách a o změně zákona č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky, ve znění zákona č. 10/2001 Sb., a zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě (zákon o vyvlastnění), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

zákona č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a další související zákony

Zákon č. 163/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech

Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o hodnocení 7. rámcového programu pro životní prostředí, COM/2019/0233 [online]. [cit. 2. 1. 2021]. Dostupné z WWW:< <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2019:0233:FIN:CS:PDF>>

Judikatura

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 6. 2013, č. j. 1 Aos 1/2013-85

Rozsudek Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 18. 9. 2013, sp. zn. 81 T 81/2013

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 29 T 7/2014
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 6. 2017, č. j. 3 As 258/2016-53

11 Seznam příloh

Příloha č. 1 - Sdělení Státního pozemkového úřadu ze dne 2. 2. 2021, č. j. SPU 022 904/2021/OMVaR/Ři

Příloha č. 2 – Sdělení Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního ze dne 28. 1. 2021, č. j. ČÚZK-01557/2021

Příloha č. 3 – Rozsudek Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 18. 9. 2013, sp. zn. 81 T 81/2013, získaný v anonymizované podobě na základě žádosti dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, který je přílohou č. 3.

Příloha č. 4 – Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 29 T 7/2014, získaný v anonymizované podobě na základě žádosti dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, který je přílohou č. 4.

**Příloha č. 1 - Sdělení Státního pozemkového úřadu ze dne 2. 2. 2021, č. j. SPU
022 904/2021/OMVaR/Ři**

STÁTNÍ POZEMKOVÝ ÚŘAD

Sídlo: Husinecká 1024/11a, 130 00 Praha 3 - Žižkov, IČO: 01312774, DIČ: CZ 01312774
Odbor správy majetku státu, oddělení majetkoprávních vztahů a rezervy

Váš dopis zn.: e-mail
Ze dne: 23. 1. 2021
Naše značka: SPU 022 904/2021/OMVaR/Ři

Žádost o informace dle zákona č. 106/1999 Sb. – sdělení

Vážená paní magistro,

dne 23. 1. 2021 byla ústředí Státního pozemkového úřadu (dále jen „SPÚ“) doručena Vaše žádost podaná dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v platném znění, zaevidovaná pod č. j. SPU 022904/2021, kterou žádáte:

„1. o sdělení, jaká byla celková výměra zemědělské půdy ve vlastnictví státu ke dni 31. 12. 2001 a ke dni 31. 12. 2020,

2. o sdělení, jaká výměra zemědělské půdy ve vlastnictví státu byla ke dni 31. 12. 2001 a ke dni 31. 12. 2020 propachtována nebo pronajata státem.

Zemědělskou půdou se ve smyslu této žádosti rozumí pozemky, které náležejí do zemědělského půdního fondu (tedy orná půda, chmelnice, vinice, zahrady, ovocné sady a trvalé travní porosty).

Pokud máte k dispozici alespoň částečně informace, prosím o jejich poskytnutí.“

Ústředí SPÚ k Vaší žádosti sděluje toto:

Předně považujeme za nutné Vás upozornit, že SPÚ disponuje pouze informacemi, které se váží k pozemkům ve vlastnictví státu, s nimiž je SPÚ příslušný hospodařit. Pokud se týká takovýchto pozemků, pak SPÚ vede statistiky bez rozdílu druhů pozemků, tj. následující hodnoty obsahují i další druhy pozemků, které náležejí pod režim zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů (zastavěná plocha a nádvoří, ostatní plocha, vodní plocha, lesní pozemek a také pozemky ve zjednodušené evidenci, které jsou v katastru nemovitostí zapsány bez druhu pozemku).

Ad) 1

K datu 31. 12. 2001 bylo ve správě tehdejšího Pozemkového fondu České republiky 769 704 ha, k datu 31. 12. 2020 byl SPÚ příslušný hospodařit se 128 938 ha.

Ad) 2

K datu 31. 12. 2001 bylo pronajato 753 499 ha, k datu 31. 12. 2020 pak 109 733 ha.

S pozdravem

Příloha č. 2 – Sdělení Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního ze dne 28. 1. 2021, č. j. ČÚZK-01557/2021

**ČESKÝ ÚŘAD ZEMĚMĚŘICKÝ A KATASTRÁLNÍ
KANCELÁŘ PŘEDSEDY**

Pod sídlištěm 1800/9, Kobyličky, 182 11 Praha 8
IČ: 00025712, tel: 284 041 111, fax: 284 041 204, eMail: cuzk@cuzk.cz, ID DS: uuaaatg

VAŠE ZNAČKA:
ZE DNE:
NAŠE SP. ZN.: ČÚZK-01388/2021-11
NAŠE Č. J.: ČÚZK-01557/2021

Poskytnutí informace na žádost

Českému úřadu zeměměřickému a katastrálnímu (dále jen „ČÚZK“) došla dne 25. 1. 2021 Vaše žádost o poskytnutí informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „InfZ“). Dotazujete se, jaká byla ke dni 31.12.2001 a 31.12.2020 celková výměra zemědělské půdy v ČR a jaká byla k uvedeným datům výměra zemědělské půdy ve vlastnictví státu, právnických osob (včetně obcí a krajů) a fyzických osob.

Poskytnutí informace ČÚZK podmínil zaplacením úhrady ve výši 396 Kč, částka byla dne 27. 1. 2021 připsána na účet ČÚZK.

Požadované informace zasílám v připojeném souboru.

S pozdravem

Výměra zemědělské půdy			
	Typ subjektu	Výměra [ha]	Výměra [ha]
ad 4)	Fyzické osoby	985 315,83	3 065 821,34
ad 3)	Právnické osoby	149 847,30	917 989,10
ad 2)	Stát (ČR)	473 329,57	124 085,95
	Parcely nezapsané na LV	2 678 135,63	93 324,50
ad 1)	Celkem	4 286 628,33	4 201 220,89
	K datu:	31.12.2001	31.12.2020

Příloha č. 3 – Rozsudek Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 18. 9. 2013, sp. zn. 81 T 81/2013, získaný v anonymizované podobě na základě žádosti dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

Okresní soud ve Frýdku-Místku rozhodl v hlavním líčení konaném dne 18. září 2013 samosoudkyní JUDr. Jiřinou Jalůvkovou **t a k t o:**

Obžalovaní

1. J.S.

narozený xxx ve xxx, bytem xxx, okres xxx, adresa pro doručování xxx nezaměstnaný,

2. X. a.s.

se sídlem xxx okres xxx, PSČ xxx, IČ xxx, zastoupená předsedou představenstva P.Č. narozeným xxx, bytem xxx, xxx,

j s o u v i n n í, ž e

v přesně neurčené době nejméně od 14.12.2011 do prosince roku 2012, v katastrálním území a obci Nýdek, okres Frýdek-Místek, z nedbalosti na lesním pozemku parcelní číslo xxx zapsaném v katastru nemovitostí u Katastrálního úřadu Moravskoslezského kraje, Katastrálního pracoviště Třinec na listu vlastnictví xxx, v lesním porostu xxx v rozporu s § 31 odst. 2, § 33 odst. 3, 4 zákona číslo 289/1995 Sb., o lesích a změně a doplnění některých zákonů (lesního zákona), ve znění pozdějších předpisů, obviněný J. S. coby zplnomocněný zástupce obviněné X. a.s. na základě plné moci ze dne 25.2.2011, udělené předsedou představenstva obviněné X.a.s. P. Č., jakožto vlastníka předmětného lesního porostu, dal pokyn subdavatelským subjektům k provedení vytěžení smrkového lesa, přestože věděl, že rozhodnutím Městského úřadu v Třinci, Odboru životního prostředí a zemědělství č. j. xxx ze dne xxx které nabylo právní moci dne xxx, bylo v dané lokalitě vydáno povolení k těžbě v porostech

mladších 80 let v objemu 250 m³ se vznikem holiny do 1 ha, když žádným způsobem nezabezpečili provedení dané těžby v souladu s tímto rozhodnutím, čímž takto svým jednáním způsobili vznik holé seče o celkové rozloze 1,6265 ha,

t e d y z nedbalosti těžbou lesních porostů provedenou v rozporu s jiným právním předpisem způsobili vznik holé seče na celkové větší ploše lesa,

t í m s p á c h a l i

přečin poškození lesa podle § 295 odst. 1 trestního zákoníku

a o d s u z u j í s e

obž. J.S.

podle § 295 odst. 1 tr. zákoníku k trestu **odnětí svobody** v trvání **8 (osmi) měsíců**.

Podle § 81 odst. 1, § 82 odst. 1 tr. zákoníku se výkon trestu **podmíněně odkládá** na zkušební dobu v trvání **1 (jednoho) roku**.

obž. X. a.s.

podle § 295 odst. 1 tr. zákoníku za použití § 67 odst. 2 tr. zákoníku, § 68 odst. 1 tr. zákoníku a § 18 odst. 1, 2 zákona č. 418/2011 se ukládá **peněžitý trest ve výměře 30-ti denních dávek**, přičemž jedna denní sazba činí **1.000,-Kč**.

O d ů v o d n ě n í :

V průběhu hlavního líčení i v přípravném řízení bylo prokázáno, že se obžalovaní dopustili jednání, které je popsáno ve výroku rozsudku.

Obžalovaný J. S. potvrdil, že těžbou vznikla holá seč o rozloze 1,63 ha tak, jak je žalováno, ale k tomu došlo tak, že mezi dvěma parcelami, mýtinami se zrušila stěna. Zrušení zavinilo počasí. Těžbu prováděli jeden rok v jedné části, hajný označil v prosinci ty stromy, které by se měly zlikvidovat, ale sněhem a počasím tam došlo k hodně vývratům, včetně té stěny. Tím pádem došlo k tomu, že se tam vytvořila ještě jedna mýtinka a hlavně, že se ta stěna, kterou tam nechali, porušila a jakoby to spojilo ty dvě mýtiny.

Zástupce právnické osoby P. Č. uvedl, že k věci nemá co říci, zplnomocnil obžalovaného S., který ho pouze informoval o tom, jak těžba probíhá. Byl informován, že v zimě došlo k polámání stromů sněhem. Telefonicky to oznámil správci, že bude probíhat nahodilá těžba. Fyzicky na místě nebyl.

Z trestné činnosti jsou obžalovaní usvědčováni výpověďmi svědků, a to Ing. B. H., který uvedl, že pracuje na městském úřadu na odboru životního prostředí a zemědělství. Bylo požádáno o povolení výjimky k těžbě v Nýdku v roce 2011. Jednalo se o to, že porost, který byl ve vlastnictví společnosti X. byl napaden kůrovcem a probíhaly tam nahodilé kůrovcové těžby, až

nastal stav, kdy část toho porostu byla proředěná natolik, že bylo žádoucí vytěžit i zbytek zdravých stromů. Majitelé si požádali o výjimku z mýtní těžby v porostech mladších 80-ti let věku. Revírník odborné správy lesů, pan L. P., tuto jejich žádost doporučil a on vydal rozhodnutí, na základě kterého mohli proředěnou část porostu vytěžit. Rozhodnutí nabylo právní moci koncem roku 2011. Vytěženo bylo možná kolem 200 kubíků. Svědek dále uvedl, že majitel je povinen přednostně zpracovávat nahodilou těžbu tak, aby nedocházelo k šíření škůdců, čili pokud by existovala holina a někde v okraji byl uschlý strom, případně by byly vyvrácené nějaké stromy, vlastník je povinen tyto stromy zpracovat a pokud touto těžbou vznikne holina větší jak 0,20 hektarů, čili více jak 20 arů, tak je povinen toto do 14 dnů oznámit orgánu státní správy lesů. Od obžalovaných žádné takové oznámení v roce 2012 nebylo. Pokud jde o neoprávněnou těžbu, o tom byl informován kolem 5.10.2012, kdy volal pan L. P., z hovoru pochopil, že zřejmě L. P. byl na dovolené, nebo někde mimo a po návratu ho některý z chatařů z xxx informoval, že se tam děje zase nějaká těžba. Proto hlavně z důvodu, aby se do věci nezapletly osoby, které s tím nemají nic společného, když nepochybně vlastník si na těžbu najal těžební firmu, která by mohla být spoluviníkem, či spolupachatelem nějakého právního deliktu, upozornil policii a společně jeli na místo, kde zastihli dvojici lesních dělníků. Policisté s nimi jednali, vyžádali si jejich doklady, upozornili je, co a jak. V tu dobu již těžba neprobíhala, stahovali jen vytěžené dřevo, měli jen traktor, nebyla slyšet pila, že by se něco řezalo. Pracovníci uvedli, že práci jim nařídil pan S.. K dotazu svědek uvedl, že daný lesní pozemek byl napaden kůrovcem tak, že se jednalo spíše o jednotlivé stromy, či skupinky stromů. Z pravidla to bývají skupinky napadených stromů na ploše. Napadení kůrovcem je závislé i na tom, který druh kůrovce tam působí. Některý kůrovec napadá jednotlivé stromy na ploše a některý se šíří skupinovitě, jakoby spíše v kruhu. Na daném pozemku to vypadalo spíše skupinovitě, neboť se jednalo o mladý porost a v těchto porostech se kůrovec většinou projevuje takto. K dotazu, co má přednost, pokud je pozemek napaden kůrovcem, zda stěna, aby stála, nebo likvidace, svědek uvedl, že přednostní je likvidace kůrovce s tím, že do 14 dnů musí přijít oznámení, že se tam prováděla těžba nad rámec povoleného. V době, kdy policisté jednali s dělníky, sám si odhadoval, kolik je na hromadách dřevní hmoty, díval se, jestli to jsou stromy zdravé a byly tam stromy i zdravé i napadené kůrovcem. Těžilo se tedy dřevo zdravé i napadené kůrovcem. |

Svědék L. P. uvedl, že pokud jde o těžbu na pozemku v Nýdku společností X., jednalo se o lesní pozemek, který měl výměru 3 hektary a spol. X. v zastoupení pana S. projevila na podzim, někdy na přelomu října a listopadu roku 2011, zájem hospodařit na tomto pozemku bez převzetí lesních hospodářských osnov, proto obžalovanému S. pomohl vypracovat žádost pro orgán státní správy za společnost X.. Žádost byla podána orgánu státní správy lesů a bylo jim vyhověno. Poté, co bylo žádosti vyhověno, vyzval obžalovaného S., že mohou začít zpracovávat nahodilou těžbu v daném porostu. Kdy práce započali, neví, protože počátek těžby mu vlastník neoznámil, přišel na to sám, asi v druhé polovině listopadu, kdy zjistil, že je zpracovávána nahodilá těžba, porost začínal být naředený a začala vznikat souvislá holina v porostu. Proto volal obžalovanému S., oznámil mu, že tam vzniká holina a doporučil mu, aby požádal orgán státní správy lesa o tzv. rekonstrukci porostu, což je v podstatě mýtní úmyslná těžba v porostech mladších 80-ti let a používá se v případě, že v těchto porostech je významný podíl těžby nahodilé, tzn. souší, zlomů, vývrátů a je málo pravděpodobné, že by porost do mýtního věku dokázal nějakým standardním způsobem dožít, a proto se předčasně smýtí a obnoví, tzn. zalesní. I tuto žádost obžalovanému S. vypracoval, osobně mu ji předal koncem listopadu nebo počátkem prosince 2011. Orgán státní správy lesa rozhodl o žádosti kladně, v druhé polovině prosince 2012. Mezi tím probíhala těžba, v kombinaci těžby nahodilé a úmyslné a vznikla holina 0,60 hektarů. To bylo koncem roku 2011, což bylo v souladu se zákonem, když firma X. v té době měla patřičné povolení. Svědek uvedl, že obžalovanému S. sdělil, že stávající porost, který tam zůstal, tzn. 2 hektary 40 arů vyznačí k těžbě, což provedl v prosinci roku 2011 a to tak, že každý strom určený k těžbě

označil oranžovou lesnickou značkovací barvou. Celkem vyznačil zhruba 30 až 60 procent porostu k těžbě po celé ploše způsobem probrání, nebo naředení porostu. Pokud by těžba byla provedena tímto způsobem, na místě by zůstal stát naředený porost, místy by byl mezernatý, ale v žádném případě by tam nevznikla souvislá holina. Do června 2012 v porostu nezaregistroval žádnou podstatnější těžbu. Koncem května 2012 ještě zaslal firmě X. dopis, ve kterém informoval, že na pozemku v dotčeném porostu se nachází nahodilá hmota ve výši, odhadem 100 až 150 kubíků. Dopisem byli rovněž informováni o tom, že pokud provedou těžbu, mají to nahlásit revírníkovi odborné správy lesa, i informace o tom, že pokud by měli překročit maximální výši těžby stanovenou orgánem státní správy lesa, tak toto mají dopředu hlásit, nebo dopředu si mají požádat o navýšení a byla tam i informace o tom, že pokud vznikne těžbou nahodilou, nebo je zřejmé, že vznikne těžbou nahodilou plocha větší než 0,20 hektarů, tak toto mají předem oznámit orgánu státní správy. Tento dopis zaslal koncem května 2012. Svědek uvedl, že podstatná těžba, kterou podle jeho názoru byl porušen zákon, proběhla v měsíci červnu a červenci 2012. Kdy začala a kdy těžba skončila, neví, protože mu to vlastník, nebo ten, kdo těžbu prováděl, neoznámil. Na provedení těžby přišel koncem měsíce července 2012 nebo začátkem srpna 2012, kdy zjistil, že podstatná část porostu, který byl vyznačen, byla vytěžena naholo. Vlastník, nebo ten, kdo těžbu prováděl, ignoroval způsob vyznačení, který provedl, proto celou věc oznámil orgánu státní správy lesa, jako porušení zákona a ten to později oznámil na policii. K dotazu ještě svědek uvedl, že v období od května 2012, kdy obžalované informoval, jak mají postupovat, že jsou vyznačeny stromy, které jsou určeny k těžbě do srpna 2012, kdy zjistil, že byla provedená těžba nad rámec povolení, k výrazné změně porostu nedošlo. Došlo ke změně během zimy, protože porost je na hřebenu a po zimě byl poškozen sněhem, ovšem nebylo to nic podstatného, proto provedl v březnu 2012 mírné doznačení porostu, přičemž kůrovec primárně nebyl hlavní příčinou. Byla to spíše otázka klimatických podmínek, tzn. sníh a vítr, i když kůrovec, měl také svůj podíl, ale nebyl tím primárním důvodem. K obhajobě obžalovaného svědek uvedl, že

poškození porostu zlomy po zimě bylo, ale určitě nebylo v takovém rozsahu, aby porost smýtli tak, jak to učinili, neboť kolem předmětného porostu je porost státních lesů, který vznikl identicky před padesáti lety, má stejný věk, má stejnou druhovou skladbu, působí na něj stejné klimatické podmínky a i tam po zimě byly registrovány a vyznačeny zlomy, byla tam provedena těžba zlomů, ale porost dodnes stojí. Pokud by skutečně došlo k tomu, že by stěna byla tak poškozená, tak majitel společnosti měl o tom informovat před těžbou. Měli provést především v první řadě těžbu, která byla vyznačená a teprve poté podle toho, jak by porost vypadal, se s ním dalo dál pracovat, šlo by pokračovat v rekonstrukci porostu. Nic takového se nestalo, nikdo nic nehlásil, přestože s obžalovaným S. byl v telefonickém kontaktu opakovaně.

Z provedeného dokazování, zejména z výpovědi svědků Ing. H. a svědka P. a z listinných důkazů jednoznačně vyplývá porušení § 31 odst. 2 lesního zákona, který při mýtní úmyslné těžbě zakazuje u holé seče překročit velikost holiny nad 1 ha a u její šíře dvojnásobek průměrné výšky těžného porostu. Dále došlo k porušení ustanovení § 33 odst. 3 lesního zákona, které ukládá při těžbě vyšší než 3 m³ na 1 ha a rok vyrozumět orgán státní správy lesů a doložit vyjádření příslušného odborného lesního hospodáře. Toto vyrozumění vlastník daného lesního porostu předložil v roce 2011, v roce 2012 však nikoliv. Vlastník dále porušil § 33 odst. 4 lesního zákona, které zakazuje provádět mýtní úmyslnou těžbu v porostech mladších 80 let. Bylo prokázáno, že porost 13Bc5 na parcele č. xxx v katastrálním území xxx přešel v roce 2011 do vlastnictví společnosti X. Tuto společnost na základě zmocnění zastupoval obžalovaný J. S., který následně vyrozuměl lesního hospodáře o záměru provést v daném porostu těžbu dřevní hmoty. V druhé polovině listopadu roku 2011 bylo zjištěno, že těžbou souší, zlomů a vývrátů došlo ke vzniku několika malých holin v rozmezí výměry od 1 arů do 5 arů a celková plocha těchto dílčích holin měla výměru 0,20 ha. Na základě uvedených zjištění bylo vydáno doporučení vlastníkově lesa provést rekonstrukci na části porostu, tedy vytěžení lesního porostu v celkové výši do 1 ha. Na žádost vlastníka lesa bylo vydáno rozhodnutí provést mýtní úmyslnou těžbu v porostech mladších 80 let. Na základě tohoto bylo provedeno ze strany lesního hospodáře vyznačení těžby v celém porostu 13Bc5. Před vyznačením byla na místě již vzniklá holina provedením povolené těžby souší, vývrátů a zlomů o výměře dosahující 0,60 ha. Následně v srpnu roku 2012 bylo ze strany lesního hospodáře zjištěno, že není prováděna těžba v souladu s vyznačením, přičemž vlastník lesa prováděl těžbu celého porostu na holo. Na

základě tohoto zjištění bylo orgánu státní správy podáno oznámení o nepovolené těžbě, přičemž je nutno uvést, že podle § 37 lesního zákona je vlastník lesa povinen hospodaření v lese zajišťovat

v součinnosti s odborným lesním hospodářem, což byly Lesy České republiky, s.p. v zastoupení revírníkem L. P..

Uvedeným jednáním tedy, kdy z nedbalosti těžbou lesních porostů provedenou v rozporu s jiným právním předpisem, způsobili vznik holé seče o celkové rozloze 1,6265 ha, tedy na větší ploše lesa, naplnili skutkovou podstatu přečinu poškození lesa podle § 295 odst. 1 tr. zákoníku, když přečinu poškození lesa podle § 295 odst. 1 trestního zákoníku se dopustí ten kdo, byť i z nedbalosti, těžbou lesních porostů nebo jinou činností provedenou v rozporu s jiným právním předpisem způsobí, byť i připojením k již existující holině, vznik holé seče nebo způsobí závažné poškození lesa na celkové větší ploše lesa, přičemž za větší plochu je podle § 296 odst. 2 trestního zákoníku považována plocha větší než 1,5 ha. Zplnomocněný zástupce obžalované X. J. S. vydal pokyn subdodavatelským subjektům provést těžbu na parcele číslo xxx v katastrálním území xxx, a to v porostu xxx, když byl prokazatelně vyrozuměn o rozhodnutí správního orgánu o maximální možné těžbě, přičemž neučinil žádná opatření, aby zamezil vzniku holiny přesahující 1 ha, kdy znaleckým posudkem byl zadokumentován vznik holiny o rozloze 1,6265 ha. Z hlediska subjektivní stránky je u obžalovaného J. S. spatřována vědomá nedbalost podle § 16 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku. Jednání obžalované spol. X. je posuzováno podle zákona číslo 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Podle § 8 odst. 1 písm. d) tohoto zákona je trestným činem spáchaným právnickou osobou protiprávní čin spáchaný jejím jménem nebo v jejím zájmu, nebo v rámci její činnosti, jednání tak statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat, přičemž přečin poškození lesa podle § 295 odst. 1 trestního zákoníku je vyjmenován v § 7 předmětného zákona. Objektivní stránka tohoto trestného činu právnické osoby je tvořena jinak, než u osob fyzických. Vedle obvyklých znaků objektivní stránky kteréhokoliv z trestných činů, je k trestní odpovědnosti právnické osoby nezbytné, aby navíc byl vždy naplněn alespoň jeden z dalších formálních objektivních znaků, a to že čin byl spáchan jménem právnické osoby, v zájmu právnické osoby, nebo v rámci činnosti právnické osoby. V tomto případě byl trestný čin nepochybně spáchan jménem a v zájmu právnické osoby. Subjektivní stránka tohoto trestného činu je podle zmiňovaného zákona dokazována nepřímou, prostřednictvím zavinění fyzické osoby, která za právnickou osobu jedná. Právnická osoba nemá vlastní vůli a navenek ji nemůže sama projevat, a z tohoto důvodu jednání právnické osoby podle zákona představuje ty projevy vůle, které

jménem právnické osoby činí subjekty uvedené v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Právnická osoba je odpovědná za protiprávní čin spáchaný nejen zaměstnancem ale i jinou osobou, která je oprávněna za právnickou osobu jednat. V tomto případě obžalovaný J. S., zastupující společnost X. na základě plné moci ze dne 25.2.2011, udělené předsedou představenstva společnosti X. P. Č., vykonával jménem a v zájmu této právnické osoby veškerou činnost v souvislosti s těžbou dřevní hmoty v katastrálním území obce xxx na lesním pozemku parcelní číslo xxx, zapsaném na listu vlastnictví xxx vedeného u Katastrálního úřadu Třinec. Obžalovaný J. S. byl osobou, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat tak, jak je uvedeno v § 8 odst. 1 písm. a) citovaného zákona. Jelikož byl trestný čin spáchaný jednáním osoby oprávněné za obžalovanou X. jednat, lze této obžalované právnické osobě jednání obžalovaného J. S. ve smyslu § 8 odst. 2 zmiňovaného zákona přičítat. Proto i obžalovaná spol. X. je považována za pachatele trestného činu, přičemž trestní odpovědnost obžalovaného J. S. nemůže být tímto dotčena (viz. § 9 odst. 3 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim). Obžalovaní se dopustili jednání společensky škodlivého, přičemž svým protiprávním jednáním porušili zákonem chráněný zájem společnosti na ochraně životního prostředí.

Pokud jde o obchodní společnost X. bylo zjištěno, že do obchodního rejstříku vedeného Krajským soudem v Ostravě byla zapsána xxx, přičemž aktuálně zapsanými předměty podnikání jsou silniční motorová doprava nákladní (od 14.3.2008) a výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona (od 24.6.2009). Předsedou představenstva je P.Č. (se vznikem funkce i členství v orgánu shodně dnem 10.9.2010), dalšími členy představenstva jsou J.L. (vznik členství dnem 28.8.2007) a V.Z. (vznik členství dnem 31.1.2011). Jménem společnosti jedná představenstvo. Za představenstvo jedná navenek jménem společnosti předseda představenstva nebo dva členové představenstva společně. Základní kapitál tvoří 2.200.000 Kč, společnost emitovala akcie, a to 2 kmenové akcie na majitele v listinné podobě ve jmenovité hodnotě 1.000.000 Kč a 20 kmenové akcie na jméno v listinné podobě ve jmenovité hodnotě 10.000 Kč. V opise z evidence rejstříku právnických osob společnost dosud nemá žádný záznam. Soud při posledním hlavním líčení uložil předsedovi představenstva spol. X. P. Č., aby soudu doložil účetní uzávěrky za roky 2010, 2011, 2012, což však jmenovaný neučinil, proto soud vycházel z jeho výpovědi, kdy uvedl, že hospodaření společnosti se lepší, bude mírně v plusu a proto byl uložen peněžitý trest v dolní polovině sazby ve výměře 30 denních dávek, přičemž jedna dávka činí 1.000,- Kč, celkem tedy peněžitý trest ve výši 30.000,- Kč.

Příloha č. 4 – Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 29 T 7/2014, získaný v anonymizované podobě na základě žádosti dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

Obvodní soud pro Prahu 10 rozhodl samosoudkyní Mgr. Blankou Bedřichovou v hlavním líčení konaném dne 26. března 2014

t a k t o :

Obžalovaná právnická osoba

METALCOMP s.r.o. ,

IČO : 271 465 70 se sídlem Praha 10, 28. pluku 524/25

- j e v i n n a , ž e -

dne 29. července 2012 v blíže nezjištěných nočních hodinách v xxxxxxxx, ul. xx xxxxxxxxxxxxxx xxxxx, parcela č. xxxxxxx, uložila pomocí jí provozovaného nákladního vozidla značky Mercedes – Benz xxxxxx xxxx x xxxxx xxx, VIN: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx, RZ xxxxxxx s velkoobjemovým kontejnerem, na zpevněné asfaltové ploše, která se nacházela na okraji orné půdy, konkrétně xxxxxxxxxxx zemské šířky a xxxxxxxxxxx zemské délky, odpad tj. velké množství stavební suti, sádkokartonů, izolace, obklady, koberce, domovní odpad, pneumatiky, učebnice, knihy, sklo, nábytek, hračky a další komunální odpad, včetně 5 kusů plastových velkoobjemových kontejnerů v ocelových klecích o objemu 1m³, které obsahovaly ropné látky, které z porušených nádob vytekly a kontaminovaly zemní těleso o ploše 150 m² do hloubky až 1,2 m a zpevněný povrch odstavné plochy o ploše cca 150 – 200 m² vyjetým motorovým olejem, který vzhledem k jeho toxicitě a karcinogenitě je nebezpečným odpadem dle § 4 písm. a) zák. č. 185/2001 Sb., o odpadech, čímž porušila obecné povinnosti při nakládání s odpady dle § 12 zák. č. 185/2001 Sb., o odpadech, jakož i povinnosti při nakládání s odpadními oleji dle § 29 téhož zákona, současně porušila povinnosti při zacházení se závadnými látkami a při jejich skladování a přepravě, jakož i povinnosti pro původce havárie dle ust. § 39 odst. 1, 4 písm. a), § 41 odst. 1, 2 zák. č. 254/2001 Sb., vodního zákona, přičemž sanace vzniklé ekologické havárie musela být provedena specializovanou společností DECONTA, a.s., Volutová 2523, Praha 5, čímž Magistrátu hlavního města Prahy, Mariánské

náměstí 2, Praha 1, vznikla v důsledku nákladů vynaložených na sanaci a skládky škoda ve výši xxxxxxxx Kč,

t e d y : úmyslně v rozporu s jiným právním předpisem uložila odpady, přepravovala je a jinak s nimi nakládala, a tím způsobila poškození životního prostředí, k odstranění poškození životního prostředí byly vynaloženy náklady ve značném rozsahu, a takový čin se týkal nebezpečného odpadu,

č í m ž s p á c h a l a

přečin neoprávněného nakládání s odpady podle § 298 odst. 2, odst. 4 písm. b) tr. zákoníku

a o d s u z u j e s e

podle § 298 odst. 4 tr. zákoníku a § 20 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb. k trestu zákazu činnosti, a to zákazu nakládání s odpady jakéhokoli druhu, na dobu 8-mi (osmi) let.

O d ů v o d n ě n í

Na podkladě dokazování, provedeného u hlavního líčení dne 26.3.2014, považuje soud skutkový děj popsany ve výroku rozsudku za plně prokázany.

Obžalovaná **právnícká osoba Metalcomp s.r.o.**, zastoupená opatrovníkem, v hlavním líčení stejně jako i v přípravném řízení odmítla vypovídat. U hlavního líčení pouze opatrovník sdělil, že se společnost nedopustila skutku, který je jí obžalobou kladen za vinu.

Z výslechu **svědka Mxxxxxx Bxxxxxxx**, druhého xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx v době stíhaného skutku soud zjistil, že xxxxxxxxxxxx xxxxxxxxxxx získal po své xxxxx, na kterou toho bylo v té době již moc. Společnost se primárně zabývala kovošrotem, likvidací odpadu a kamionovou autodopravou. On se staral o kovošrot a částečně kontejnerovou dopravu. V době stíhaného jednání byl v neschopnosti, v době jeho neschopnosti firmu řídil pan Hxxxxxxx, on byl na telefonu. Na stálo byli ve firmě dva řidiči, jinak měli celkem 5 až 6 externích řidičů, všichni jezdili operativně podle potřeby. Činných aut bylo asi 10 až 11, další vozidla byla na náhradní díly. Měli i jedno kontejnerové vozidlo, toto odpovídá vozidlu xxxxxxxx xxxx xxxxxx, uvedenému v obžalobě, v republice to vozidlo rozhodně nebylo jediné. K dotazu samosoudkyně, jak se evidovaly jízdy jednotlivých řidičů v rámci provozu společnosti uvedl, že se psaly „kolečka“, psaly se stazky, měli jsme v tom trochu bordel, nebylo to úplně tak, jak to mělo být. Každý jezdil s takovým autem, jak chtěl. Ne každý řidič byl úplně odpovědný. Odpad vyváželi na skládku xxx xxxxxxx a xxxxx, pokud sváželi menšími auty, měli v xxxxxxxxxxx prostor, kde odpad sypali na hromadu, pak ho přesypali do velkého kontejneru a jezdili jednou denně. Suť se převážně vozila do xxxxx. Pracovali i v areálu v xxxxxxx xxxxx xx xxxxx xx. Kolem 29. července 2012 tam byla převážně suť, kolik kontejnerů tam však bylo celkem neumí přesně odpovědět. S nebezpečným odpadem nikdy nepracovali, nemají na to ani oprávnění podle živnostenského listu. Nebezpečný odpad se jinak likviduje ve spalovnách. V pracovní neschopnosti byl v té době skoro rok, byl po autonehodě, do práce nechodil denně, ale později už chodil, v červenci se v práci objevil tak asi jedenkrát za dva dny.

Svědék Bxxxxxx Pxxxxxx, xxxxxxxx xxxxxxxx společnosti zapsaný v obchodním rejstříku v postavení svědka uvedl, že firma Metalcomp je pro něj zcela neznámá, někdo ho stanovil xxxxxxxxxx, ale on se o tom dozvěděl zcela náhodou, a proto to oznámil na policii. Ani pana Bxxxxxxx, ani pana Hxxxxxxx nezná, v minulosti je nikdy neviděl, neví, proč si vybrali zrovna jeho. V červenci 2012 byl evidovaný na Úřadu práce, nikde nepracoval. Firmu na sebe nikdy nepředvedl. Svědek současně založil do spisu kopii usnesení Policie České republiky z 13. března 2014, jímž bylo podle § 159a odst. 5 tr. řádu odloženo podezření z přečinu poškození cizích práv podle § 181/1 tr. zákoníku, jehož se měl dopustit neznámý pachatel, neboť se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání. Předmětem trestního oznámení byl převod 100% obchodního podílu stíhané společnosti Metalcomp .

Z výpovědi **svědka Jxxxxx Pxxxxx**, xxxxxx společnosti Metalcomp vyplynulo, že jako xxxxx ve společnosti pracoval od července 2011 po dobu cca dvou let. Jezdil s nákladním vozem, nejprve s liazkou, kdy vozil stavební materiály, pak dostal soupravu xxxxxxxx xxxxxx, posléze měl xxxxx s vlekem. Firma měla xxxxxxxx dva, jeden osmikolový s kontejnerovou nástavbou, na tom se střídaly, on sám jezdil pak výhradně ještě s valníkem s vlekem. S kontejnerem jezdila spousta lidí, v červenci 2012 s ním on sám jel jednou až třikrát, odvážela se hlavně suť na xxxxx. Pokud nebyl kontejner plný, vysypalo se něco na dvoře, pak se doplňovala várka. Pokud nepřevzali jen čistou suť, občas se do ní i něco přimíchalo, např. koberec, musel se však zakrýt, aby to ze suti nevyplavalo. K doplňujícímu dotazu svědek uváděl, že on sám nic nezakrýval. Do práce chodil od pondělka do pátku, pokud něco spěchalo, jezdilo se i v sobotu. Večer se ve firmě pracovalo pouze, když bylo hodně kovošrotu, skládky v noci nefungovaly, vozidla se nakládala na ranní odvoz. Pokud se týče skutku z července 2012, pokud byl víkend, nechávali naložený kontejner na dvoře a vezl se až po víkendu. Pokud mu bylo soudem předestřeno, že 29. července 2012 byla neděle,

muselo být auto zaparkované na dvoře a po víkendu se vezlo vysypat na xxxxx. Kromě suti a kobereců neví, že by odvážel nějaký nebezpečný náklad. S barvami a podobnými věcmi nenakládali . Nemůže vyloučit, že předmětného dne mohl kontejner vyzvednout a odvést ho na dvůr, ale rozhodně by v neděli nikam jinam než s kontejnerem na dvůr vysypat odpad nejel. Pokud se to někde vysypalo, tak ne jinde než u nich na dvoře. Ohledně uložení odpadu na parcele u Koloxxxxxxxxxxxxx něco zaslechl, příslušníci něco ve firmě řešili, jeho se tehdy ptali, jestli někdo něco vezl a on jim řekl, že se odsud něco vezlo, už si to nepamatuje, jsou to dva roky zpátky.

Ze svědectví **Bxxxxxxx Sxxxxx** soud zjistil, že byl najatý xxxx xxxxxxxx-xxxxx xxxxxxxxxx vybourat příčky a kompletně vyklidit objekt tehdejšího hotelu se sídlem v xxxxxxxx – xxxxxxxxxx, ulice xxxxxxxxxx Byl najatý na to, aby najal pražskou firmu, pracoval v místě jako organizátor stavby po dobu jednoho měsíce, a to pouze v červenci 2012. Jeho úkolem byl dům vyčistit a připravit ho kompletní rekonstrukci. Domluvil firmu Metalcomp, smluvně měli stanovenou částku za kontejner ve výši xxxxxxxx- Kč. Všechno, co z objektu odvezli, jim bylo uhrazeno, na každý odvoz suti byly doklady, které policii již v minulosti předal. Velký kontejner stál xxxxxx,- Kč, malý, který se dával na směs odpadu, stál xxxxx,- Kč. Celkem tam v období července 2012 bylo osm aut, čtyřikrát nebo pětkrát tam byly s velkým kontejnerem, třikrát s malým. Byla tam jen čistá suť, neboť když se směs smíchá je to dražší. Nepamatuje si nikoho ze svědků, že by na místo osobně přijel. Poslední suť dělali v době od pondělí do soboty před 29.7.2012. V sobotu se naplnil kontejner vrchovatě, byl to velký kontejner, což vyplývá z data a částce na účtence. Kontejnery byly volně přístupné, na parkovišti byla závora. V pondělí ráno kontejner v sídle společnosti již nebyl, v neděli u nich nikdo v objektu nepracoval.

Z **protokolu o havarijním zásahu společnosti xxxxxxxx** na č.l. 85 až 90 soud zjistil, jakým způsobem tedy bylo postupováno po nalezení předmětných materiálů včetně nebezpečného odpadu společností xxxxxxxxxxxx. ve spolupráci s hasičskou záchrannou službou hl. m. Prahy a PČR.

Podrobná zpráva tzv. **závěrečná zpráva se společností xxxxxxxx** o havárii xxxxxx a jejich následcích je založena na č.l. 92 až 139. Z popisu havárie bylo zjištěno, že z poškozených kontejnerů vyteklo cirká 4 až 5 tisíc litrů ropných látek, na výše zmíněný neoprávněně uložený komunální odpad asfaltovou zpevněnou plochu a do okolního prostředí, kontaminováno bylo cca 150 až 200 m² odstavné asfaltové plochy a zemní těleso v délce 10 metrů a šířce 15 metrů do hloubky až 1,2 metru. Ke kontaminaci podzemních vod nedošlo. Závěrečná zpráva podrobně rozvádí rozsah provedených prací a použité metody, monitoring znečištění v lokalitě, realizovaná nápravná opatření. V průběhu dne 31.7.2012 se podařilo kontaminovaný komunální odpad zpět naložit, odčerpát ropné látky o hmotnosti 2 tun, které byly odvezeny k odstranění, kontaminovaný komunální odpad i kontaminovanou zeminu odtěžit a odvést k likvidaci. Sanační práce byly ukončeny 31.7.2012. Z příložených map na č.l. 103 a č.l. 105 až 106 včetně fotodokumentace na č.l. 104, 108 až 109 je patrné, že divoká skládka byla založena na silnici nebo bezprostředně vedle silnice mezi obcí xxxxxxxa xxxxxxxe na místě lehce přístupném z této silnice, která v nočních hodinách je zcela nevyužívaná a prostá jakékoliv pozornosti.

Ze **smlouvy o převodu obchodního podílu na č.l. 162 až 165** soud zjistil, že xxxxxxxx xxxxxxxxxxxx Metalcomp Mxxxxx Bxxxxxxx smlouvou ze dne 27.8.2013 převedl na xxxx Bxxxxxxx Pxxxxxxx obchodní podíl ve společnosti odpovídající vkladu xxxxxxx,- Kč, který převodce v hotovosti uhradil při podpisu této smlouvy. Doplatek ve výši xxxxxxx,- Kč měl převodce uhradit ve třech měsíčních splátkách. Smlouva obsahuje u podpisu ověřovací doložky pro legalizaci dle pošty xxxxx xxx xxxxxxxu Mxxxxxxx Bxxxxxxx, u Bxxxxxxx Pxxxxxxx pak ověřovací doložku podle ověřovací knihy Úřadu Městské části Praha 22, k níž mělo dojít 28.8.2012 v xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx.

Z úředního záznamu policie o **provedeném šetření ve společnosti Metalcomp** na č.l. 170 až 171 soud zjistil, že firma byla vedena značně chaoticky, většina zaměstnanců pracovala tzv. načerno. Ohledně přístupu ke klíčům nabytí policejní komisař dojem, že jsou zcela nezajištěny, přístup k nim může mít téměř kdokoliv, není vedena řádná kniha jízd, která by poskytovala chronologický přehled o uskutečněných jízdách v rámci firmy. Jednatel společnosti nebyl schopen sdělit, kdo a kde byl v pondělí v dopoledních hodinách. Jednatel současně nebyl schopen zjistit, kde je jeden z kontejnerů, o němž uváděl, že se nachází ve firmě, kontaktoval proto druhého xxxxxxxxxx, svědka Hxxxxxxx, který ho telefonicky měl za účasti policie vyrozumět, že jakmile odvezli 29.7.2012 kontejner z xxxxxxxx, tak nebyl prázdný a chtěl ho naplnit ještě sutí z rekonstrukce svého domu. Místo bydliště odmítl uvést, nechť si ho policie zjistí sama. Týmž šetřením bylo zjištěno, že poslední odvoz kontejneru od xxxxxxx xxxxxxx vxxxxxxxxxxxxx byl uskutečněn dne 29.7.2012, a to Jxxxx Pxxxxx, který vezl velké auto s velkým kontejnerem a dále AxxxxxHxxxxxxx který vezl menší vozidlo.

Z úředního záznamu na č.l. 196 a výpisu na č.l. 197 pak vyplývá, že **šetřením k ověřovací doložce při převodu společnosti Metalcomp** dne 28.8.2013 nevznikla důvodná pochybnost o ověření totožnosti nového nabyvatele podílu ve společnosti Metalcomp xxx. Bxxxxxxx Pxxxxxxx, neboť osoba předkládající občanský průkaz předložila platný OP, který byl následně po čtrnácti dnech vyměněn za nový. Ztráta původního průkazu nebyla současně nahlášena, důvod změny občanského průkazu není znám. Z výše uvedených skutečností pak soud shledal, že převod společnosti Metalcomp x. Bxxxxxxx na nového jednatele je zcela účelový ve snaze vyhnout se trestnímu řízení i trestní odpovědnosti za jednání ve společnosti a vyvést ze společnosti veškerá aktiva. O úspěšnosti tohoto postupu svědčí i zpráva o finančním šetření na č.l. 214-216, z níž se zjišťuje, že společnost Metalcomp ke dni finančního šetření, tedy k prosinci 2013 není vlastníkem žádného z původně užívaných a provozovaných vozidel. Vozidla byla již v minulosti buď dočasně nebo trvale vyřazena, ostatní jsou toho času v převodu. Nákladní vozidlo Mercedes xxxx xxxxxx, registrované pod r.z. xxxxxx, jež bylo užito ke spáchání trestného činu, bylo dne 19.7.2013 převedeno společností Metalcomp za úplaty na společnost xxxxxxxxxxxxxxxx. Šetřením z KN bylo zjištěno, že společnost Metalcomp nevlastní žádný nemovitý majetek,

vlastní věcné právo, a to zástavní právo exekutorské na nemovitosti v katastrálním území xxxxxxxxxxxxxxxx, zapsané na LV xxxxxv k.ú. xxxxxx a dále zástavní právo exekutorské k nemovitosti zapsané na LV xxxxxv k.ú. xxxxxxxxxxxxxxxx xxx xxxxx. Společnost Metalcomp je však u obou nemovitostí ve vlastnictví Jxxx Kxxxx pouze jedním z mnoha zástavních věřitelů.

Společnost tedy v současné době nedisponuje žádným finančním majetkem, žádným movitým ani nemovitým majetkem, podnikatelskou činnost nejméně po dobu od 28.8.2013 neprovozuje.

Na základě dokazování provedeného ve smyslu § 2 odst. 5 tr. řádu soud vyhodnotil provedené důkazy podle § 2 odst. 6 tr. řádu podle svého vnitřního přesvědčení, založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu, a to jednotlivě i v jejich souhrnu a dospěl k závěru, že obžalovaná společnost Metalcomp je trestně odpovědná za jednání svého blíže neztotožněného zaměstnance, který v nočních hodinách dne 29. července 2012 v blíže nezjištěné době zřejmě kolem půlnoci (čas na kamerách je synchronizovaný, ale bývá nepřesný a často nerozlišuje letní a zimní čas) v ulici xx xxxxxxxxxxxxxx xxxxxxna parc. č. xxxxxxuložil za pomoci společnosti provozovaného nákladního vozidla Mercedes xxxx r.z. xxxxxx obsah velkoobjemového kontejneru, obsahující jak stavební odpad, tak další netříděný odpad pocházející z vyklizovaného objektu bývalého xxxxxx xxxxxxn xxxxxxxxxxxx, na adrese xxxxxx xxx, xxxxxxxx – xxxxxxxxxxx, včetně 5 ks velkoobjemových kontejnerů s nebezpečným odpadem obsahujícím ropné látky, které z porušených nádob zčásti vytekly a kontaminovaly okolí tak, jak je popsáno ve výroku rozsudku.

Při hodnocení svědeckých výpovědí dospěl soud k závěru, že výpověď všech slyšených svědků je minimálně zčásti účelová, neboť všichni předvolaní svědci minimálně zčásti (byť v rozdílném rozsahu) porušili své povinnosti a v případě úplné výpovědi by se vystavili buď přímo nebezpečí trestního stíhání (Bxxxxxxx, Hxxxxxxx, Pxxxxxxx), či nejméně pracovněprávnímu postihu (Pxxxxx). Tyto skutečnosti soud zjistil porovnáním výpovědi svědků s dalšími provedenými důkazy. Přestože Axxx Hxxxxxxx uvedl, že v době stíhaného jednání byl na území Německa, vyplývá z výsledku Mxxxxxxx Bxxxxxxx i z listin, které Mxxxxxxx Bxxxxxxx PČR předložil, že ještě 30.7. užíval vozidlo, jímž mělo dojít ke spáchání trestného činu. Toto vozidlo mohl převzít (v případě, že jej neužíval i dne 29.7. v nočních hodinách) od dalšího svědka Jxxxxx Pxxxxx – řidiče společnosti Metalcomp nejdříve v ranních hodinách dne 30.7.2012. Velmi nedůvěryhodně (zejména s ohledem na to, že svědku Hxxxxxxxxx není údajně nic známo o stíhané trestné činnosti) působí i tvrzení, že v době činu byl již od nočních hodin dne 29.7.2012 v zahraničí, kam mohl odjet až v průběhu dne 30.7.2012.

Výpověď Mxxxxxxx Bxxxxxxx se jeví účelová již od přípravného řízení, kde byl jedinou z osob, která byla policií vyzvána k podání vysvětlení na úřední záznam podle § 158 odst. 5 tr. řádu. Účelovost podávaných informací i chování svědka Mxxxxxxx Bxxxxxxx je patrná mimo jiné i z jeho jednání, kdy nejprve uvedl Policii České republiky, že je schopen dodat seznam jednotlivých řidičů, nemá však přehled o tom, který z řidičů řídil vozidlo kterého dne a poté po výzvě Magistrátu hl. m. Prahy k doložení dokladů, zejména tzv. koleček a knihy jízd předstíral vloupání do jím užívaného osobního motorového vozidla Mercedes a odcizení právě předmětných dokladů. Zkreslené jsou i jinm podávané informace o nevědomosti o činnosti stíhané společnosti z důvodů prac. nechopnosti, které sám následně vyvrátil .

Šetřením policie v předmětné společnosti Metalcomp bylo zjištěno, že tato jeví značný dojem chaosu při řízení, nicméně chaosu cíleného. Velmi nepravděpodobně s ohledem na objem a počet nákladních vozidel je i dokládané vyvážení odpadů na oficiální skládky, které neodpovídá ani zakázce společnosti xxxxx xxxxxxxx -xxxxxxx, tak jak ji popsal ve své výpovědi svědek Bxxxxxxx Sxxxxx. Slyšený svědek Bxxxxxxx Pxxxxxxx pak zcela popřel, že by v současné době mohl být jednatelem společnosti Metalcomp a že by na něj společnost byla řádně vedena, opakovaně tvrdil v souladu se svým trestním oznámením, že se stal obětí trestného činu, přičemž listinné důkazy zejména pak doklady o ověření jeho podpisu na Úřadu městské části Praha 10 jeho výpověď minimálně zpochybňují.

Pokud se týče trestní odpovědnosti právnické osoby, tato je odpovědná ve smyslu zákona č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízením proti nim za trestné činy, taxativně uvedené v ustanovení § 7 zák. č. 418/2011 Sb. , k nimž se řadí i stíhaný přečin dle § 298 tr. zákoníku .

Trestným činem spáchaným právnickou osobou je ve smyslu § 8 odst. 1 téhož zákona protiprávní čin spáchaný **jejím jménem nebo v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti**, jednal-li tak

- a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,
- b) ten, kdo u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),
- c) ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo
- d) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (dále jen „zaměstnanec“) při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c),

(2) Právnické osobě lze přičítat spáchání trestného činu uvedeného v § 7, jestliže byl spáchán

- a) jednáním orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c), nebo
- b) **zaměstnancem uvedeným v odstavci 1 písm. d) na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c) anebo proto, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v odstavci 1 písm. a) až c) neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo**

neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.

Ve smyslu § 8 odst. 3 zák. 418/2011Sb. trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání, nepodaří-li se zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala způsobem uvedeným v odstavcích 1 a 2.

Na základě těchto skutečností má soud za prokázané, že odpovědnost právnické osoby Metalcomp s.r.o. je pro stíhaný skutek dána. Nepodařilo se sice jednoznačně prokázat, zda pachatelem stíhaného přečinu byl xxxxx vyslechnutý v pozici svědka JxxxxPxxxxx či bývalý xxxxxxxx a současně xxxxx společnosti Axxx Hxxxxxxx, kteří v inkriminovanou dobu vozidlo užívali, je však zcela jednoznačně prokázáno, že tak jednali jako zaměstnanci společnosti , která pokud k takovému jednání nedala přímo pokyn prostřednictvím odpovědných osob, minimálně prostřednictvím odpověd. osob neprovedla taková opatření, jak má na mysli ust. § 8 odst. 2 písm. b) (tedy povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob a opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu). Není totiž pochyb o tom, že statutární orgány byly povinné zajistit svá vozidla takovým způsobem, aby mimo pracovní dobu neměli 3. osoby bez svolení stat. orgánů či jiných pověřených osob možnost neoprávněně předmětné nákladní vozidlo užívat, současně byla společnost povinna vést takovou evidenci jízd, která by umožnila vozidla přehledně provozovat v souladu se zákonem .

Z opisu evidence rejstříku trestů právnických osob bylo zjištěno, že právnická osoba Metalcomp s.r.o. nebyla dosud soudně trestána.

Na základě výše uvedených skutečností dospěl soud k závěru, že Metalcomp s.r.o. jako právnická osoba je ve smyslu § 8 odst. 1,2,3 trestně odpovědná za následky jednání svého blíže neztotožněného zaměstnance, popsané ve výroku rozsudku. Tímto jednáním naplnila společnost všechny zákonné znaky přečinu neoprávněného nakládání s odpady podle § 298 odst. 2, odst. 4 písm. b) trestního zákoníku, neboť zaměstnanec společnosti zcela úmyslně a vědom si skutečnosti, že společnost nemá oprávnění nakládat s nebezpečnými odpady uložil jednak netříděný směsný odpad, jednak toxický odpad (s nímž nakládat nebyl navíc oprávněn) mimo vyhrazená místa a porušil tak obecnou povinnost při nakládání s odpady ve smyslu § 12 zákona č. 185/2001 Sb. o odpadech. Tento stanoví, že „každý je povinen nakládat s odpady a zbavovat se jich pouze způsobem stanoveným tímto zákonem a ostatními právními předpisy vydanými na ochranu životního prostředí. Nakládání s nebezpečnými odpady se řídí též zvláštními právními předpisy platnými pro výrobky, látky a přípravky se stejnými nebezpečnými vlastnostmi, pokud není v tomto zákoně nebo prováděcích právních předpisech k němu stanoveno jinak. Pokud dále není stanoveno jinak, lze s odpady podle tohoto zákona nakládat pouze v zařízeních, která jsou k nakládání s odpady podle tohoto zákona určena. Při tomto nakládání s odpady nesmí být ohroženo lidské zdraví ani ohrožováno nebo poškozováno životní prostředí a nesmějí být překročeny limity znečišťování stanovené zvláštními právními předpisy. K převzetí odpadu do svého vlastnictví je oprávněna pouze právnická osoba nebo fyzická osoba oprávněná k podnikání, která je provozovatelem zařízení k využití nebo k odstranění nebo ke sběru nebo k výkupu určeného druhu odpadu s dalšími výjimkami zákonem stanovenými). Ředění nebo míšení odpadů za účelem splnění kritérií pro jejich přijetí na skládku je současně zakázáno. Společnost porušila dále ust. § 29 téhož zákona, stanovící původci odpadních olejů povinnosti při nakládání s nimi. Současně společnost porušila i ustanovení vodního zákona č. 254/2001, zejména pak ustanovení § 39 odst. 1, neboť při nakládání se závadovými látkami neučinil opatření, aby zabránil jejich vniknutí do povrchových či podzemních vod a nesplnil ani své povinnosti původce havárie

ve smyslu § 41 odst. 1, odst. 2, neboť ačkoli havárii způsobil, neučinil žádná opatření k jejímu odstranění ani nevyrozuměl HZS ČR. Svým jednáním tak způsobil havárii, jejíž sanace si vyžádala náklady, přesahující xxxxxxxx- Kč, tedy značné náklady ve smyslu § 138 odst. 1,2 tr. zákoníku. Z odborných vyjádření současně vyplynulo, že nebezpečným materiálem, který neoprávněně na místě činu složili byl motorový olej, tedy nebezpečný odpad obsahující toxické látky ve smyslu § 4 odst. 1 písm. a) zák. č. 185/2001Sb., s odkazem na přílohu č. 2 téhož zákona .

Při **ukládání trestu** přihlédl soud ve smyslu § 14 zákona č. 418/2011 Sb. k povaze a závažnosti trestného činu, k poměrům právnické osoby včetně její dosavadní činnosti a jejích majetkových poměrů, jakož i k působení právnické osoby po činu a k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí činnost právnické osoby. S ohledem na výše uvedené skutečnosti vyplývající z finančního šetření Policie České republiky i k jednání statutárních orgánů, které krátce po zahájení trestního stíhání právnické osoby právnickou osobu převedly na třetí osobu (tzv. bílého koně) a motorová vozidla ve vlastnictví společnosti prodaly dalším osobám, ať už fyzickým či právnickým, tedy zbavily společnost jak možnosti další výdělečné činnosti, tak majetku, který vlastnila, byl soud při ukládání trestu ve svých možnostech s ohledem na účelnost uloženého trestu velmi omezen. Uložený peněžitý trest ve smyslu § 18 zákona č. 418/2011 by totiž nebyl vykonatelný, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty ve smyslu § 19 nebylo možno uložit, neboť fyzicky žádná věc vhodná k propadnutí ve společnosti nezůstala. Uveřejnění rozsudku ve smyslu § 23 pak lze stěží požadovat po statutárním orgánu, který v trestním řízení dokládá, že se statutárním orgánem společnosti nikdy nestal. Soud tedy v souladu s původně uloženým trestem trestním příkazem ze dne 10. února 2014 uložil obžalované společnosti Metalcomp s.r.o. trest zákazu činnosti, a to zákazu nakládání s odpady jakéhokoliv druhu na dobu 8 (osmi) let. Takový trest uložený ještě v dolní polovině zákonné trestní sazby ust. § 20 zákona č. 418/2011 (který trest zákazu činnosti u právnické osoby umožňuje uložit v rozmezí jeden rok až dvacet let) , považuje soud nejen za přiměřený, ale také vykonatelný.